

Makale Künyesi (Araştırma): Gümüş, İ. (2021). Dimaşkı'nın kitâbü'l-âdâb ve's-siyâse fi 'ilmi'n-nazar ve'l-firâse (Kıyâfet-nâme) adlı eserinin Süleymaniye kütüphanesinde kayıtlı tercümesi üzerine bir inceleme. *Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 788-841.

<https://doi.org/10.32321/cutad.915910>

**DİMAŞKÎ'NİN KİTÂBÜ'L-ÂDÂB VE'S-SİYÂSE Fİ
'İLMÎ'N-NAZAR VE'L-FİRÂSE (KİYÂFET-NÂME)
ADLI ESERİNİN SÜLEYMANİYE
KÜTÜPHANESİNDE KAYITLI TERCÜMESİ
ÜZERİNE BİR İNCELEME**

İnan GÜMÜŞ¹

ÖZET

İnsanın, dış görünüşünden yola çıkarak karakteri hakkında birtakım belirlemelerde bulunma anlamına gelen *kıyâfet*, başlangıçta firasetin bir kolu olarak ortaya çıkmış ve zamanla Türk edebiyatında kıyâfet ve firaset kavramları eş anlamlı olarak kullanılır hâle gelmiştir. Batı ve Doğu kültürlerinde rağbet gören kıyâfet ilmine dair, Türk edebiyatında da özellikle Arapça eserlerin etkisiyle telif ya da tercüme birçok kıyâfetname kaleme alınmıştır. Bu türde kaleme alınmış eserler arasında Dimaşkı'nın *Kitâbü'l-Âdâb ve's-Siyâse fi 'Ilmi'n-Nazar ve'l-Firâse* adlı Arapça kıyâfetnamesinin çevirilerinin önemli bir yer tuttuğu belirtilebilir. Eserin farklı çevirileri ve bu çevirilerin nüshaları Dimaşkı'nın eserine olan rağbeti göstermektedir. Tespit edilebildiği kadarıyla eserin, Şaban-ı Sivrihisari, Muhammed bin İlyas ve Silistrevî tarafından yapılan çevirilerinin yanında mütercimi bilinmeyen bir çevirisi de bulunmaktadır. Bu çalışmada Muhammed bin İlyas tarafından yapılan çevirinin, belirleyebildiğimiz yedi nüsha içerisinde *Süleymaniye Kütüphanesi Tahir Ağa No. 360* envanter numarasıyla kayıtlı nüshası üzerinde durulmuştur. 46 varaktan ve genel olarak 15 satırdan oluşan nüshada çeviri tarihi kayıtlı değildir. Çeviri tarihi kayıtlı olan en eski nüshanın (Macaristan Bilimler Akademisi Nüshası) 1569 yılına tarihlendiği göz önüne alındığında Muhammed bin İlyas tarafından yapılan çevirinin 16. yüzyıla ait olabileceği tahmin edilebilir. Nitekim nüshanın dil özelliklerinden de bu sonuç ortaya çıkmaktadır. Metnin dil özellikleri Klasik Osmanlı Türkçesinin genel karakteristiği ile uyumaktadır. Bu çalışmada kıyâfetname geleneği üzerinde durulduktan sonra Muhammed bin İlyas tarafından *Kıyâfet-nâme* olarak adlandırılan eserin, Süleymaniye

¹ Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Uluborlu Selahattin Karasoy Meslek Yüksekokulu, Öğr. Dr. inangumus@isparta.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0002-6124-8881>

Kütüphanesinde kayıtlı nüshasının tanıtımı ve çeviri yazıya aktarımı yapılmış ve genel dil özellikleri belirlenmiştir.

Anahtar kelimeler: Kıyafet ilmi, kıyafetname, Klasik Osmanlı Türkçesi, dil özellikleri.

**A STUDY ON THE TRANSLATION OF DIMAŞKÎ'S
KİTÂBU'L-ÂDÂB VE'S-SİYÂSE FÎ 'İLMİ'N-NAZAR
VE'L-FİRÂSE (KİYÂFET-NÂME) REGISTERED IN
SÜLEYMANİYE LIBRARY**

ABSTRACT

Physiognomy, which means making certain determinations about the character of the human being based on its external appearance, emerged as a branch of fırsâet in the beginning, and over time, the concepts of physiognomy and fırsâet have become synonymous in Turkish literature. Many physiognomy books of copyright or translation have been written in Turkish literature about the physiognomy, which is in demand in western and Eastern cultures, especially under the influence of Arabic works. Among the works written in this genre, it can be stated that the translations of Dımaşkî's Arabic physiognomy book named *Kitâbü'l-Âdâb ve's-Siyâse fî 'İlmi'n-Nazar ve'l-Fırâse* have an important place. Different translations of the work and the copies of these translations show the popularity of Dımaşkî's work. As far as it can be determined, the work also has a translation of unknown translator in addition to the translations made by Şaban-ı Sivrihisarî, Muhammed bin İyas and Silistrevî. In this study, the copy of the translation made by Muhammed bin İyas, which is registered with the inventory number of Tahir Ağa No. 360 in Süleymaniye Library among the seven copies we can identify, has been focused on. The translation date is not recorded in the copy consisting of 46 sheets and generally 15 lines. Considering that the oldest copy (copy of the Hungarian Academy of Sciences) with a recorded translation date was dated to 1569, it can be estimated that the translation made by Muhammed bin İyas could be from the 16th century. As a matter of fact, this result emerges from the grammar features of the manuscript as well. The grammar features of the text are in accordance with the general characteristics of Classical Ottoman Turkish. In this study, after focusing on the physiognomy tradition, a copy of the work named *Kıyâfet-nâme* by Muhammed bin İyas, registered in Süleymaniye Library, was introduced and translated into transcription and general grammar features were determined.

Keywords: Physiognomy, physiognomy book, Classical Ottoman Turkish, grammar features.

GİRİŞ

1. Kıyâfet ve Fıraset Kavramları

İnsanın dış görünüşünden yola çıkarak karakteri hakkında birtakım belirlemelerde bulunma anlamına gelen *kıyâfet*, *fırasetin* bir kolu olarak ortaya çıkmış ve zamanla Türk edebiyatında kıyâfet ve fıraset kavramları eş anlamlı olarak kullanılır hâle gelmiştir. Kıyâfet ya da fırasetin terminolojik çerçevesine girmeden önce bir yol haritası çizmek amacıyla bu kavramların kimi genel sözlüklerde yer alan temel anlamlarına değinmek yararlı olacaktır.

Kâmûs-ı Türkî'de *kıyâfet* maddesinin konumuzla ilgili olan anlamı üçüncü sırada verilmiştir: “İnsânın sîma ve eşkâl-i hâriciyesinden ahlâk ve ahvâl-i tabi'iyesini istihrâc etmek ma'ârfi: ilm-i kıyâfet, Fr. Physiognomie.” (Şemseddin Sami, 2006, s. 985). *Kıyâfet-nâme* ise “İlm-i kıyâfetten bahseden kitâb.” (Şemseddin Sami, 2006, s. 1122) şeklinde anlamlandırılmıştır. *Fırâsete* de kıyâfete benzer bir anlam yüklenmiştir: “Bir âdemin çehresinden ve a'zasının şekli ve sûretinden tabi'at ve ahlâk ve isti'dâmı istihrâc etmek keyfiyet ve ma'ârfi: ilm-i fırâset.” (Şemseddin Sami, 2006, s. 985). Türk Dil Kurumu tarafından hazırlanan *Türkçe Sözlük*'te *kıyâfet* sözcüğünün bugünkü yaygın kullanımına değinilmiş, terim anlamına yer verilmemiştir. *Fıraset* maddesi yer almamakla birlikte *fıraset* başlığı altında “anlayış, sezîş, sezgi” (Komisyon, 2009, s. 690) anlamları sıralanmıştır. *Kıyâfetname* maddesinin ikinci anlamı, “Yüze veya dış görünüşe bakılarak ruhsal durumu anlama bilgisinden söz eden kitap” (Komisyon, 2009, s. 1172) biçiminde verilmiştir. Bu maddeden hareketle kıyâfetin “yüze veya dış görünüşe bakılarak ruhsal durumu anlama bilgisi” olduğu anlaşılmaktadır. *Kubbealtı Lugati*'nde *kıyâfetnâme* maddesi altında “Bir kimsenin yüzünden ve dış görünüşünden ahlâkını anlama husûsuna dâir yazılan kitap, ilm-i kıyâfetten bahseden eser. (<http://lugatim.com/s/k%C4%B1yâfet>, Erişim Tarihi: 15.10.2020) anlamı verilmiştir. Ferâset/fırâset maddesinde ise “Bir insanın ahlâkını, yeteneğini yüzünden anlama melekesi (<http://lugatim.com/s/FER%C3%82SET>, Erişim Tarihi: 15.10.2020) şeklinde bir anlamlandırma yapılmıştır. Genel olarak sözlüklere bakıldığında kıyâfet/fıraset kavramının, insanın dış görünüşünden hareket ederek ahlakı, karakteri, mizacı ve ruh durumu hakkında birtakım sonuçlara ulaşma gibi bir anlamı içerdiği anlaşılmaktadır. Yapılan bu tanımlar elbette doğrudur ancak ayak izleri ve kimi hayvanlarla ilgili olarak yapılan yorumlar da göz önüne alındığında kıyâfet/fıraset ilminin daha geniş bir sahaya yayıldığı görülecektir. Bu bağlamda kıyâfet/fıraset ilminin içeriğinin daha iyi anlaşılabilmesi için bu kavramların, köken anlamlarından başlamak

suretiyle gelişimleri, kapsamları ve alt dallarına da değinme gereği duyulmuştur.

Macdonald, *MEB İslam Ansiklopedisi'*nde *fırâset* maddesinde, *fırâsa* kökünün büyük bir ihtimalle Aramiceden Arapçaya geçmiş bir kelime olacağını belirttiikten sonra *fıraseti* üç başlık altında anlamlandırmıştır. İlk ve genel anlam olarak kadı ile idare âmirlerinin karşılaştıkları hâl ve hadiseler üzerine hüküm vermelerini, ikinci ve dar anlamda fizyonomi ya da eski Arap ıstılahı ile *kıyâfa* denilen bilgi şubesini ve son anlam olarak da tasavvuf anlayışında Allah tarafından evliyaya ihsan edilen keşif hasletini ifade ettiğini (Macdonald, 1988, s. 640) dile getirmektedir. Konuya derli toplu bakıldığında “keşfetme, sezme, ileri görüşlülük” gibi anlamlara gelen *fıraset*; geniş anlamda akıl ve duyu organlarıyla bilinemeyen, ancak sezgi gücüyle ulaşılan bütün bilgi alanlarını kapsarken dar anlamıyla bir kimsenin dış görünüşüne bakarak onun ahlâk ve karakteri hakkında tahminde bulunmayı ifade etmektedir (Uludağ, 1996, s. 116). *Fırasetin* bu dar anlamı zaman içerisinde yaygınlık kazanmış, özellikle Fars ve Türk edebiyatlarında çokça rağbet gören bir ilim kolu olarak kıyâfetle aynı anlamı taşır hâle gelmiştir.

Türk edebiyatında *fırasetle* aynı anlamda ve daha yaygın olarak kullanılan *kıyâfet* ise Arapça *kafa* /k-v-f/kavf köküne dayanmaktadır. Temel anlamı itibarıyla iz takip etmek, iz sürmek, takip etmek, iz sürüp gitmek, peşi sıra gitmek, bir kimsenin ardınca gitmek gibi anlamlara gelmektedir (Macdonald, 1977, s. 775; Çelebioğlu, 1979, s. 305; Mengi, 2002, s. 513; Çavuşoğlu, 2004, s. 10; Çakır, 2007, s. 333). Kelimenin Türkçede ve Farsçada elbise, şekil, hey'et, dış görünüş, kılık, tavır gibi anlamları Arapçada bulunmamaktadır (Macdonald, 1977, s. 775; Çelebioğlu, 1979, s. 305). Macdonald, bu anlamların bugünkü Mısır dilinde *kıyâfet* kelimesinin sahip olduğu tarz, zarafet, *sâhib kıyâfa* (zarif kimse) gibi anlamlarla bağlantılı (1977, s. 775) olabileceğini ileri sürmektedir. *Kıyâfet* kelimesi terim olarak eski Arap kültüründe yerdeki izleri takip ederek iz sahibi hakkında bazı yorum ve çıkarımlarda bulunmayı ve aynı zamanda kişiler arasındaki benzerliklere dayanarak akrabalık derecesini belirlemeyi ifade eder. Bu belirlemeleri yapan kişilere de *kâ'if* (cem. *kâfa*) adı verilir (Macdonald, 1977, s. 775; Mengi, 2002, s. 513; Çavuşoğlu, 2004, s. 10). Zamanla *kıyâfet*, insanın görünen dış özellikleri üzerinden görünmeyen iç özellikleri ve karakteri hakkında hüküm çıkarmaya dayalı (Çakır, 2007, s. 333; Mengi, 2002, s. 513) bir ilim dalı olarak gelişim göstermiştir. Amil Çelebioğlu'nun ifadeleriyle,

“Mevzûu, bir kimsenin saç, göz, kulak, el, ayak v.s. gibi uzuvlarından ve dış görünüşünden onun ahlâk ve karakter husûsiyetlerini diğer bir ifadeyle zâhirinden bâtinî vasıflarını tahmin ve tesbit etmek olan ilme [de] kıyâfe(t) ilmi (physiognomy) denilmiştir” (1979, s. 305).

Bu bilgi kolu daha sonraları gelişerek firaset ilmini de içine alacak şekilde *ilm-i kıyâfet* olarak kullanılmaya devam edegelmiş (Çavuşoğlu, 2004, s. 10), bu ilimle uğraşan kişilere de *kâyif* veya *kıyâfet-şinâs* denilmiştir (Mengi, 2002, s. 513). Esasen daha kapsayıcı bir yapıda olan firaset, zamanla kıyâfetle aynı anlamı karşılar olmuştur. Kıyâfet ilmi başlangıçta her ne kadar firaset ilminin bir alt kolu olarak görülse de Türk edebiyatında firaset ve kıyâfet, özellikle insan vücuduyla karakter arasındaki ilişkinin çözümlenmesi çerçevesinde insan kıyâfeti anlamında kullanılagelmiştir. Bu yönde kaleme alınan eserlere ise *Vesiletü'l-İrfan*, *Zübdetü'l-İrfan* gibi özel adlandırmaların dışında, genellikle *kıyâfetname* adı verilmiştir (Çelebioğlu, 1979, s. 306; Tayşi, 1979, s. 92)².

2. Kıyâfet İlminin Bölümleri

Kıyâfet ilminin bölümlerine geçmeden önce Taşköprülüzade'nin ilim sınıflandırmasında kıyâfet ilmini hangi kategoride değerlendirdiğine değinmekte yarar vardır. Taşköprülüzade'nin sınıflandırmasına göre kıyâfet ilmi, somut varlıkları olan şeyleri (a'yân) inceleme konusu yapan *Aynî Vücutları Bulunan Şeyleri İnceleyen İlimler* kategorisine (Çaldak, 2005, s. 125) bağlıdır. *İlmu'l-Firâset* başlığında verilen kıyâfet ilminin tanımı şöyle yapılmıştır:

“İnsanın fizikî ve uzvi özelliklerinden hareketle huy ve karakterinin bilinmesinden, tabiattaki birtakım belirtilerden hareketle yağmur, fırtına vb. olaylardan bahseden bir ilimdir. Birçok dalı olup tecrübe ve rûhî arınma ile elde edildiği söylenir.” (Çaldak, 2005, s. 126-127).

Kıyâfet ilmi öncelikli olarak *şer'î* ve *hükmi* olmak üzere iki ana kola ayrılmaktadır. *Şer'î* kıyâfete peygamberlerin, velilerin ve nefsinin olgunlaştırarak eşyanın arka planına ulaşmayı başarmış kişilerin sahip olduğuna (Çavuşoğlu, 2004, s. 9-10) inanılır. İlahî firaset/kıyâfet olarak da değerlendirilen bu türün; Allah'ın, kalbine attığı bir nur ile kulun hakkı bütülden, doğruyu yanlıştan, faydalıyı zararlıdan ayırması ve muhataplarının karakterlerini teşhis etmesi üzerine kurulu olduğu söylenir. Bu tür kıyâfet pratiği zâhir âlimlerinde de görülmekle birlikte daha çok sûfiler arasında yaygındır. İmam Şafî'ye izafe edilen ve varlığı kesin olarak bilinmeyen kıyâfet bu türün örneği (Uludağ, 1996, s. 116) olarak kabul edilmektedir. İnsanın çalışması sonucu elde

² Çalışmanın bundan sonraki kısımlarında *kıyâfet* ve *kıyâfetname* terimleri tercih edilecektir.

edilebilen ve eşyanın tamamıyla dış yüzüyle ilgili olan kıyafet türü ise hükmi kıyafettir (Çavuşoğlu, 2004, s. 10). Hikemî ve tabii kıyafet olarak da adlandırılan bu kıyafet anlayışı İslam dünyasına, İslam öncesi kültürlerden geçmiştir. Aristo'ya mal edilen ve Yuhannâ b. Bıtrık tarafından Arapçaya tercüme edilen *Kitâbü's-Siyâse fî Tedbiri'r-Riyâse (Sırrü'l-Esrâr)* adlı eser İslam toplumundaki kıyafet anlayışını geniş ölçüde etkilemiştir (Uludağ, 1996, s. 116). Üçüncü bir kol olarak ise genellikle keskin bir zekâ ve üstün sezgi gücüne sahip olan kişilerin sıkı bir perhiz ve çile sonucu ruhî ve fikrî yönlerini güçlendirerek herhangi bir kişi veya olay hakkında isabetli tahminler yapabilmesi anlamına gelen riyazî kıyafetten (Uludağ, 1996, s. 116) bahsedilir.

Türk edebiyatında yaygınlaşan ve hakkında çokça eser yazılan tür, hükmi kıyafettir. Bu tür, insanın çalışması sonucu elde edilebilen ve eşyanın tamamıyla dış yüzüyle ilgili bir ilim koludur (Çavuşoğlu, 2004, s. 10). Türkler, kıyafet ilminin Arap medeniyet ve coğrafyasını ilgilendiren kısımları yerine insanın bedenî ve ruhî yapısıyla ilgilenen bölümlerini (ilmü'l-kef, ilmü'l-esâfir, ilmü'l-ihtilâc, ilmü kıyâfeti'l-beşer) ön plana çıkarmışlardır (Mengi, 2002, s. 513). Birbirine ilgili olarak çeşitli gruplara ayırmak mümkünse de genel olarak *kıyafetü'l-isr* ve *kıyafetü'l-beşer* olmak üzere iki grupta değerlendirilmiştir (Çelebioğlu, 1979, s. 306).

Kıyafetü'l-isr; insanların veya sığır, katır, merkep gibi hayvanların yollardaki ayak izlerinden sahibinin genç mi yaşlı mı olduğunu, cinsiyetinin ve bazı fiziksel özelliklerinin tahmin edilmeye çalışıldığı ilim dalıdır (Çelebioğlu, 1979, s. 306; Mengi, 2002, s. 513).

Türk edebiyatında asıl olarak rağbet edilen ve üzerinde çokça eser yazılan kıyafet türü, kıyafetü'l-beşerdir. Kıyafetü'l-insaniyye ya da kıyafetü'l-ebdan olarak da bilinen ve insanın fiziksel özelliklerinden ve beden yapısından kişiliğini, ahlakını tahmin etmeyi ve birtakım uzuvlarından hareketle nesebini tespit etmeyi (Çelebioğlu, 1979, s. 306; Mengi, 2002, s. 513; Çakır, 2007, s. 333) amaç edinen kıyafetü'l-beşer kısaca kıyafet olarak anılagelmiş ve Türk edebiyatında asıl olarak rağbet gören kıyafet türü, kıyafetü'l-beşer (insan kıyafeti) olmuştur. Üzerinde çalıştığımız eser de insan kıyafeti türünün bütüncül bir örneğini teşkil etmektedir.

3. Kıyafetname Türünün Gelişimi

İnsanların başka insanlar hakkında birtakım dayanaklar ya da gerekçeler ileri sürerek hüküm çıkarmaya çalışmaları en eski uğraşlardan biridir. Günlük hayattaki birtakım sorunları çözmekten devletlerin iç ve dış meselelerine dair bazı kararlar alınmasına değin

birçok sahada karşımıza çıkan kıyafet ilminin izlerine hem Batı hem de Doğu kültürlerinde tesadüf edilmektedir. İslamiyet'ten önce Mısır, Yunan, İran, Roma ve Hint kültürlerinde kıyafet ilminin izlerine rastlanmaktadır (Mengi, 2002, s. 513). Yazılı belgelerin ışığında insanı tiplere göre ayırma girişimi ilk olarak MÖ 5. yüzyılda yaşamış olan Hipokrat'ta görülmektedir (Çelebioğlu, 1979, s. 308). Hipokrat tıpta bazı hastalıkların teşhis ve tedavisinde bu ilimden yararlanmış ve insanları tiplerine göre tasnif etmiştir (Mengi, 2002, s. 513). Daha sonra konuyla ilgilenen Eflatun, Aristo, İladus ve Galen'in eserlerinin bahsi ve tercümeleri, İslam âlemindeki eserleri de etkilemiştir (Çelebioğlu, 1979, s. 308). Doğu kültüründe kıyafet ilmi ilk olarak Sasanielerde ve Hint kültüründe karşımıza çıkmaktadır. Sasani hükümdarı Nuşirevan'ın hükema tarafından yazılan kıyafet kitabına bakarak hüküm verdiği ve ülkesini buna göre yönettiği (Çelebioğlu, 1979, s. 308-309; Pala, 2005, s. 274), Hint coğrafyasında da âlimlerin bu ilimle meşgul oldukları bilinmektedir (Çelebioğlu, 1979, s. 308-309).

Kaynaklarda Arapça kıyafetname yazar ilk kişi olarak İmam Şâfiî'nin adı zikredilmektedir. Günümüze ulaşamayan kitabının varlığı dahi kesin olarak bilinmemektedir (Mengi, 2002, s. 513; Çakır, 2007, s. 333). İmam Şâfiî'den sonra el-Kındî'nin *Risâle fî'l-Firâse*'si, Yuhanna İbnü'l Btrik'in Aristo'dan çevirdiği *Kitâbü's-Siyâse fî Tedbîri'r-Riyâse*'si, Ebû Bekir er-Râzî'nin *el-Mansûri* adlı eseri ilk akla gelenlerdendir. İbn-i Sina ve muasırı Ebû Sehl Mesîhî'nin Arapça kıyafetname yazdıkları söylenmektedir. Daha sonra türün öne çıkan Arapça eserleri olarak Fahreddin er-Râzî'nin *Kitâbü'l-Firâse*'si, Şeyhürrabve ed-Dımaşkî'nin *Kitâbü'l-Âdâb ve's-Siyâse fî 'İlmi'n-Nazari ve'l-Firâse*'si, Abdülkerîm b. Hevâzin el-Kışeyri'nin *er-Risâle* adlı eserindeki bir bölüm ile Muhyiddin İbnü'l-Arabî'nin *Tedbîrâtü'l-İlâhiyye* adlı eserinde yer alan bir bölümü sıralamak mümkündür (Çelebioğlu, 1979, s. 310-311; Tayşi, 1979, s. 95-96; Mengi, 2002, s. 513; Pala, 2005, s. 274).

Farsça eserler arasında Kemâleddin Abdürrezzak Kâşânî'nin adı ve nüshası bilinmeyen eseri, Derviş Abdurrahman Mîrek'in Sultan Ebû Saîd Bahadır'a ithaf ettiği *Tuhfetü'l-Fakîr*'i, Emîr-i Kebîr Hemedânî'nin *Zahîretü'l-Mülûk*'u ve Hüseyin Vâiz Kâşifî'nin *Ahlâk-ı Muhsinî*'sinde yer alan kıyafetle ilgili bir bölümü (Çelebioğlu, 1979, s. 311-312; Tayşi, 1979, s. 96; Mengi, 2002, s. 513; Pala, 2005, s. 274; Çakır, 2007, s. 333) sayılabilir.

Türk edebiyatında kıyafet türünün ilk izlerine Kutadgu Bilig'de rastlanmaktadır. Yusuf Has Hacib, insanın ahlaki ve ruhsal durumunun dış görünüşüne aksettği düşüncesinden hareketle insanın

iyilik ya da kötülüğünün, karakterinin dış görünüşünden anlaşılacağına ifade etmiştir (Çavuşoğlu, 2009, s. 297-298).

Bilinen ilk sistemli Türkçe kıyâfetname örneği, Bedr-i Dilşâd Bin Muhammed Oruc'un II. Murad'a sunduğu *Murâdnâme* adlı mesnevisinin kırkuncu babında yer alan bazı beyitlerde görülür. Fatih Sultan Mehmed devri vezirlerinden Mahmud Paşa'nın musahibi Sarıca Kemal, *Selâtin-nâme* adlı eserinde bir kıyâfetname yazdığını belirtse de bu eser henüz bulunamamıştır. Müstakil olarak elimize ulaşan en eski kıyâfetname, Akşemseddinzâde Hamdullah Hamdi'nin yirmi altı başlık altında işlediği, yüz elli beyitlik manzum *Kıyâfetnâme*'sidir. Daha sonra manzum ya da mensur olarak kaleme alınan Şeyh Baba Yusuf'un *Mevhûb-ı Mahbûb* adlı eserinin *Nasihât-ı Dil-pezir* başlıklı 67 beyitlik kıyâfetname bölümü, Firdevsî-i Rûmî'nin *Firâsetnâme*'si, Şaban-ı Sivrihisari'nin Damat İbrahim Paşa'nın emriyle Dımaşkı'nın eserinden tercüme yoluyla hazırladığı kıyâfetnamesi, İlyâs b. İlsâ-yı Saruhanî'nin *Kıyâfetnâme*'si, Muhammed Birgivi'nin *Tarikat-ı Muhammediye fî's-Siyerî'l-Ahmediye* adlı eserindeki firaset bölümü, Enveri'nin iki kısma ayrılmış *Nümûne* adlı eserinin bir bölümü, Abdülmecid bin Şeyh Nasûh'un *Kıyâfetnâme*'si, Mustafa bin Evrenos'un *Kıyâfetnâme*'si, Ta'likizade Mehmed Subhî'nin *Firasetname*'si, Bâlizâde Mustafa Efendi'nin *Kıyâfetnâme*'si, Nesimî'nin *Kıyâfetü'l-Firâse*'si, Niğdeli Visâli'nin *Vesiletü'l-İrfân*'ı, Lokman bin Hüseyin'in (Seyyid Lokman Çelebi) *Kıyâfetü'l-İnsâniyye fî Şemâilî'l-Osmâniyye*'si, Şeyh Ömerü'l-Halvetî'nin manzum tercümesi, Ömer Fânî Efendi'nin *Kıyâfetname*'si, Erzurumlu İbrahim Hakkı'nın *Kıyâfetnâme*'si, Gevrekzâde Hâfız Hasan'ın tercümesi, Mustafa Hâmi Paşa'nın *Fenn-i Kıyâfet*'i, Avanzade Mehmed Süleyman'ın *Musavver ve Mükemmel Kıyâfetname*'si, Yusuf Halis ve Tahir Ömerzade Yusuf'un Fransızcadan ayrı ayrı yaptıkları *Kıyâfetnâme-i Cedîde* adlı tercümeleri, Akif Paşa'nın *Tercüme-i Risaletü'l-Firase ve's-Siyase*'si, Halid Ziya Uşaklıgil'in *İlm-i Sima*'sı ve İskender Fahrettin'in *Fizyonomi: İlm-i Sima*'sı (Çelebioğlu, 1979, s. 312-314; Tayşi, 1979, s. 96-97; Mengi, 2002, s. 513; Pala, 2005, s. 274; Çakır, 2007, s. 333; Direkci ve Duyar, 2017, s. 20-30) gibi birçok Türkçe telif ya da tercüme kıyâfetname oluşturulmuştur.

Türkçe kıyâfetnameler üzerine kitap, tez, makale, bildiri vb. birçok çalışma yapılmıştır.³ Bu eserlerin; edebiyat ve kültür tarihimizdeki yeri, dil özellikleri, içerik yapısı gibi yönlerden incelemeye tabi tutulduğunu görmekteyiz. Bu çalışmada ise

³ Kıyâfetnameler üzerine yapılan çalışmaların derli toplu bir listesine şu kaynaklardan ulaşılabilir: (Çakır, 2007, s. 333-350; Elbir, 2017, s. 40/1. dipnot)

Dımaşkı'nın *Kitâbü'l-Âdâb ve's-Siyâse fî 'İlmi'n-Nazar ve'l-Firâse* adlı eserinin Muhammed bin İyâs tarafından yapılan tercümesinin (*Kıyâfet-nâme*) Süleymaniye Kütüphanesinde kayıtlı olan nüshasının tanıtımı, çeviri yazıya aktarımı ve genel dil özellikleri üzerinde durulacaktır.

I. ESERİN GENEL TANITIMI

1. Eserin Orijinali, Müellifi ve Telif Tarihi

Arap kozmografya ve coğrafya âlimi olan Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ebî Tâlib el-Ensârî ed-Dımaşkı es-Sûfî, 1256 yılında Dımaşk'ta (Şam) doğmuştur. Rabve'de imamlık ve şeyhlik yapmıştır (Brockelmann, 1988, s. 588; Ökten, 1994, s. 273). Sadettin Ökten, Dımaşkı'nın Safed'de 1327 (İbn Hacer'in aktarımına göre) ya da 1325 yılında (Safedi'nin aktarımına göre) öldüğünü söyler (1994, s. 273). Brockelmann, ölüm tarihi olarak 1327 yılını (1988, s. 588) vermektedir.

Dımaşkı'nın bugün elimizde kozmografya ve coğrafya konularının işlendiği *Nuhbetü'd-Dehr fî Câ'ibi'l-Ber ve'l-Bahr* ile devlet adamlarının fizyonomilerinin değerlendirildiği *Kitâbü's-Siyâse fî 'İlmi'n Nazar ve'l-Firâse* adlı eserleri (Ökten, 1994, s. 273-274) bulunmaktadır. Kaynaklarda Dımaşkı'nın; tasavvuf, fizik ve matematik üzerine yazdığı *el-Makâmâtü'l-Felsefiyye ve't-Tercemâtü's-Sûfiyye* ve Kıbrıs Hristiyanlarına karşı İslamiyet'i müdafaa ettiği *el-Cevâb ('alâ) Ehli Cezireti'l-Kıbrıs* adlı eserlerinden (Ökten, 1994, s. 274) de bahsedilmektedir.

İnceleme konumuzu oluşturan *Kitâbü'l-Âdâb ve's-Siyâse fî 'İlmi'n-Nazar ve'l-Firâse*'nin⁴ yazılış tarihiyle ilgili bilgiler kaynaklarda farklılık göstermektedir. Silistrevî çevirisinde (Buçukcu, 2018, s. 937) ve kimi çalışmalarda (Çelebioğlu, 1979, s. 311; Tayşi, 1979, s. 95-96; Çavuşoğlu, 2004, s. 41; Sarıççek, 2014, s. 45) eserin yazılış tarihi olarak hicri 750 yılı verilmektedir. Muhammed bin İyâs'ın tercümesinin Bursa İnebey nüshasında (Can, 2019, s. 8) ve üzerinde çalıştığımız Süleymaniye Kütüphanesi nüshasında (03a/02) ise hicri 757 yılı kayıtlıdır. Gerek hicri 750/miladi 1349 gerekse hicri 757/miladi 1356 yılı kaynakların aktardığı yazarın ölüm tarihinden sonraya denk gelmektedir. Bu noktada yazarın ölüm tarihi ya da eserin yazılış tarihiyle ilgili bir bilgi hatası olduğu anlaşılmaktadır. Parlatır ve Hazai, yazarın ölüm tarihini hicri 757/miladi 1356 yılı (2007, s.

⁴ Bundan sonra eserin adı *Kıyâfet-nâme* olarak anılacaktır. Bu ad mütercim tarafından verilmiş ve metinde şu şekilde ifade edilmiştir: "Bu kitâba kıyâfet-nâme diyü ad virildi her şekliñ envâ' nî beyân itdüğinden ötüri." (06a/11-12).

228) olarak aktarmaktadır. Silistrevî tercümesi üzerine çalışmalar yapan Bahadır Güneş de bu çelişkiye dikkat çekmiş, eserin daha erken bir tarihte yazılmış olabileceğini ileri sürmüştür:

“Kaynaklarda eserin yazılış tarihi olarak H. 750 (M. 1349) tarihi geçmekle birlikte, yukarıda belirtilen 1300 tarihinde tamamlanmış olma ihtimali daha yüksektir. Zira yazarın ölüm tarihi kaynaklarda H. 725 (M. 1325) veya H. 727 (M. 1327) olarak geçmektedir.” (2015, s. 1266-4. dipnot).

Kaynaklarda *Kıyâfet-nâme* hakkındaki bilgiler sınırlıdır. Abdulkadir Erkal, Dımaşkı'nın eserini Arapça olarak yazılmış müstakil kıyâfetnamelerin son örneklerinden sayar (1999, s. 220). Erkal, eserin Türkçeye Salim Sadi tarafından 1290 (M. 1874) yılında *Kıyâfetname* adıyla çevrildiğini (1999, s. 220) ifade etse de bu tercüme üzerinde çalışan Zeynep Buçukcu eserin Salim Sadi tarafından değil, Salim Sıdkı Silistrevî tarafından Türkçeye çevrildiğini (2018, s. 928) belirtmiştir. Erkal, Muhammed bin İyâs tarafından yapılan tercüme dâhil olmak üzere eserin diğer Türkçe tercümelerine değinmemiştir. Âmil Çelebioğlu, Dımaşkı'nın eserini tanınmış Arapça kıyâfetnameler arasında (1979, s. 311), M. Serhan Tayşi ise Arapça yazılmış kıyâfetnamelerin en mükemmellerinden biri (1979, s. 95-96) olarak gösterir.

2. Eserin Türkçe Tercümeleri

Belirleyebildiğimiz kadarıyla Dımaşkı'nın kıyâfetnamesinin Türkçeye yapılan dört tercümesi bulunmaktadır. Bu tercümeler ve üzerine yapılan çalışmalar ayrı ayrı değerlendirilmiştir:

2.1. Şaban-ı Sivrihisarî Tercümesi

1532 yılında Damat İbrahim Paşa'nın emriyle Şaban-ı Sivrihisarî tarafından Türkçeye tercüme edilen bu eser (Bozkurt, 2008, s. 47), nazım-nesir karışık şekilde kaleme alınmıştır. Arapça bir girişle başlayan eser, bir mukaddime ve dokuz makeden oluşmaktadır (Bozkurt, 2008, s. 56). Sivrihisarî'nin tercümesi üzerine yüksek lisans tezi hazırlayan Kenan Bozkurt'un bildirdiğine göre, eserin bilinen tek nüshası Nuruosmaniye Kütüphanesi 4099 numarada kayıtlıdır (2008, s. 57).

Ramazan Sarıççek, Dımaşkı'nın kıyâfetnamesinin Türkçe tercümeleri arasında Sivrihisarî (1531'de çevrildiğini belirtir.) ve Silistrevî'nin (1290/1874) eserlerini (2012, s. 2745) sayar. Ali Çavuşoğlu *Kıyâfet-Nameler* adlı eserinde Şaban-ı Sivrihisarî'nin kıyâfetnamesinin bir bölümünü yayımlamıştır (2004, s. 166-175). Eseri bütüncül olarak ele alan çalışma, Kenan Bozkurt'un “Kıyâfet

İlmi Türk Edebiyatında Kıyâfetnameler ve Şa'bân-ı Sivrihisârî'nin Kıyâfet-nâmesi (Transkripsiyonlu Metin-İnceleme)" başlıklı yüksek lisans tezidir.

2.2. Mütercimi Belli Olmayan Tercüme

Bu çeviri, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Yıldız Mütenevvic Bölümü No. 489'da kayıtlıdır. Tercüme tarihi ve mütercimi bilinmemektedir (Bozkurt, 2008, s. 69).

2.3. Muhammed bin İyas Tercümesi

İnceleme konumuzu oluşturan bu çeviriyle ilgili bilgiler detaylı olarak ele alındığı için burada ayrıca değinme gereği duyulmamıştır.

2.4. Silistrevî Tercümesi

Belirleyebildiğimiz kadarıyla Dımaşkı'nın eserinin son Türkçe tercümesidir. Abdulkadir Erkal, eserin Türkçeye Salim Sadi tarafından *Kıyâfetname* adıyla çevrildiğini (1999, s. 220) belirtmiştir. Ramazan Sarıççek de Erkal'dan aktarmak suretiyle aynı bilgilere yer vermiştir (2014, s. 50). Diğer bazı kaynaklara da bu şekilde yansıyan mütercim bilgisinin doğru olmadığı, eser üzerine yapılan yayınlarla ortaya konmuştur. Eserin genel bir tanıtımını yapan Bahadır Güneş (2015, s. 1266) ve metni çeviri yazıya aktaran Zeynep Buçukcu'nun (2018, s. 928) verdiği bilgiye göre eserin mütercimi Salim Sıdkı Silistrevî'dir. Nitekim metnin son sayfasında bu bilgi kayıtlıdır: "temmet-temâm harrere sâlim şıdkî silistrevî fî 1291 şafer 25 (24a/6-11)" (Buçukcu, 2018, s. 951). Bu tercüme, hicri 1291 yılı Safer ayının yirmi beşinde (13 Nisan 1874) tamamlanmıştır (Güneş, 2015, s. 1266; Buçukcu, 2018, s. 927). Eser İSAM Kütüphanesinde 178789 yer numarasıyla kayıtlıdır (Buçukcu, 2018, s. 927). 24 varaktan oluşan çevirinin her sayfasında (ilk ve son sayfa hariç) 19 satır bulunmaktadır (Güneş, 2015, s. 1266; Buçukcu, 2018, s. 937-951).

Bu çeviri üzerinde Bahadır Güneş ve Zeynep Buçukcu'nun çalışmaları bulunmaktadır. Bahadır Güneş, "Arapçadan Türkçeye Tercüme Edilen Bir Kıyâfetname Metni Üzerine" adlı makalesinde eserin genel tanıtımını yaptıktan sonra metnin belli başlı yazım özelliklerini sıralamıştır. Son olarak her babla ilgili çeviri yazılı olarak metinden örnekler vermiştir (2015, s. 1259-1274). Eserde yer alan koşut sözler Güneş tarafından "Silistrevî Tarafından Türkçeye Tercüme Edilen Dımaşkı'nın Kıyâfetname'sinde Koşut Sözler" (2019, s. 79-89) adlı makalede incelenmiştir.

Zeynep Buçukcu, "19. Yüzyılda Yapılmış Bir Kıyâfetnâme Tercümesi: Dımaşkı'nın Kitâbü'l-Âdâb Ve's-Siyâset Fî 'İlmi'n-

Nazari Ve'l- Fırâset'i" adlı makalesinde kıyafetnameler hakkında genel bilgi verdikten sonra eseri orta hâllilik ve itidal kavramları çerçevesinde değerlendirmiş ve metni bütünüyle çeviri yazıya aktarmıştır (2018, s. 927-952).

3. İncelemeye Konu Olan Tercüme Üzerine

Muhammed bin İyâs'ın tercümesi, çeşitli kataloglarda siyasetname/siyasi düşünce başlıkları altında verilmiştir. M. Orhan Çolak, "İstanbul Kütüphanelerinde Bulunan Siyasetnâmeler Bibliyografyası" adlı makalesinde eseri bir siyasetname olarak değerlendirmiş ve kütüphane kayıt bilgilerini de aktarmıştır (2003, s. 350). İlmî Etüdler Demeğinin internet sayfasında yer alan *İslam Siyaset Düşüncesi Kataloğu*'nda siyaset türü içerisinde; siyaset alanı sınıflamasında ise genel kategoride verilmiştir. Söz konusu katalogda eserin tanıtımı yapılmış ve içeriğiyle ilgili bilgiler verilerek konu başlıkları sıralanmıştır (<http://isd.ilem.org.tr/detay/785>, Erişim Tarihi: 23.03.2021). Metnin içeriğine bakıldığında siyaset türüne girmediği açık bir şekilde anlaşılmaktadır. Tasniflerde eserin türünün siyasetle ilişkilendirilmesi, asıl metinde devlet adamlarının fizyonomilerinin değerlendirilmesinden (Ökten, 1994, s. 273-274) kaynaklanmış olmalıdır. Muhammed bin İyâs'ın çevirisinde böyle bir değerlendirme bulunmamakta, eser genel bir kıyafet teorisi ortaya koymaktadır.

3.1. Mütercim ve Tercüme Tarihi

Eserin, üzerinde çalıştığımız Süleymaniye Kütüphanesi Tahir Ağa No. 360 envanter numarasıyla kayıtlı nüshasının 02b/02-04 numaralı sayfalarında mütercimin *Muhammed bin İyâs* olduğu bilgisi yer almaktadır: "işbu risâlenüñ lisân-ı 'arabîden türki diline tercüme olmasına bâ'îş olan ahğarü'n-nâs muhammed bin iyâs⁵ eydür kim (02b/02-04)". Eserin mütercimi çeşitli kaynaklarda Muhammed bin İlyâs olarak geçmektedir (Bk. Çolak, 2003, s. 350; Parlatır ve Hazai, 2007, s. 228). Yazma Eserler Kurumunun ağ sayfasında yer alan katalog taraması sonucunda ulaştığımız nüshalarda ise Muhammed bin Eyyâs, Mehmed bin İyâs gibi farklı isimlerle karşılaşmıştır. İnebey Yazma Eserler Kütüphanesi Haraççioğlu Kitaplığı'nda bulunan nüsha üzerine yüksek lisans tezi hazırlayan Çetin Can, eserin Muhammed bin Ayâs tarafından (2019, s. 8) tercüme edildiğini belirtmiştir. Bu isim farklılıkları elbette okuma tercihlerinden kaynaklanmaktadır.

⁵ Mütercimin adı metinde şu şekilde yazılmıştır: محمد بن ایاس

Metinde mütercimim kimliği, başka eserlerinin olup olmadığı ve çevirinin yapıldığı tarihle ilgili herhangi bir kayıt bulunmamaktadır. Yapılan taramalar sonucunda da mütercimim hayatıyla ilgili herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Eserin öteki nüshalarından hareketle çeviri tarihiyle ilgili birtakım bilgiler elde edebiliyoruz. Almanya Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmaları Ms.or.oct.2821 demirbaş numarasıyla kayıtlı nüshanın istinsah tarihi 1785 (<http://www.yazmalar.gov.tr/eser/kiyafet-name/112727>, Erişim Tarihi: 27.03.3031), Macar Bilimler Akademisi Kütüphanesinde 332 sıra numarasıyla *Tercümelere ve Şerhler* bölümünün *Şerhler* kısmında yer alan nüshanın istinsah tarihi ise 1569 (Parlatır ve Hazai, 2007, s. 228) olarak kayıtlıdır. Bu bilgilerden hareketle Muhammed bin İyâs'ın çevirisi, en geç 1569 yılında yapılmış olmalıdır. Bütün nüshalar üzerinde yapılacak çalışmalardan sonra dil özellikleri bağlamında en azından en erken tarihli nüshanın hangisi olduğuna karar verilebilir.

3.2. Tercümenin Nüshaları

3.2.1. Süleymaniye Kütüphanesi, Tahir Ağa No. 360

Üzerinde çalıştığımız nüsha, 46 varaktan oluşmaktadır. Satır sayısı bazı sayfalarda değişiklik göstermekle birlikte genel olarak 15'tir. Sayfalara göre satır sayısının dağılımı şöyledir: 01b-02b, 04a: 12; 03a-03b, 4b-7a: 13; 07b: 14; 08a-08b, 11a-46a: 15; 09a-10a: 16; 10b: 17; 46b: 09. Nesih yazı türüyle yazılan nüsha, kısmen harekeliştir.

3.2.2. Macar Bilimler Akademisi Kütüphanesi, Szilády Török, O. 41

Bu nüsha, Macar Bilimler Akademisi Kütüphanesinde 332 sıra numarasıyla *Tercümelere ve Şerhler* bölümünün *Şerhler* kısmında yer almaktadır. Söz konusu kütüphanedeki Türkçe yazmalar üzerine hazırlanan katalogta çeviriye dair şu bilgiler verilmektedir:

“Rebiülevvel 977 / 1569 (51 b) tarihinde Abdullah Muhammed b. Ebu Talib El-Ensarı el-Dımaşkı (öl. ?) nin 757 / 1356 tarihinde kaleme aldığı “Kitâbü'l-Edeb fî İlmi'l-Nazar” (2 b-3 a) adlı kitabının Türkçeye çevrilmiş biçimidir. Yazmanın zahriyesinde eserin adı, bir beyit ve bir temellük kaydı bulunmaktadır.” (Parlatır ve Hazai, 2007, s. 228).

3.2.3. Kastamonu İl Halk Kütüphanesi, 37 Hk 555/3

Yazma Eserler Kurumunun katalog taraması aracılığıyla ulaşılabildiğimiz bu nüshanın genel tanıtımı şu şekildedir:

Eser Adı: Kıyâfet-nâme

Yazar Adı: Muhammed b. Eyyâs

Konu: Biyolojik Bilimler

Yaprak: 96b-134b

Satır: 13

Yazı Türü: Divânî (<http://www.yazmalar.gov.tr/eser/kiyafet-name/61634>, Erişim Tarihi: 27.03.2021).

3.2.4. Vatikan Kütüphanesi Türkçe Yazmaları, Vat. Turco 31

Yazma Eserler Kurumunun katalog taraması aracılığıyla ulaşabildiğimiz bu nüshanın genel tanıtımı şu şekildedir:

Eser Adı: Kıyafet-nâme

Yazar Adı: Mehmed b. İyâs

Konu: Türk Dili ve Edebiyatı

Yaprak: 49

Satır: 7

Yazı Türü: Nesih (<http://www.yazmalar.gov.tr/eser/kiyafet-name/90769>, Erişim Tarihi: 27.03.2021).

3.2.5. Almanya Millî Kütüphanesi Türkçe Yazmaları, Ms.or.oct.2821

Yazma Eserler Kurumunun katalog taraması aracılığıyla ulaşabildiğimiz bu nüshanın genel tanıtımı şu şekildedir:

Eser Adı: Kıyafet-nâme

Yazar Adı: Mehmed b. İyâs

Müstensih Adı: Mehmed b. Ahmed Hatib

Konu: Astroloji ve Astronomi İlmi

İstinsah Tarihi: 1200 (1785)

Yaprak: 76b-96a

Satır: 21

Yazı Türü: Nestalik-divanî

(<http://www.yazmalar.gov.tr/eser/kiyafet-name/112727>, Erişim Tarihi: 27.03.2021).

3.2.6. Çorum Halk Kütüphanesi, 19 Hk 3165/2

Bu nüsha, Bursa İnebey nüshası üzerine yüksek lisans tezi hazırlayan Çetin Can tarafından tespit edilmiştir (2019, s. 1).

3.2.7. Kastamonu Halk Kütüphanesi, 37 Hk 555/3

Çetin Can tarafından tespit edilmiştir (2019, s. 1).

3.2.8. İnebey Yazma Eserler Kütüphanesi Haraçcioğlu Kitaplığı, HO1098/1

Bu nüsha üzerine Çetin Can tarafından bir yüksek lisans tezi hazırlanmıştır. Nüshanın genel tanıtımı şu şekildedir:

Eser Adı: Kıyafet-nâme

Sınıflama/Yer: 133136

Yazar Adı: Muhammed bin Ayâs

Müstensih Adı: Mehmed b. Ahmed Hatib

Yaprak: 51

Satır: 13

Yazı Türü: Talik (Can, 2019, s. 1).

4. Kıyafet İlmine Getirilen Deliller

Muhammed bin İyas, Dımaşkı'nın eserini açık deliller ile kaleme aldığını belirterek diğer kıyafetnamelerde de gördüğümüz bazı delilleri (Direkci ve Duyar, 2017, s. 10-12; 14-15; Çavuşoğlu, 2004, s. 17-23) on başlık altında sıralamıştır. Böylelikle tartışmalı bir konu olan ve ilim sayılıp sayılmayacağı noktasında tam bir birlik olmayan kıyafet konusuna dayanak oluşturmaya çalışmıştır. Kıyafet ilmine getirilen deliller eserde şöyle yer almaktadır:

Dımaşkı işbu kitabı yedi-yüz elli yedi-sinde cem⁶ idüv delâ'îli-
vâzîhâ ile beyân kılmış (03a/01-03):

Evvel delil: Âyet-i kerîme ile (03/03)

İkinci delil: Hâtemü'l-enbiyânun hadîs-i şaîhi ile (03/05)

Üçüncü delil: ⁶ Aql-ı kâmile ile (03/09)

Dördüncü delil: Mizâcla (03b/03)

Beşinci delil: Hükemâ-yı 'azâmdan ve 'ulemâ-yı kirâmdan yedi kişinin kelîmâtından nakl itmişdir. Evvel Eflâtûn Hâkîm, ikinci Aristotâlîs Hâkîm, üçüncü Mansûr Hâcib Hâkîm, dördüncü Hâkîm Muhammed-i Râzî, Beşinci İlavûs Hâkîm, altıncı İmâm İdrîs-i Şâfî'î, yedinci Şeyh Muhyî'd-dîn-i A' râbî (04a/01-08)

Altıncı delil: 'Avâmü'n-nâsuñ 'aqlı yitişdügi yirdür (04a/08-09)

Yedinci delil: Teşbihdür kim megelâ her kişinüñ bir hayvâna bir yirinde elbette müşâbeheti olur (04b/04-05)

Sekizinci delil: Aşhâb-ı tarîkat ve evtâd-ı haqîkat 'ulüm-ı mükâsefe ile 'aql-ı müşerrefe-i şâfiyye ile 'âlem-i kudsiden nazâr idüñ ma' rifet-i ilahî tecellî nûrıla böyle zühür itmişdir (04b/10-13)

Doğuzuncu delil: Ehl-i tevârih ve nakl-i kelîmât-ı mülük-ı 'azâm bunun üzerine olmuşdur (05a/02-04)

Onuncu delil: ata ile ana[nuñ] (...) tecrîbe kuvveti (05a/06-07)

5. Eserin Bölümleri

Kıyâfet-nâme; baştan ayak parmaklarına kadar birçok organın biçimlerinden, yürümek ve gülmek gibi kimi eylemlere dayalı olarak sergilenen davranışlardan, ekalim-i seba adı verilen dört bir taraftaki ülkelerin halkının özelliklerinden ve bazı hayvanların huylarından yola çıkarak yapılan karakter çözümlerini üzerine kuruludur. Ayrıca doğrudan fal kavramı içerisinde değerlendirilebilecek olan avuç içindeki şekillerden anlam çıkarılması, parmakların cihetinin fakirlik ya da zenginlik alameti sayılması ve birtakım çıkarımlardan hareketle ömrün uzun ya da kısa olacağını belirlebilmesine yönelik yorumlar da ayrı bölümler hâlinde ve kıyâfet ilmi çerçevesinde sunulmuştur. Tüm bu konular eserde 26 bab altında işlenmiştir. Bu bablar sırasıyla şöyledir: Başınun kıyâfeti; saçınun kıyâfeti; yüzün kıyâfeti; alnınun kıyâfeti; kaşınun kıyâfeti; gözün kıyâfeti; kulağınun kıyâfeti; burnun kıyâfeti; ağzınun ve dudakların ve dişinun kıyâfeti; yañağ ve şakal ve enek kıyâfeti; boynunun kıyâfeti; omuzun kıyâfeti; bazu ve dirsek ve bilek kıyâfeti; el ve parmak ve tırnağ kıyâfeti; göğüs ve karın kıyâfeti; arka kıyâfeti; bud ve yan başları ve oturağ yirleri kıyâfeti; diz gözi ve baldır ve ayak parmakları kıyâfeti; boy ve yürimek kıyâfeti; âvâz ve gülmek kıyâfeti; avuç içinde olan 'alâmetlerün kıyâfeti; beñlerün kıyâfeti; parmaklarınun ğınâ ve fakr cihetinde kıyâfeti; 'ömr uzunluğunun ve kışalığınun 'alâmeti; ekâlîm-i seb'anunun halkınun kıyâfeti; hayvânâtun ve tıyürâtun ve haşerât-ı arzuñ kıyâfeti.

II. DİLBİLGİSİ NOTLARI

Bu bölümde *Kıyâfet-nâme*'nin yazım, ses, biçim ve söz varlığı bakımından öne çıkan özellikleri belirlenmeye çalışılacaktır. Klasik Osmanlı Türkçesinin başlangıç dönemine dâhil edebileceğimiz eserde Eski Anadolu Türkçesinin özellikleri güçlü bir şekilde varlığını sürdürmektedir. Bunun yanında eserde yeni seslik ve biçimlik değişimler de görülmektedir. Bu değişimler eserin ara bir evrede konumlandığına işaretir. Özellikle dudak uyumu yönünden eserde yeni biçimler kendisine yer bulmuştur. Eski Anadolu Türkçesine göre daha ileri bir seviyede olduğunu gördüğümüz dudak uyumu, hem eklerde hem de sözcüklerde izlenebilmektedir. Dudak uyumunun yanı sıra telaffuzun yazıma yansması (damak n'si ve diş n'sinin durumu; yabancı sözcüklerin Türkçe yazıma yaklaştırılması vb.), bazı ses değişimleri, damak uyumu, kimi eskicil sözcüklerin kullanılması eserde öne çıkan başlıklardır. Bu hususları örnekleriyle birlikte maddeler hâlinde sıralamak uygun olacaktır:

• Eserde yazım bakımından genel olarak bir tutarlılık görülmekle birlikte tut- eyleminin yazımı ikilik sergilemektedir: *tut-* (40b/03) *طوط*; *tut-* (41b/08) *توت*.

- Belirtme durumu eki sıklıkla hemzeyle gösterilmiştir:

cins-i insāniyyeyi (01b/11) *جنس انسانیة*

her kişiyi (05a/04) *هرکسی*

zināyı seve (15b/09) *زنا*

eżāyı ve fesādı seve (23a/14) *ازاد*

nesneyi (23b/13) *نسنه*

• Eserin genel yazım özelliğini yansıtan önemli kullanımlardan biri kimi sözcüklerin (özellikle ilgeç ve bağlaçların) kendinden önceki sözcüğe bitişik yazılmasıdır. Metnimizde bu yönde birçok kullanım karşılaşılmaktadır:

olsun-kim (02a/03) *اولسونکو*

ihtiyār olundu-kim (02b/10) *اهتیار اولندکیم*

ne-kim (11a/09)	أَكْمَرُ
aḫlâḫ-ki (03b/01)	أَخْلَاقَهُ
ol-daḫı (06a/11)	أَوْلَدِي
ne-ḫadar (33a/03)	بَقْدَدُ
ol-ḫadar (33a/04)	أَوْلَقْدَدُ
yedi-yüz (03a/02)	بِيدِيوزُ
beş-yüz (41a/12)	بِشِيوزُ

• Kimi sözcüklerin birleşik yazımına karşılık kimi eklerin de ayrı yazılabildiği görülmektedir. Kendisinden önceki harfle birleşme özelliği olduğu hâlde özellikle 3. teklik kişi iyelik eki ve ilgi durumu eki bazı örneklerde ayrı yazılmıştır:

arḫurı-sına (12b/01)	أَرْقُورِي سِنَا
iki-si (22b/02)	أَكِّي سِي
omuzları-nuñ (29a/12)	أَوْمُولِكِنَا
aşağı-sından (30a/14)	أَشَاغِي سِنَا
parmaqları-nuñ (31a/01)	بِرْمَقَلِكِنَا
aşağı-sından (31a/09-10)	أَشَاغِي سِنَا
bâzuları-nuñ (39b/07)	بَازُولِكِنَا

• Kimi sözcüklerin sonundaki u/ü ünlüleri vav ve elif harfleriyle gösterilmiştir:

cür'etlü (03b/07)	وَجِرَاتَلُو
almalu (04a/10)	أَلْمَلُو

tehevvürlü (19b/03) تَهْوِيلًا

etlü (22b/13) اَتَلًا

ķuru (32b/04) كُرُوا

• Metinde yabancı kökenli kimi sözcükler asıl biçimlerinden farklı olarak yazılmıştır. Telaffuzun yazıma yansımaları ya da yabancı kökenli sözcüklerin Türkçe yazıma yaklaştırılması olarak yorumlayabileceğimiz bu duruma uygun örnekler aşağıda sıralanmıştır:

ķaşletler (05b/09) خَاصِلَتًا [خصلت]

ķasta (11a/03) خِسْتَه [خسته]

düşmenden (15b/02) دُشْمَنْدَانًا [دشمنان]

düşmânına (38a/14) دُشْمَانِنَه [دشمنان]

kin-dâr كِنْدَارًا [كيندار]

aķrabâsından اَقْرِبَائِنَا [اقربا]

ammâ ki (20a/03) اَمَّا كِي [که اما]

ten-dürüst تَنْدُورِسْتًا [تندرست]

bedeñi (25b/13) بَدَنِی [بدن]

cüsselü (30a/06) جُوسِلُو [جنه]

ķigeri (33b/05) كِجَرِي [چکر]

ülftet (38b/11) اُولْفَتًا [الفت]

ķuşâde كُوشَادَه [كشاده]

umürlarında (42a/11-12) اُمُورًا [امور]

• Bugünkü Türkiye Türkçesinde damak uyumuna girmeyen *+ki* aitlik eki metnimizde ikili bir yapı sergilemektedir. Ayrıca *hangi* ve *dahi* sözcükleri de metinde uyumludur: *aşağaki* (10b/08); *yanındağı* (28b/12, 41b/09, *kağı* (06b/01, 10b/05, 23a/12, 25b/01, 37a/08), *dağı* (05b/01, 20a/08, 40b/15).

• Metin, dudak uyumu bakımından Eski Anadolu Türkçesindeki uyumsuz biçimleri sürdürürken bir yandan da uyum yönünde bir ilerleme göstermiştir. Ayrıca sınırlı da olsa yeni uyumsuz biçimler de kullanılmıştır. Hem sözcük tabanlarında hem de eklerde izlenebilen dudak uyumunun genel görünümünü yansıtacak örnekleri şöyle sıralayabiliriz:

→ Eski Anadolu Türkçesinde yuvarlak ünlülü olarak karşımıza çıkan kimi eklerin düz ünlülü biçimleri de kullanılmış ve böylelikle kimi örneklerde uyum sağlanmıştır.

İlgi durumu eki +(n)İn: ol şekliñ ahkâmı (02b/05), her şekliñ envâ' in beyân itdüğinden ötüri (06a/12), boğazın kıyâfeti (28a/08), ol yirin toprağı renginde (46a/14-15).

Yuvarlak ünlülü biçimin (+nUñ) sürdürüldüğü kimi örnekler: her insânün şekliñün ve yaradılmasında tertibiñün bir muktezâsı (02b/04-05), bir kişinün mizâcı (03b/04), gözünün bebedinde (15a/11).

Addan ad yapma eki +II: nefslî (08b/04), yağlı (33b/04), kıllı (35a/09), siñirli (35a/13), aceleli (36b/12).

Yuvarlak ünlülü biçimin (+IU) sürdürüldüğü kimi örnekler: yaķalı (19b/10), cür'etli (19b/15), etli (22a/09), kıllu (33b/02) kaplı (45a/09).

Addan ad yapma eki +sIz: ħarfsiz (06b/08), yivsiz (12b/08), ħayâsiz (14a/02), 'illetsiz (14b/09).

Yuvarlak ünlülü biçimin (+sUz) sürdürüldüğü kimi örnekler: enşüz (12a/06), marâzsuz (21a/03), 'illetsüz (23b/03, 23b/05, 30b/04), tabansuz (28b/09), kılsuz (30b/11, 34a/06), ħayretsüz (42b/13), ülfetsüz (46b/04).

Eylemden ad yapma eki -IK: kıvrık (09a/03), ħarışık (09b/11), çıkık (10b/03, 25a/08), şarkık (25a/11), uyanık (44a/01).

Yuvarlak ünlülü biçimin (-UK) sürdürüldüğü kimi örnekler: çatuk (12a/13, 13b/02, 13b/05), açuk (15b/10), delük (22b/01), kıvrık (24b/05, 26b/13), batuk (26b/06), ħarışuk (26b/10, 28a/07), ulaşuk

(27a/02), çıkuk (33a/08, 33b/10, 34a/08), yapışuk (33b/09, 33b/11), uyanuk (46a/01).

Ettirgenlik eki -dIr: karışdır- (12a/01).

Yuvarlak ünlülü biçimin (-dUr-) sürdürüldüğü kimi örnekler: itdür- (11b/12), yaldur- (18a/04, 21a/05), bildür- (40b/01).

Ortaç eki -dIk: didigümüz (09a/08).

Yuvarlak ünlülü biçimin (-dUK) sürdürüldüğü kimi örnekler: didüklerinde (05a/02), çekdükke (08b/15), bağduğı (16b/11, 17b/11), bulaşduğı (22b/08), ulaşduğı (27a/01), kesdükte (31a/14), bitdügi (32a/12), çağırduğı (37a/14),

→ Eski Anadolu Türkçesinde düz ünlülü olarak karşımıza çıkan kimi eklerin yuvarlak ünlülü biçimleri de kullanılmış ve böylelikle kimi örneklerde uyum sağlanmıştır:

3. teklık kişi iyelik eki +U: gözünüñ (14a/13), hulku eyü ola (21b/04-05), bir kişinüñ gögsü (32b/13), boynu (34b/02).

Düz ünlülü biçimin [(s)I(n)] sürdürüldüğü kimi örnekler: hükminde (15a/04), gözünüñ (16a/13), şahibinüñ hulkı (20b/02), kemügi (23a/15), yukarusına (24a/13), ilerüşine (25a/08).

Eylemeden ad yapma eki -UcU: korıucudur (46a/12).

Düz ünlülü biçimin (-UcI) sürdürüldüğü kimi örnekler: öldürtüci (10a/14), kan döküci (25a/15), öğüci (29a/06), görüci (43b/02), ürküci (44a/03), ögünüci (45a/05), dönüci (45a/05).

→ Eski Anadolu Türkçesinde sadece düz ya da yuvarlak ünlünün kullanımıyla tek şekilli olarak görülen kimi sözcüklerin uyumlu biçimleri de karşımıza çıkmaktadır: yumrı (08b/03, 10a/08, 12b/10); yumru (15a/07), arığ (03b/05, 11a/02, 29b/13); aruğ (22a/14, 26b/07, 51a/05), qırı (20a/01); quru (11a/14, 14b/09, 20a/03, 31a/14, 32b/04), şaru (11b/04, 20a/09, 24b/06, 32b/09); şarı (09a/14, 17a/02, 17a/06, 17b/12), siñür (35b/03, 35b/10, 36a/05); siñir (29b/05, 31a/07, 34a/13, 35a/13).

→ Birkaç örnekte Eski Anadolu Türkçesindeki tek şekilli eklerde görülen ünlülerin tam tersi yönde gelişim göstererek yeni uyumsuzluklara yol açtığı izlenebilmektedir:

Düz ünlülü olarak kullanılagelen 3. teklık kişi iyelik ekinin yuvarlak ünlülü biçimi: arqasu (34a/15).

**Yuvarlak ünlülü olarak kullanılan addan ad yapma eki
+U'nun düz ünlülü biçimi: sinürlü (35b/10).**

• Metnin sesbilgisi bakımından sergilediği bir diğer özellik sözcüklerin farklı ses değerlerine göre kullanılabilmesidir. İkili şekil olarak karşımıza çıkan bu durum ünsüzler bakımından ötümsüz/ötümlü ve süreksiz/süreklî; ünlüler bakımından ise geniş/dar kullanımlar olarak gözlenmektedir: **toğuzuncu** (36b/01); **toğuzuncu** (05a/02, 07a/03, 07b/01, 24a/15), **tuṭaḳ** (10b/01, 22b/08, 24b/01); **duḏaḳ** (07a/04), **tuṭ**-**tut**- (40b/03, 41b/08); **duṭ**- (37a/15, 41b/08), **olmaḳ** ile (06a/02); **olmaḡla** (05b/13, 06a/01, 06a/04), **aḳ** ile (20b/05); **aḡ** ile (20b/06), **göḡde** (38b/09-10); **gövde** (03b/05), **aşaḡı** (24a/05, 30a/14, 34b/05, 40b/10); **aşaḡa** (08a/14, 10b/08, 10b/09), **yaşşı** (08a/15, 10a/12, 11b/14); **yaşşa** (10a/15).

• Kimi sözcük ve eklerde *damak* n'sinin (ñ) yanında *diş* n'sinin kullanımına da tanık olunmaktadır: **ḳalıñ** (10b/01, 19b/08, 20b/14); **ḳalın** (14a/07), **eñlü** (11b/07); **ensüz** (12a/06), **yañ** (10a/10, 13a/05, 19a/12, 21a/03, 28a/03, 33b/14, 39a/15); **yan** (07a/11, 10b/11, 13a/02, 29a/03, 30a/08, 41b/09, 43b/05), **öñ** (08a/12, 17b/14, 26a/13); **ön** (12b/06), **toğuzuncu** bāb **aḡzuñ** ve **dudaḳların** ve **dişüñ kıyâfeti** beyânındadır (07a/03-04), **dā**'iresinde olan **kemüḡin tamām içi tolmış** olsa (14a/14-15), **omuzun kıyâfeti** (29a/07).

Metinde Arapça kökenli *beden* sözcüğünün *damak* n'li yazımına da yer verilmiştir: **bedeñi** (25b/13); **bedeni** (26b/02).

• Bir sözcükte göçüşme olayı tespit edilmiştir: **alnı** > **anlı** (11b/07).

• Gelecek zaman eki *-AcAK*, niyetlenme bildiren birleşik eylem yapısının koşul çekiminde kullanılmıştır: **aḡseni olacaḳ** olursa (15a/04), **ḳıṣa olacaḳ** olursa (34b/02), ortasında **ḳalaçaḳ** olursa (40b/13), **geçeceḳ** olursa (41a/05, 41a/10), **irişeceḳ** olursa (41a/09), **ḳalaçaḳ** olursa (41b/12), **uzanacaḳ** olursa (42a/01).

• Metnin biçimbilgisel olarak öne çıkan özelliklerinden biri, ad tamlamasında tamlanan öge üzerindeki iyelik ekinin kullanılmayışdır. Metinde birçok yerde karşımıza çıkan bu duruma şu örnekler verilebilir: **kā' inātuñ ferdāniyyet+Ø+e** (01b/06), **anuñ boynı uzun ve cism+Ø vāsi'** ve **ṭabi' atı mu'tedil olur** (03b/10-11), **ḡaḳuñ ba'z kimesne+Ø** (04a/10), **şāḡib+Ø 'aḳil ve 'ālim ola** (11b/05), **şāḡibinüñ 'ömrü uzun ola ṭab'ı göḳçek ola 'aḳl+Ø kāmil [ola]** (14b/14-15), **şāḡibinüñ niyyeti ḡabış ola himmet+Ø şerre ola** (16a/01), **dā'im fikri ve niyyet+Ø fesād üzerine ola** (18a/01), **şāḡibinüñ ṭab'+Ø mütekebbir**

ve 'âşî ve 'abeşe tâbî' ola (23a/10-11), şâhibinüñ niyyet+Ø habîş ola (27a/10).

• Metin, söz varlığı bakımından geniş bir malzeme sunmaktadır. Her ne kadar Arapça ve Farsça kökenli sözcükler kullanılmış olsa da Türkçe söz varlığının hâkim olduğunu belirtmek mümkündür. Özellikle organ adları ve hayvan adlarında Türkçe kökenli sözcükler ön plandadır. Bunların yanında metni söz varlığı bakımından ön plana çıkaran hususlardan biri, bugün için az kullanılan, kullanımdan düşmüş ya da eskicil sayılabilecek kimi sözcüklerin ya da az kullanılan eklerle türetilmiş sözcüklerin metinde yer bulmasıdır. Öteki tarihsel metinlerimizde de karşılaşılabilecek bu sözcüklerden kimileri şunlardır: arçurı "tersine" (12b/01, 12b/04, 37b/12), aruk/arık "zayıf, cılız" (22a/14), ditregen "çok titreyen" (32a/01), gülegen "sürekli gülen, çok gülen" (10b/04), kaçık- "öfkelenmek, kızmak" (09b/14), kovcu "dedikoducu, gammaz" (10b/14), ozancı "çok sözlü, çenesi düşük" (26a/02), önegü "inatçı" (12a/14, 17a/03, 25a/03), sıravardı "bir sıradı, sıralı" (17b/04, 25b/09, 25b/15), tabansuz "korkak, yüreksiz, ödle" (28b/09), tağuk "dağınık" (27b/10), çartağan "darmadağın" (26b/14), uğrı "hırsız" (24a/02), uğun- "ağlaya ağlaya bayılmak" (37b/09), üşengen "tembel, çok üşenen" (21b/06), yaldur- "parlamak" (18a/04, 21a/05), yiv "çizgi" (37b/13), yeynicek "hafifmeşrep" (10b/14), yürigen "hızlı yürüyen" (35a/08), yorğa "rahvan" (04b/02).

SONUÇ

İnsanları tiplerine göre ayırma ve buna bağlı olarak karakter analizi yapma çabaları MÖ 5. yüzyılda Hipokrat'tan beri (Çelebioğlu, 1979, s. 308) görülmektedir. Antik dönemlerden günümüze kadar süregelen bu analizlerin temelinde ideal insanın portresini çıkarmak yatmaktadır. Görünürde bir karakter çözümlemesi olan bu eserlerin asıl vermek istediği mesaj; aşırılıktan kaçınma, ılımlılık, ölçülülük ve her şeyi normal ölçüde olanın güzel olacağı (Erkal, 1999, s. 222) düşüncesidir. Bu mesaj kaygısı *Kıyâfet-nâme*'de de güçlü bir şekilde hissedilmektedir.

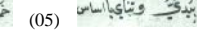
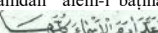
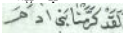
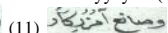
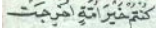

Konuya kıyâfetnamelerdeki bilgilerin nesnelliği açısından yaklaşıldığında birtakım sorunlarla karşılaşmaktayız. Verilen hükümlerin köklerinin gelenek yoluyla gelmiş inançlara dayandığı ve günümüzün bilim anlayışına uzak düştüğünü (Mengi, 1977, s. 308-309) belirten araştırmacıların yanında insanın dış görünüşüyle karakteri arasında bir bağın varlığı kesin olarak bilinemese de tecrübe yoluyla birtakım belirlemelere gidilebileceğini (Çelebioğlu, 1979, s. 308) düşünenler de bulunmaktadır. Ayrıca kıyâfetnamelerde yer alan

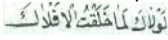
bilgilerin tutarsızlığına değinen, dolayısıyla bu eserlerdeki bilgilerle güvenilemeyeceğini ortaya koyan çalışmalar da bulunmaktadır. Aynı kıyâfetnamede, farklı uzuvlarla ilgili olarak yapılan karakter belirlemelerindeki zıtlıkların bu tutarsızlığa yol açtığı belirtilmiştir (Göka ve Beyazyüz, 2015, s. 125-130). İnsan kıyâfeti türünün önemli örneklerinden biri olan ve klasik bir kıyâfetnamede bulunması gereken tüm bölümleri barındıran *Kıyâfet-nâme*'nin, yukarıda bahsedilen sorunları ve tutarsızlıkları da içerdiği belirtilebilir. Bu durum, ayrıntılı içerik analizi yoluyla ve öteki kıyâfetnamelerle karşılaştırma yapılarak net bir şekilde ortaya konabilir.

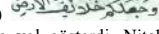
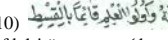
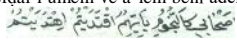
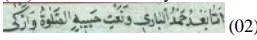

Eserin edebiyat ve dil tarihimiz açısından önemli bir yere sahip olduğu ifade edilebilir. Öğretici bir nitelik taşıyan eser, sade bir dille kaleme alınmıştır. *Bâzû* dışındaki tüm uzuv adları Türkçedir. Hayvan adlarında da Türkçe kökenli sözcükler ön plandadır. Ayrıca yabancı kökenli sözcüklerin de Türkçe imlaya yaklaştırıldığı görülmektedir. Tüm bu durumlar Türkçenin kullanımında gösterilen özene işaret etmektedir.

16. yüzyılda istinsah edildiğini tahmin ettiğimiz *Kıyâfet-nâme*'deki dilbilgisi yapısının da dönemini yansıttığı belirtilebilir. Metnin bütününde hareke kullanılmamış olsa da ünlüleri gösteren harflerin yazımı, özellikle dudak uyumu sürecinin izlenebilmesi yönünde önemli görülmektedir. Buradan hareketle de eserin, dudak uyumu bakımından Eski Anadolu Türkçesine göre ileri bir seviyede olduğunu söyleyebiliriz. Hem eklerde hem de sözcük tabanlarında eski uyumsuzlukların devam ettiği örnekler görülsede uyum yönünde bir ilerleme söz konusudur. Tüm bu durumlardan hareketle *Kıyâfet-nâme*'nin edebiyat ve dil tarihimiz açısından önemli bir yer tuttuğunu belirtmek yanlış olmayacaktır.

III. ÇEVİRİ YAZILI METİN

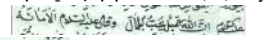
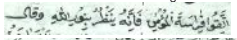
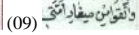
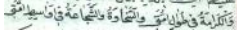
[01b] (01) Bismi'l-lahi'r-rahmâni'r-rahîm (02) Şükr bi-kıyâs ol vücûdü'l-vücûduñ vañdâniyyetine ki ecsâm-ı (03) insâniyyeyi yed-i kudretile kırk şabâh tañmîr eyleyüp zuhûra (04) getürdi. Nitekim ÷adiş-i ÷udsî-sinde buyurur: (05) Ol feyyâz (06) kâ'inâtuñ ferdâniyyete kim ervâñ-ı benî âdeme 'ulûm-ı evvelîn ve (07) âñirîn ta'lim eyleyüp 'âlem-i ecsâmdan 'âlem-i bâñaña yol gösterdi. (08) Nitekim kelâm-ı kadîmde buyurur: (09) Kâdir-i perverd-gâr kim cemî' mañlûkâtдан cins-i insâniyyeyi (10) mükerrem ve mu'azzez kıldı. (11) Cins-i insâniyyeyi fırka fırka idüp (12) zünre-i Muñammediyyeyi cümlesinden mu'allem ve mu'azzam kıldı. [02a] (01) Nitekim âyet-i 'azîmde buyurur: (02) Ve şalle-i şalâvât ve zübde-i tañhiyyât eñdâl-i (03) kâ'inât ve añsen-i mañlûkât

üzerine olsun-kim işbu (04) yedi semâvât ve arz-ini seb' anuñ muhâbbetine yaradıldı. Nitekim (05) kitâb-ı Münzelinde buyurur: (06) Ve ümmeti sâ'ir enbiyânüñ ümmeti üzerine mu'azzam ve mükerrem (07) kıldı.

Kendü kelâm-ı kadîmde halife ta'yîn itmek ile (08) ve kendüñün 'ilm-i ledünni-sinde şer'i at-i (09) kâmil ile yol gösterdi. Nitekim buyurur: (10) Ve âl ve evlâd ve aşhâb (11) üzerine olsun-kim efdâl-i ümem ve a'lem benî âdemdür kim hâzret-i (12) risâlet buyurur: [02b] (01) (02)

İşbu risâlenüñ lisân-ı 'Arabîden Türkî diline (03) tercüme olmasına bâ'îş olan ahkârü'n-nâs Muhammed bin İlyâs⁶ (04) eydür kim her insânüñ şeklinüñ ve yaradılmasında tertîbinüñ (05) bir muktezâsı vardır kim ol şekliñ ahkâmı ol (06) insânda tabî'i zühür itmek lâzım gelür. Eger eytilük (07) ise ihtiyârına zühür ider. Eger yaramazlık ise zühür ider. (08) Meger sa'y ve icthâd ile def' eyleye ve bu bâbda necd kitâb (09) ve rivâyet vârid olmuşdur ammâ cümlesinden eşahh ve efdâl. (10) İşbu 'Arabî risâle ihtiyâr olundu-kim Türkî diline tercüme (11) ola ve bu risâlenüñ adına Kitâbü'l-Âdâb ve's-Siyâse (12) fî 'İlmi'n-Nazar ve'l-Fırâse. Te'lifü'l-'âlimi'l-fâzıl ferîdu 'aşrihi [03a] (01) ve vañîdu dehrîhi Ebî 'Abdu'l-lah Muhammed bin Ebî Tâlibi'l-Enşârî (02) ed-Dimaşkı işbu kitâbı yedi-yüz elli yedi-sinde cem' idüp (03) delâ'il-i vâziha ile beyân kılmış:

Evvel delîl âyet-i kerîme ile ki (04) (05)

Ve ikinci delîl hâtemü'l-enbiyânüñ hadîs-i şâhihi ile kim (06) buyurur: (07) (08) (09)

Üçüncü delîl 'aql-ı kâmile ile kim (10) ba'z insânda ba'z ahlâk olur kim ba'z insânda olmaz. (11) Meşelâ ekserî uzun boylu olan halim ve hamül olur ve (12) şâbir olur ve şâkin olur. Ekserî kısa boylu olan (13) mużtarib ve ser'i ü'l-hareke ve gâzûb olur ve bunüñ emşâli [03b] (01) ahlâk-ki ba'z kişide vâki' olur. Bilâ-ihtiyâr pes 'aql-ı (02) kâmil anı istidlâl ider kim hilkatinde olan muhâlefetüñ (03) muktezâsıdır ki zühûra gelür.

Dördüncü delîl oldur, mizâcladur. (04) Meşelâ bir kişünüñ mizâcı şafravî olsa veyâ sevdâvî olsa (05) anuñ boynı kısa olur ve gövdesi ince olur ve arık olur (06) ve tabî'atı ıssı olur. Pes lâzım gelür kim şâhibi şec'i' ola (07) ve cür'etli ola ve hayâl ve fikri ve ızırâbı ve gâzabı ziyâde (08) ola ve hilkatı, kıyâfeti tamâm murâd üzere olmayup kaşır (09) ve şâgîr ve rakîk ola. Ve ba'z kişünüñ mizâcı demevî veyâ (10) balgâmî olur. Anuñ boynı uzun ve cism vâsi'

⁶ Kaynaklarda Muhammed bin İlyas olarak geçen mütercimın adı, metinde şu şekilde yazılmıştır:

ve tabî' atı (11) mu' tedil olur. Pes lâzım gelür kim şâhibi 'âkil ve kâmil ve emîn (12) ola, şâbir ve hâşî' ola ve umûrât-ı dünyevîyi teşhîş ve temyîz (13) itmesinde müdebbir ola. Ve hîlkatı tamâm murâd üzerine bitüp [04a] (01) aḥsen-i taḫvîm ola.

Beşinci delil hükemâ-yı 'izâmdan ve 'ulemâ-yı (02) kirâmdan yedi kişinûn kelimâtından nakl itmişdür kim anlar kuvvet-i 'aql-ı (03) küll ve sür' at-i başar-ı teheddî ile dikkât idüp bulmuşlardur (04) ve kitâblarında derc idüp yazmışlardur. Evvel Eflâṭûn (05) Ḥakîm, ikinci Aristotâlis Ḥakîm, üçüncü Manşûr Ḥâcib (06) Ḥakîm, dördüncü Ḥakîm Muḥammed-i Râzî, beşinci İlâvûs⁷ Ḥakîm, (07) Altıncı İmâm İdrîs-i Şâfî'î, yedinci Şeyḫ Muḫyî'd-din-i (08) A' râbî.

Altıncı delil 'avâmü'n-nâsuñ 'aqlı yitişdügi (09) yirdür kim meşelâ bir at veyâ bir kaṭar veyâ bir deve ve ṭuyûr (10) ve sibâ' almalu olsalar içlerinde ḥalkuñ ba'z kimesne (11) olur kim tecrîbe ile ve bâşiret nûrila bulmuş ve bilmiş-kim (12) bu atuñ fülân yiri şöyledür yâ eyüdüv ve yâḥûd yaramazdur [04b] (01) diyü cevâb virür. Yavaşlığıñ ve yavuzluğuñ ve yürige(n)ligin (02) ve yorgalıguñ 'alâmetlerinden bilür. İnsân daḫı andan (03) kıyâs oluna kim 'alâmetlerinden hüküm oluna, ef' âlinûn eyüside (04) ve yaramazna.

Yedinci delil teşbihdür kim meşelâ her kişinûn (05) bir ḫayvâna bir yirinde elbette müşâbeheti olur. Pes ol (06) kişi ol ḫayvânûñ ḫuyıla ḫuyulanur. Meşelâ bir kişinûn (07) simâsı arslana beñzese lâ-büdd ol kişi şeci' olur (08) ve mehîb olur ve cür'etlü olur. Ve bir kişinûn şekli koyuna (09) beñzese lâ-büdd ol kişi ḫafîfî't-tab' olur ve ḫalîm olur (10) ve gâfil olur.

Sekizinci delil oldur kim aşḫâb-ı tarîkat (11) ve evtâd-ı ḫaḫîkat 'ulûm-ı mükâşefe ile 'aql-ı müşerrefe-i şâfiyye (12) ile 'âlem-i ḫudsiden nazâr idüp ma'rifet-i ilahî tecellî nûrila böyle (13) zühür itmişdür kim her kişinûn bir nev' a kıyâfeti ola. Ol [05a] (01) kıyâfetinûñ elbette teḫâzâsî böyle olmaḫ ola diyü hüküm (02) idüp ve didüklerinde aslâ ḫaṭâ itmemişlerdür.

Ṭoğuzuncu (03) delil oldur kim ehl-i tevâriḫ ve nakl-i kelimât-ı mülûk-ı 'izâm bunuñ (04) üzerine olmuşdur kim her kişiyi bir şîfat ile vaşf idüp (05) kıyâfetinûñ muḫtezâsıdur diyü şerḫ itmişlerdür.

Onuncu (06) delil oldur kim ata ile ana bir oḫlanı bir oḫlandan terciḫ (07) idüp ögerler. Tecrîbe kuvvetile dirler kim anuñ fülân yiri (08) şöyledür ve böyle olsa gerekdür diyü hüküm iderler. Şaḫîḫ (09) çıkar ammâ işbu kitâba nazâr idüp ve aḫkâmını fırâset (10) yüzile istiḫrâc iden kişi bir kaç nesnede gâyet (11) dikkât itmek gerekdür kim ḫaṭâ itmeye. Meşelâ ba'z kimesnede beş (12) yaramaz kıyâfet olursa altı eyü kıyâfet olur, beş eyü (13) ol beş yaramaza muḫkâbil olup bir eyü ḫalür. Pes lâzım gelür kim [05b] (01) anuñ şâhibi eyü ola. Ve ba'z kıyâfet daḫı olur kim bir libâsdan (02) bir libâsa girmek ile yâ ḫicâbından ve yâḥûd ḫavfından ol kıyâfetüñ (03) hükümüñ itmege ḫâdir olmayup tebdîl eyler. Meşelâ ba'z kimesne olur kim (04) ḡanî olmuş iken dâ'im emvâli eylük üzerine olurken nâ-gâḫ (05) ḫazâdan faḫr 'ârız olsa anda envâ' dürlü yaramazlık şerr (06) ve fesâd zühür ider. Ve ba'z kimesne envâ' dürlü

⁷ Kaynaklarda İladus olarak geçen bu isim, metnimizde *vav* harfiyle yazılmıştır: **ايدوس حليم** (04a/06); **ايدوس حليم** (06b/07)

yaramazlık (07) şerr ve fesâd ile mevcûd iken tebdîl yâ mâl iline girmek ile (08) veyâ hicâb idecek yire girmek ile veyâ hafv ile andan eyü (09) haşletler zâhir olur. Ve ba'z kimse dağı i'tikâd ile (10) kıyâfetinûn tekezâsını mesh ider. Meşelâ bir kişi gâyet yaramaz (11) iken Qur'an ve tesbîh ve naşîhat işitmekle tebdîl-i ahlâk (12) idüp eyü olur. Ve ba'z kimesne dağı gâyet eyü iken vesvese (13) ve terğîb itmekle veyâ bir nesneye muhâbbet idüp 'âşık [06a] (01) olmağla tebdîl-i ahlâk idüp yaramaz olur. Ve ba'z kimesne (02) muhanneş iken şecî' kimesne ile yoldaş olmağla ile tabî'at (03) ol muhanneş zuhûra getüremez, ol dağı olur. Ve ba'z (04) kimesne bir iki muhanneşe yoldaş olmağla şecâ' atûn yitürüp (05) muhanneş olur. Pes ehl-i başîret olan lâzûmdur kim bu zikr olan (06) ahvâl tamâm hisâb idüp andan şoñra kıyâfetinûn ahlâmını çıkarup (07) hüküm eyleye ve illâ haftâ idüp muşannif haftâ itdi taşavvur itmeye. (08) Ve her kişinûn bir hayvâna müşâbeheti ve meyli olduğı ecluden (09) hayvânâtun dağı şıfatları dağı zikr olundu. Tâ kim andan ol (10) kişinûn ahvâli biline ve her bilâduñ bir tab'ı olduğı ecluden (11) ol-dağı beyân oldı ve bu kitâba Kıyâfet-nâme diyü ad (12) virildi, her şekliñ envâ'ın beyân itdüğinden ötüri. (13) Ve yigirmi altı bâb üzerine vaz' olundu ve her nakl ki beyân [06b] (01) olundu. Her çanğı hakîmün ittifâkı ile olduğna işaret (02) içün her hakîme bir harf ta'yin olundu: Harf-i nun (03) Eflâñun'a işaretdür. Harf-i tı Aristotâlis'e işaretdür. (04) Harf-i şad Mañşür'a işaretdür. Harf-i re Muhammed-i (05) Râzî'ye işaretdür. Harf-i 'ayn İmâm Şâfi'ye işaretdür. (06) Harf-i be Şeyh Muhyi'd-din-i 'Arabî'ye işaretdür. Harf-i sin (07) Hakîm İlavûs'a işaretdür. Harf-i he cümlesinûn (08) ictimâ' ma işaretdür ve bu harfsiz olan nakller 'Abdü'r-rezzâk (09) Kâşânî'ye işaretdür kim Fârisî kıyâfet-nâme söylemişdür. (10) Andan tercüme olundu.

وَدَدُّنِي مَرَاتِلًا وَدِي كَمِيَارِي

(11) **Evvelki bâb** başınun kıyâfeti beyânındadır. **İkinci bâb** (12) saçun kıyâfeti beyânındadır. **Üçüncü bâb** yüzün (13) kıyâfeti beyânındadır. **Dördüncü bâb** alnun kıyâfeti beyânındadır. [07a] (01) **Beşinci bâb** kaşun kıyâfeti beyânındadır. **Altıncı bâb** gözün (02) kıyâfeti beyânındadır. **Yedinci bâb** kulağun kıyâfeti beyânındadır. (03) **Sekizinci bâb** burnun kıyâfeti beyânındadır. **Toğuzuncu bâb** (04) ağzun ve dudağların ve dişün kıyâfeti beyânındadır. (05) **Onuncu bâb** yânağ ve şakal ve eñek kıyâfeti beyânındadır. (06) **On birinci bâb** boynun kıyâfeti beyânındadır. **On ikinci bâb** (07) omuzun kıyâfeti beyânındadır. **On üçüncü bâb** bazu (08) ve dirsek ve bilek kıyâfeti beyânındadır. **On dördüncü bâb** (09) el ve parmak ve tırnağ kıyâfeti beyânındadır. **On beşinci bâb** (10) göğüs ve çarın kıyâfeti beyânındadır. **On altıncı bâb** (11) arka kıyâfeti beyânındadır. **On yedinci bâb** bud ve yan (12) başları ve oturağ yirleri kıyâfeti beyânındadır. (13) **On sekizinci bâb** diz gözi ve baldır ve ayak parmakları [07b] (01) kıyâfeti beyânındadır. **On toğuzuncu bâb** boy ve yürimek (02) kıyâfeti beyânındadır. **Yigirminci bâb** âvâz ve gülmek kıyâfeti (03) beyânındadır. **Yigirmi birinci bâb** avuç içinde olan 'alâmetlerün (04) kıyâfeti beyânındadır. **Yigirmi ikinci bâb** beñlerün kıyâfeti (05) beyânındadır. **Yigirmi üçüncü bâb** parmaklarınun ğnâ ve fağr (06) cihetinde kıyâfeti beyânındadır. **Yigirmi dördüncü bâb** 'ömr (07) uzunluğun ve kısalığun 'alâmeti beyânındadır. **Yigirmi beşinci bâb** (08) eķâlîm-i seb'anun halkmün kıyâfeti beyânındadır. **Yigirmi altıncı bâb** (09) hayvânâtun ve tıyürâtun ve haşerât-ı arzun kıyâfeti beyânındadır.

(10) Evvelki Bâb Başuñ Kıyâfeti Beyânındadır

Baş bedenüñ (11) şavma'asıdır. Havaşş-ı hamse-i zâhire sıfât-ı seb' a-i (12) bâtına başda câmi' dır. İnsânüñ sâ'ir hayvânâtdan idrâk-i (13) 'ağlda artuğ olması başa konulmuşdur. Cümle hükemâ (14) dimişlerdür kim bir kişinüñ başı a'zasına göre olsa, [08a] (01) müdevver olsa, müm gibi dökme olsa, üstinde tamarlar ve yivler (02) olmasa, bir miqdâr eñsesine meylî olsa ve bir miqdâr alınnuñ (03) üstinden yukarısına alçağ olsa ve iki kulaqlarınñ üstün (04) yanı depesine çıkınca düz olsa binâ gibi delâlet ider kim (05) 'ağlı tamâm ola, fehmi serî' ola, fikri şahîh ola, hayâli şavâb (06) ola, kuvvet-i hâfızası gâlib ola, ahlâk-ı hamide ola: **Ş şad re.** (07) Eger bir kişinüñ başı bedenine uymasa, küçük olsa hafîf (08) ü'l-'ağlı olup muqaddimen zıkr olan evşâfuñ 'aksince ola: **be Ş re.** (09) Eger bir kişinüñ başı büyük olsa, yukarısına uzun olmasa, (10) müdevver olsa delâlet ider kim 'ulüvv-i himmete fehmi gökçek ola. (11) Gâh gâh gâflet târî ola, şîhât üzerine ola: **nün şad.** (12) Eger bir kişinüñ başı önine egri olsa delâlet ider niyyeti (13) habîş ola ve nefsanıyyeti gâlib ola, hevâsına tâbî' ola. (14) Eger bir kişinüñ başı depesinden aşğa başılmış gibi (15) yaşşı olsa delâlet ider kim hırşî gâlib ola ve i' tîkâdi [08b] (01) fâsid olup tedbîri muhâlif olmağa ve fikri redî olmağa (02) ve muhâlefeti halk itmege: **şad re.** Eger bir kişinüñ başınñ iki (03) cänibinde kulaqları çıkmış yumrılar olsa delâlet ider kim şahîbi (04) hasüd olmağa ve yaramaz nefli olmağa ve 'abege meyl itmege ve şehvet-perest (05) olmağa: **nün Ş.** Eger bir kişinüñ başı arından ve öñinden (06) ve yanından yumrı yumrı olsa delâlet ider kim cehle ve hırşa (07) ve muhtaribü'l-hâl ola: **nün.** Eger bir kişinüñ başı ardına egri (08) olsa, eñsesi yumrı delâlet ider şahîbi 'âlim olmağa ve tab'ı (09) zekî olmağa ve hulķı eyü olmağa: **nün.** Eger bir kişinüñ başı gâyet (10) büyük olsa, bedenine uymasa delâlet ider kim şahîbi ebleh (11) ola ve fikri fâsid ola, re' yinde muhtarib ola.

İkinci Bâb (12) Şaçun Kıyâfeti Beyânındadır

Eger bir kişinüñ saçı ne çok (13) ola ve ne az ola ve ne iri ve ne yımşak ola ve ne şaru (14) ve ne kara ola ve ne tiz bite ve ne giç bite ve ne yâbis (15) ola bir birine tolaşa ve ne çekdükçe uzana, delâlet ider kim [09a] (01) 'ağlı zekî ola ve evşâfi gökçek ola: **nün Ş.** Eger bir kişinüñ saçı (02) iri olsa, dikine dursa delâlet ider ki fehmi yaramaz ola (03) ve şeci' ola: **nün Ş.** Eger bir kişinüñ saçı kıvrık olsa, biri birine (04) şarmaşa delâlet ider kim şahîbi harîş ola, hulķı yaramaz (05) ola ve önegü ola, himmeti gâlib ola: **şad re.** Eger bir kişinüñ saçı (06) kara olsa delâlet ider kim tab'ı redî ola, hırşî gâlib ola, fehmi (07) yaramaz ola: **nün şad.** Eger bir kişinüñ saçı kâ'im olsa ve iri (08) kara olsa ve gögsinde ve omuzında ve baldırlarında didigümüz (09) üzerine olsa delâlet ider kim şahîbi ahmağ ola ve delü ola (10) ve öykelü ola: **nün Ş.** Eger bir kişinüñ saçı ince olsa ve yımşak (11) olsa, çekdükçe uzansa, kırılmasa delâlet ider kim şahîbi muhannes (12) ola ve mekkâr ve hîle-bâz ola: **nün şad.** Bir kişinüñ saçı kızıl olsa, (13) rengi oda beñzese delâlet ider kim şahîbinüñ hulķı tar ola, (14) tab'ı atı redî ola: **nün Ş.** Eger bir kişinüñ saçı sarı (15) olsa, ketân gibi ağılğa mâ'il olsa delâlet ider kim şahîbi (16) şahîbi⁸ bahîl ve kezzâb ola ve yaramaz hulķlu ola ve katlı seve: [09b] (01) **şad.** Eger bir kişinüñ saçı ne kızıl ve ne kara ola delâlet (02) ider kim şahîbi mu' tedilü'l-hâl ola ve tab'ı kâbil ola: **he.** Eger bir kişinüñ

⁸ Tekrarlanmış.

(03) omuzunda ve boynunda kılı çok olsa delâlet ider kim şâhibi ahmaq (04) ola ve cevve mâ'îl ola. Eger arkasında kılı çok olsa ve alında (05) ve yüzünde kılı çok olsa bunların her birisi delâlet ider kim şâhibi (06) bahâdur ola ve kuvvetlü ola. Ve eger göğsünde ve karnında kılı çok olsa (07) delâlet ider kim şâhibi şehvet-perest ola ve ebleh ola. (08) Ve eger göğsünde kılı olsa, ammâ az olsa ve karnında olmasa delâlet (09) ider kim şâhibinün tab' laţif ve şahî ola. Eger baldırlarında (10) ve uyluklarında kılı çok olsa delâlet ider kim kaşîrû'l-himmet ola (11) ve zihni karışık ola. Eger yalnız omuzunda olsa, göğsünde (12) ve karnında ve ayaklarında olmasa delâlet ider kim şâhibi şec' ola (13) ammâ ğâfil ola. Eger yalnız boynunda olsa, omuz yirinde olmasa (14) kuvvetlü ola ve cür'etlü ola, kaqması yavuz ola.

Üçüncü Bâb (15) Yüzün Kıyâfeti Beyânındadır

Eger bir kişinün yüzi gökçek olsa, (16) maĥbûb olsa, levni mu'tedil olsa, kızzılıqda ve aĥlıqda [10a] (01) aĥı ğâyet meĥib olsa ve gözleri ve kaşları ve burnu ve kulaĥı (02) yüzine göre olsa ve yüzinden sürür ve beşâret görünse delâlet (03) ider kim anuñ şâhibi kâmil ve her nesneye kâbil ve şâhib-i fażl ve 'âkil (04) ola: **nün**. Eger bir kişinün yüzi degirmi olsa delâlet ider kim şâhibi (05) şec' ve kuvvetlü ola. Eger bir kişinün yüzi uzun olsa delâlet (06) ider kim şâhibi ĥâbibü'n-nıyyet ola ve mekkâre ola. Eger bir kişinün (07) yüzi murabba' olsa delâlet ider kim şâhibi 'âkil ola ve ĥafif (08) ola. Eger bir kişinün yüzi yumrı olsa, yañaqları şişmiş (09) gibi olsa delâlet ider kim şâhibi ebleh ola ve ğaliz-tab' ola (10) ve câhil ola. Eger bir kişinün yüzi müşelleş olsa, eñeginden yaña (11) sıvri olsa delâlet ider kim şâhibi ĥâliş ola ve ikdâmlu ola (12) ve cür'etlü ve ĥariş ola: **nün**. Eger bir kişinün yüzi içine yaşşı (13) olsa ve gözleri ve burnu küçük olsa delâlet ider kim şâhibi (14) depeleyici ve öldürücü ve ceng idici ve avcı ve kalbi kâsî ola: (15) **nün**. Eger bir kişinün yüzi yaşsa olsa delâlet ider kim (16) şâhibi kâhil ve baĥil ola: **şad re**. Eger bir kişinün yüzi [10b] (01) uzun olsa, tuţaqları kalınlıĥı-la delâlet ider kim şâhibinün (02) tab'ı ğaliz ola, fesâdi seve ve 'abeşe mâ'îl ola: **şad re**. Eger (03) bir kişinün yüzi taşrasına çıkık olsa delâlet ider kim şâhibi (04) şec' ola ve ikdâmlu ola ve öykelü ola ve gülegen ola: **tu**. Eger bir kişinün (05) yüzi egri olsa, her kañı cânibe olursa delâlet ider kim (06) şâhibinün tab'ı redi ola ve ĥulķı yaramaz ola, fitneyi fesâdi (07) seve, niyyeti şerr ola: **şad re elif**. Eger bir kişinün yüzinün nişfindan (08) yukarusınun aşâĥaki nişfi büyük olsa delâlet ider kim şâhibinün (09) fehmi yaramaz ola ve itâ'ati az ola. Eger bir kişinün yüzinün aşâĥası (10) nişfindan yukarusı büyük olsa delâlet ider kim tab' ğaliz ve şerir (11) ola. Eger bir kişinün yüzinün şaĥ yan ve şol yanı çok olsa (12) delâlet ider kim şâhibi lehve mâ'îl ola ve muţtaribü'l-'âkl ola. (13) Eger bir kişinün yüzi küçük olsa, kaddine uymasa delâlet (14) ider kim şâhib deni ve yeynicek ola ve qovcı ola. (15) Eger bir kişinün yüzi etlü olsa delâlet ider kim şâhibi (16) ebleh ola: **şad re**. Eger bir kişinün yüzi güler gibi olsa (17) delâlet ider kim şâhibi ĥalim ola. Eger bir kişinün yüzi [11a] (01) aĥlar gibi olsa delâlet ider kim şâhibi ğazûb ola. Eger (02) bir kişinün yüzi arķ olsa delâlet ider kim şâhibi yaramaz (03) ĥulķlu ola: **şin 'ayn**. Eger bir kişinün yüzi ĥasta yüzi gibi (04) olsa delâlet ider kim şâhibi za'ifu'n-nefs ola ve yaramaz (05) ĥulķlu ola. Eger bir kişinün yüzi ölü gözi gibi olsa (06) delâlet ider kim şâhibi deniyü'n-nefs ola ve ĥor ve 'aķlı (07) az ola: **'ayn be**. Eger bir kişinün yüzi nürlu ve aĥ olsa (08) ve gözleri kara ve berârk olsa delâlet ider kim şâhibi her (09) ne-kim ümiz itse zafer bula: **nün şad re**.

Eger bir kişinin yüzi (10) ısıcağ mehâbetlü ve hayâlu olsa delâlet ider kim şâhibi (11) tağî ola ve pāk ve dīndār ola. Va'l-lāhu a'lem bi'ş-şavāb.

(12) El-Bābü'r-Rābi' Almunū Kıyâfeti Beyānındadır

Eger (13) bir kişinin alını mu' tedil olsa, yüzine muvāfiğ ve murabba' (14) olsa ve çuru olmasa, başına yukarı çekilmiş (15) olmasa, yüzine dağı havāle olmuş olmasa, ne büyük [11b] (01) ve ne küçük olsa, ne far ve ne kân olsa ve ne uzun ve ne (02) kısa olsa, iri olmasa ve incecük olmasa ve ilerüsine (03) çıkmış olmasa ve üstinde beñler olmasa ve başından aşığa yivler (04) olmasa ve sekillü olmasa ve şaruca uvacuk tüyler olmasa, (05) nūrī olmasa delâlet ider kim şâhib 'ākil ve 'ālim ola (06) ve saħī ve kāmīl ola: 'ayn. Eger bir kişinin alını büyük olsa (07) delâlet ider kim şâhibi ebleh ola. Eger bir kişinin enlū anlı⁹ (08) olsa delâlet ider kim şâhibinün 'aklı az ola. Eger bir kişinin (09) alını küçük olsa ve başının şacı alınma inmiş olsa delâlet (10) ider kim şâhib şeci' ola ve lağzū'l-hareke ve ğazūb ola. (11) Eger bir kişinin alını kaşının üzerine inmiş olsa kaşı (12) hareket itdürdükçe alını yoğun yoğun olsa ve yukarısına (13) büyük olsa delâlet ider kim şâhibi sefih ola ve kezzāb (14) ola: **nūn ğ.** Eger bir kişinin alını yaşlı olsa ve kaşı (15) yukarı çekilmiş olsa üstinde yivleri olmayup [12a] (01) düz olsa delâlet ider kim şâhibi fitne karşıdırıcı (02) ola ve huşimēt seve: **nūn.** Eger bir kişinin alını kaşının (03) üstünde çok olsa ve yukarudan aşığa kaşına inince yivler (04) olsa delâlet ider kim şâhibi ğalilū'l-'akl ola ve ğazūb ola ammā ki (05) ketm eyleye ve fesādı ve şerri seve: **nūn ğ.** Eger bir kişinin alını iki (06) yanına uzun ve ensüz olsa delâlet ider kim şâhibi hafif (07) ola, mütelevvin ola. Eger bir kişinin alını etlü olsa delâlet ider kim (08) şâhibi ğāfil ola ve kāhil ola: **şad re.** Eger bir kişinin alını küçük (09) olsa ve arkurısına yivleri olsa delâlet ider kim şâhibi māl (10) cem' eylemege harış ola. Eger bir kişinin alında çok yivler olsa (11) her tarafından delâlet ider kim şâhibi seyyi'ü'l-kelām ola: 'ayn. Eger bir (12) kişinin alını iri olsa seyyi'ü'l-fehm ola. Eger bir kişinin (13) alını çukur olsa ve kaşı çatuk olsa delâlet ider kim şâhibi (14) hāyin ola ve önegü ve harış ola: **şad.** Eger bir kişinin alını düz (15) olsa delâlet ider kim şâhibi fācir ola ve aħmak ve hāyin ola: [12b] (01) **nūn.** Eger bir kişinin alını murabba' olsa ve arkurı-sına yivleri olsa (02) delâlet ider kim şâhibinün fehmi tiz ola ve 'ilmi seve. Eger bir kişinin (03) alını yaşlı olsa ve uzun olsa, tā şudğma gelince çekilmiş olsa, (04) bir başından bir başına yivleri olsa yāhūd arkurı tamarlar olsa (05) delâlet ider kim şâhibi mütekebbir ola ve lāf kezzāb ola ve muħāsamet (06) seve: **nūn.** Eger bir kişinin alını öni aşāğasından yüksek olsa (07) delâlet ider kim şâhibi şeci' ola: **nūn.** Eger bir kişinin alını (08) yivsiz düz olsa ve başından aşığa görürür tamarlar olsa (09) delâlet ider kim şâhibi cür'etlü ve diğkatlı ola: **nūn ğ.** (10) Eger bir kişinin alını müdevver yumrı olsa delâlet ider kim şâhibi (11) ebleh ola ve tehevvrülü ola. Eger bir kişinin alını musattağ, başıla (12) beraber çekilmiş olsa, alının nişfi başının şacına girmiş (13) olsa delâlet ider kim şâhibi ulu ve 'ālim ola ve mülūka (14) muşāhib ola.

⁹ كَيْلٍ

Babü'l-Hâmis Kaşının Kıyâfeti (15) Beyâındadır

Eger bir kişünün kaşları kara olsa ve çekilmiş [13a] (01) düz olsa ve iki tarafında kıllar olmasa ve burnundan yanarı (02) kulağından yanından alçağ olsa ve gözünün üstüne düşmüş (03) olmasa, yüksek olsa ve saçının yatımı gözi üstüne (04) olmasa, kulağından yaña olsa ve uzunlukda kısalıkda mu' tedil (05) olsa ve kulağından yaña ince olsa delâlet ider kim şâhibi mütenebbih (06) ü'l-hâl ola ve gâfil olmaya ve fehmi ziyâde ola: **tı şad**. Eger (07) bir kişünün kaşının saçları çok olsa ve iri olsa ve uzun (08) olsa tâ şudğına varınca delâlet ider kim şâhibi yaramaz sözlü (09) ola ve mütekebbir ola ve leffâf ola: **şad**. Eger bir kişünün kaşları ortasında (10) bir köşenün aşacağı kemeri eğilmiş olsa delâlet ider kim şâhibi (11) bahîl ola ve deniyü'n-nefs ola: **şad re**. Eger bir kişünün kaşları yaşlı (12) olsa, kışa olsa, dal şeklinde olsa delâlet ider kim (13) şâhibi tammâ' ola ve yaramaz hulklu ola ve hariş ola ve bahîl ola: (14) **nün**. Eger bir kişünün kaşları toğrı olsa, burnundan yaña gelen (15) ucı eğilse biri birine yaklaşırsa ammâ ki biri birine [13b] (01) kavuşmasa delâlet ider kim şâhibi zekî ve laţifü'n-nefs (02) ve hüsnî, hulkî eyü ola. Eger bir kişünün kaşları çatuk olsa (03) delâlet ider kim şâhibi ülfet ola. Eger bir kişünün kaşları hafif olsa delâlet ider kim şâhibinin her işi feth (05) ola. Eger bir kişünün kaşları çatuk ve uzun olsa (06) tâ şudğına gelince delâlet ider kim şâhib lehvi (07) ve tarabî seve ve halkı begenmeye ve maşharalığı seve. Eger bir kişünün (08) kaşları gözünün üstünden degirmi dönse, nişini ihâta (09) eylese delâlet ider kim şâhibinin fikri yaramaz, hulkî (10) tar ola: **şad re**. Eger bir kişünün kaşları gözünün kapağı üzerinden (11) gelse delâlet ider kim şâhibi şec' ola ammâ hulkî yaramaz ola (12) ve şehveti gâlib ola: **nün tı**. Eger bir kişünün kaşları söylediği (13) vaktin hareket idüp birisi yukarı kalksa ve birisi aşağı (14) inse ve bir yire nazar idüğü vaktin ilerüsine ve gürüsine (15) segirtse delâlet ider kim bätim habiş ola ve hulkî ile [14a] (01) zannı yaramaz ola ve mekkâr ve mütekebbir ola ve şerri seve ve va' desine mülahâfet (02) eyleye. Hayâsız ve fehmi yaramaz ola. Eger bir kişünün kaşları alından yukarı (03) çekilmiş olsa ve burnundan yaña uçları alında tırmış olsa delâlet (04) ider kim şâhibi ahmağ ola: **nün şad**. Eger bir kişünün kaşları kulağından (05) yanarı 'ağreb kuyruğı gibi yukarısına eğilmiş olsa delâlet ider kim (06) şâhibi yaramaz sözlü ola ve mütekebbir ola ve leffâf ola: **nün**. Eger (07) bir kişünün kaşının burnundan yaña kalınca olup kulağından (08) yanarı alçağ olursa delâlet ider kim şâhibi dökmegi ve fesâd (09) itmegi ve zulmü seve ve bätim habiş ola ve hulkî yaramaz ola ve (10) tehevvrülü ola: **nün şad**. Eger bir kişünün kaşları ince olsa ve kıllı (11) az ve yımşak olsa delâlet ider kim şâhibi zekî ola ve laţif- (12) -tab' ola, kendüni ögmegi seve. Va'l-lâhü a'lem.

El-Bâbü's-Sâdis (13) Gözünün Kıyâfeti Beyâındadır

Eger bir kişünün gözi cüssede (14) mutavassıt olsa ve dâ'iresinde olan kemügin tamâm içi tolmış (15) olsa, ağı gâyet ağı olsa ve kararı dağı kara olsa [14b] (01) ve ağından kararı ilerü çıkmış olsa ve ağında ve kararında (02) olmasa ve berrâğ olsa ve üzerinde tamarlar olmasa ve alt kapağıla (03) üst kapağı berâber olsa ve etlü olsa, ne gâyet küçük (04) ve ne gâyet büyük olsa ve ne katı tar ve ne katı giñ olsa, (05) bebeginde ve kuyruğında çukur olmasa, çok çok açup (06) tiz tiz yumup durmasa, gözün içerüsüne cämîd (07) olup durmasa ve ne zibağ gibi hareket itimese ve dağı biri (08) küçük ve ne biri büyük olmasa, cüssede müsâvî olsa (09) ve kuru olmayup 'illetsiz yaş olsa ve gözünün kararı kapağlarının (10) altından sürme çekilmiş gibi görünsa ve endâmda bâdem gibi

olsa, (11) kararsuñ cilâsı ağından artuğ olsa ve gözünñ pıñarı çukur (12) olmayup etlü olsa ve ağ olmayup kızıl olsa, bu tafşil üzere (13) gözi olan kişünñ eger ğayr kıyâfeti eyü olmayup bu nev' üzere (14) gözi olsa delâlet ider kim şâhibinüñ 'ömri uzun ola, tab'ı (15) gökçek ola, 'aql kâmil ola, mürüvvetlü ola, hayrı çok ola. [15a] (01) ve zekî ola. Cemî' halk hüsn ile muttasıf ola. Cemî' a' zânuñ (02) kıyâfeti egerçi delâletün işbât ider ammâ göz kıyâfeti aşlâ hatâ (03) itmez hükminde. Qanda oldı-ki bu cins gözi olanuñ ğayrı kıyâfetlerinden (04) ahseni olacağ olursa hükminden tamâm zâhir olur: **nün**. Eger (05) bir kişünñ gözi küçük olsa delâlet ider kim şâhibi muhannes (06) ola ve hafifü'l-'aql ola. Eger bir kişünñ gözünñ karası ilerü (07) yumrulayup çıkmış olsa delâlet ider kim şâhib câhil ola (08) ve ebleh ola ve baħil ola. Eger bir kişünñ gözi muttasıl her tarafına (09) nazar eylese, bir yirde durmasa, şâhibi haðeş-i nefis ola, 'abeşe tabî' ola. Halk (10) gözine ğor görine ve şikârı seve: **nün tı**. Eger bir kişünñ (11) gözünñ bebedinde hareket ider gibi bir nesne olsa delâlet ider kim (12) şâhibi aħmak ola. Eger bir kişünñ gözünñ ağı çok olsa (13) karasından delâlet ider kim şâhibi heybetlü ola ve mużtaribü'l-hâl (14) ola: **tı şad**. Eger bir kişünñ gözi berrâk olmasa, ÷onuç (15) olsa ve yir yir ağında ve karasında lem'alar zâhir olsa [15b] (01) delâlet ider kim şâhib mâl seve ve cem' itmesini seve ve 'avret (02) tâ'ifesini sevmeye ve bu gözülü kişünñ ef'âlinde düşmeden (03) şakınur gibi şakınmak gerek: **nün tı re**. Eger bir kişünñ gözi (04) aşağasına dönse, gâh ağı ve gâh karası gizlense delâlet (05) ider kim şâhib aħmak ola ve şerri seve: **nün**. Eger bir kişünñ (06) gözi kızıl olsa, ğor gibi yansa delâlet ider kim şâhib (07) ğazûb ola ve katli seve ve şerri seve: **nün tı re**. Eger bir kişünñ (08) gözi büyük olsa ve üzerinde kızıl kızıl tamarlar olsa delâlet (09) ider kim şâhib fuħşî ve zinâyı seve: **nün şad**. Eger bir kişünñ gözi (10) büyük olsa ve dâ'im açuğ olsa delâlet ider kim şâhib (11) câhil ola ve kâhil ola ve ebleh ola: **şad**. Eger bir kişünñ gözi (12) aşağa bağar olsa delâlet ider kim şâhibinüñ tab'ı ğabiş ola (13) ve kâilü'l-hayâ ola ve yaramaz hulklu ve yaramaz himmetlü ola: **şad re**. (14) Eger bir kişünñ gözi kirpiklerini söylerken tiz tiz yumsa, (15) gine açsa ve kirpikleri hareket üzerine olsa delâlet [16a] (01) ider kim şâhibinüñ niyyeti ğabiş ola, himmet şerre ola: **lâm tı re**. (02) Eger bir kişünñ gözi za'ifu'l-başar olsa, irâkdan görmese, (03) gözünñ bebegi yanına yakın egriltmeyince ğurde nesne göremese (04) delâlet ider kim şâhibinüñ tab'ı yezid ola ve niyyet ğabiş ola (05) ve yalancı ola ve ğariş ve hulkı yaramaz ola: **re sîn tı**. Eger bir kişünñ (06) gözi çukur olsa, içine ğayet batmış olsa, ğuşuşî ile (07) yâ gök yeşil olsa delâlet ider kim şâhibi aldayıcı ola ve mekkâr (08) ve kezzâb ola ve ğayrdan irâk ve şerre yakın ola ve ğiç bir nesneye (09) emânet idemeye ve anuñ şerrinden şakımlar: **nün şad**. Eger bir (10) kişünñ gözünñ ağı çok ola karasından ve ağınuñ (11) üzerinde kızıl tamarlar olsa delâlet ider kim şâhibinüñ (12) tab'ı redi ola ve aldayıcı ve hulkı yaramaz ola: **nün tı**. Eger (13) bir kişünñ gözünñ karası çok olsa ammâ şâfi olsa (14) delâlet ider kim şâhibinüñ şerri az ola ve emîn ola ve ğyâneti (15) olmaya. Eger bir kişünñ gözi bu niçe uzunluğına [16b] (01) çekilmiş olsa delâlet ider kim şâhibinüñ nefsi ğabiş ola (02) ve mekkâr ider kim kin-dâr ola: **şad re**. Eger bir kişünñ gözünñ bebegi keçi (03) gözi gibi şâfi olsa, çak içürsü gözükse delâlet ider kim (04) şâhibinüñ şehveti ğâlib ola: **nün tı**. Eger bir kişünñ gözi ğayet (05) ğiddetlü nazar itse ve dâ'im etrafına nâzır olsa, her tarafına bağmağda (06) muttasıl mużtaribü'l-hâl olsa delâlet ider kim şâhibinüñ fehmi, (07) ğayâli ğâlib ola ve ğile-bâz ve mekkâr ve ğırsuz ola: **nün**. (08) Eger bir kişünñ gözi câmid dursa, hareket itmese delâlet (09) ider kim şâhibinüñ fikri ve himmeti ve ğammı ğâlib ola ammâ mekkâr (10) ola: **re**. Eger

bir kişünün gözi 'avret gözine beñzese, (11) bağduğı vaqt nerm bağsa delâlet ider kim şâhibi leffâf ve (12) yalancı ola ve şehveti ğâlib ola: **şad re**. Eger bir kişünün (13) gözi bağduğı vaqtin oğulcuğ gözi gibi bağsa, gözinden (14) gülmek añlansa ve ağlar gibi olsa, bağduğı vaqtin şad (15) gibi olsa delâlet ider kim şâhibinin 'ömri uzun [17a] (01) ola, rûhı kavî ola, hılkı eyü ola: **ş**. Eger bir kişünün (02) gözünün bebegi hem şarı ve hem yeşil olsa delâlet ider kim (03) şâhib önegü ola ve yalancı ola ve mâl cem' itmege ğariş (04) ola: **he**. Eger bir kişünün gözünün bebegi gök olsa, ağ alaca (05) olsa delâlet ider kim şalilü'l-hayâ ola ve ğafil ola ve nâzi (06) seve: **ş şad**. Eger bir kişünün gözünün bebegi şarı ile yeşil (07) olsa ve hareket itse delâlet ider kim şâhib kovcı ve yalancı (08) ola: **nün**. Eger bir kişünün gözi dâ'im bir yire bağsa ve kapağların (09) açsa, gine kapağa delâlet ider kim şâhib mecnün ola (10) ve zihni muhbiş ola: **re**. Eger bir kişünün gözünün bebegi gök (11) olsa ve dâ'iresinde za'ferâna beñzer bir halka olsa delâlet (12) ider kim şâhibinin aĥvâli müşevveş ola ve hılkı yaramaz ola (13) ve ebleh ve korĥak ola: **he**. Eger bir kişünün gözi toğan (14) gözi gibi olsa delâlet ider kim aldayıcı ve kovcı ola (15) ve şerîr ve ĥırsuz ola: **ş**. Eger bir kişünün gözünün [17b] (01) bebeginün dolayında noğtalar olsa kendünün rengine delâlet (02) ider kim şâhib aldayıcı ve ĥile-bâz ola ve şerri seve: **nün ş**. (03) Eger bir kişünün gözi ala olsa ve gök olsa ve dolayında (04) noğtalar olsa, firuze rengine şıravardı dizilmiş olsa (05) delâlet ider kim şâhib kâfir-tab' ola, katli seve, şerri ve ezâ-yı (06) halkı seve: **nün**. Eger bir kişünün gözünün bebegi aşı rengine (07) muĥâlif olsa, dâ'iresinde halka olsa delâlet ider kim (08) şâhib ĥasüd ola ve kin-dâr ola ve izĥâr-ı secâ' at kıla. (09) Ürkütmeđi ve ĥorkutmađı seve: **he**. Eger bir kişünün gözünün (10) çak ĥarâsinü bebeginde noğtalar olsa ve dağı bir kişünün (11) yüzine bağduğı vaqtin ĥazinle bağsa ve bebeginün (12) dâ'iresinde ĥara ve şarı ve yeşil yılduz mevcler olsa (13) ve ilerüsine gözi çıkmış olsa ve muttaşıl inĥilâb üzerine (14) olsa öñine, ardına, altına, üstine delâlet ider kim şâhib (15) mecnün ola. Kendü akrâbâsından bir kimseyi katl ide ve nâ-maĥreme [18a] (01) güc-ile zinâ ide. Dâ'im fikri ve niyyet fesâd üzerine ola. (02) Bu nev' gözden ğâyet ĥazer ola: **nün şad**. Eger bir kişünün gözünün (03) bebegi ĥara veyâ gök olsa ve içinde altun veyâ za'ferân rengine (04) yaldurur nesne olsa delâlet ider kim şâhib ĥan dökmeği (05) ve ĥatl itmeği seve: **re şad**. Eger bir kişünün gözi taşrasına çıkmış (06) olsa, şığır gözi belerse ve kızillığa mâ'il olsa delâlet (07) ider kim şâhib câhil ola ve mütekebbir ola ve rediyü'n-nefs ola (08) ve ĥaĥaya muşırır ola: **nün**. Eger bir kişünün gözi arslan gözine (09) beñzese ve şâfi olsa delâlet ider kim şehveti ziyâde ola (10) ve 'avrete mâ'il ola: **ş**. Eger bir kişünün gözi yengeç gözi gibi (11) yumrı ve sivri olsa delâlet ider kim şâhib câhil ola (12) ve muztaribü'l-aĥvâl ola ve önegü ola: **he**. Eger bir kişünün (13) gözi ğâyet küçük olsa ve kapağı büyük olsa delâlet ider kim (14) şâhib redi'ül-halk ve yaramaz fi'llü ola: **he**. Eger bir kişünün gözi (15) ğâyet büyük olsa ve dağı kapağı büyük olsa delâlet ider kim [18b] (01) delâlet ider kim¹⁰ şâhib zâlim ve ehl-i cevri ola ve şalilü'l-hayâ ola (02) ider önegü ola: **ş şad**. Eger bir kişünün küçük ve gök ola ve dâ'im (03) ĥareketde ola delâlet ider kim şâhib 'avrete mâ'il ola ve şalil (04) ü'l-hayâ ve ĥile-bâz ola: **nün ş**. Eger bir kişünün gözünün bebegi (05) küçük olsa ve gök olsa ve dâ'im ĥareketde olsa delâlet (06) ider kim erkege mâ'il ola ve hılkı mü'zî ola: **nün**. Eger bir kişünün (07) gözünün kapağı bir birinün üzerine dökülmüş olsa delâlet (08) ider kim şâhib aĥmađ ola: **he**. Eger bir kişünün küçük olsa, (09) her ne rengde olursa olsun ve

¹⁰ Tekrarlanmış.

ceng ider gibi gâzûb ile (10) nazar eylese ve tîz hareketi her tarafına eylese delâlet ider kim (11) şâhib şerîr ola ve hûlkı yaramaz ola: **nûn şad**. Eger bir kişünûn (12) gözünûn kirpîgi dikine dursa ve gözünûn bebegi durmasa hareket (13) itse delâlet ider kim şâhib munkalibü'l-hâl ola ve yaramaz zannlu (14) ola ve cünûna qarîb ola: **şad re**. Eger bir kişünûn gözi büyük (15) olsa, muhtelifü'l-hâl olsa gâh tîz açup kapasa ve gâh [19a] (01) giç giç açup kapasa ve gâh tarafına hareket iderse ve gâh (02) câmid dursa delâlet ider kim şâhibinûn 'aqlı eksük ve fı'li (03) yaramaz ola: **he**. Eger bir kişünûn gözi gök olsa ve tar (04) olsa, kapağına ucıla sığsa delâlet ider kim şâhibi (05) fâcir ola ve harîş ve yalancı ola ve mütekebbir ola: **şad**. Eger bir (06) kişünûn gözi koyun gözine beñzese delâlet ider kim gâfil (07) ola ammâ ki şerri ve cehli az ola: **he**. Eger bir kişünûn gözi (08) keler gözine beñzese, müdevver ve yaşlı olsa delâlet ider kim (09) şâhibi kezzâb ve mütelevvin ve meyl ola: **re**. Eger bir kişünûn (10) gözi at gözi gibi şâfi olsa delâlet ider kim (11) şâhibi kuvvetlü ola ammâ ki behve ve şâhib-i hûsnlere mâ'il (12) ola: **nûn**. Eger bir kişünûn gözi muttaşıl burından yaña (13) pınarına meyl eylese delâlet ider kim şâhibi şucü' ve ikdâmlu (14) ola ve kan dökmegi seve: **he**. Eger bir kişünûn gözi bir yire (15) bağıduğı vaqtın kapağı altundan başsa delâlet ider kim [19b] (01) şâhibinûn 'aqlı kalil ola ve fı'li yaramaz ola: **şad re**. Eger bir kişünûn (02) gözi yire bağıduğı vaqtın irâga baqar gibi başsa delâlet (03) ider kim şâhibi kalilü'l-hayâ ola, tehevvrürlü ola ve yaramaz hûlklu ola: (04) **nûn**. Eger bir kişünûn gözünûn kapağı dâ'iresinde gök veyâ kara (05) olsa, yüzünûn rengine muhalif olsa delâlet ider kim (06) şâhibinûn niyyet habîş ola ve himmet yaramaz ola ve mekkâr ola (07) ve şerre mâ'il ola: **he**. Eger bir kişünûn gözünûn kapaqları gâyet (08) kalın olsa delâlet ider kim şâhibi ebleh ola ve şehveti (09) nâkıs ola ve tab' gâliz ola: **ayn**. Eger bir kişünûn gözünûn (10) üst kapağı yaqalu olsa delâlet ider kim şâhibi 'ilmi seve (11) ve nefis yımşak ola ve gâfil olmaya: **he**. Eger bir kişünûn (12) gözünûn üst kapağı yımşak olsa delâlet ider kim (13) şâhibinûn fehmi ziyâde ola ve 'aqlı büyük ola: **ş re**. (14) Eger bir kişünûn gözünûn ağı altun önine mâ'il olsa (15) delâlet ider kim şâhibi ikdâmlu ve cür'etlü ola ve katli seve: [20a] (01) **nûn**. Eger bir kişünûn gözi gök olsa ve kırı olsa (02) delâlet ider kim şâhibinûn himmet yaramaz ola ve cevre mâ'il ola: (03) **nûn ş**. Eger bir kişünûn gözi gök ve yeşil olsa ammâ ki kırı (04) olsa delâlet ider kim şâhibinûn deheni muhteliğ ola ve delü (05) ola: **he**. Eger bir kişünûn gözi gök olsa ammâ ki gâyet gök (06) gök olmayup mu'tedil olsa ve kirpikleri kara olsa (07) delâlet ider kim şâhibi eyü ola ammâ ki gâh gâh yaramazlığı (08) dahı ola: **şad 'ayn**. Eger bir kişünûn gözi gök ve yeşil olsa, gögi (09) zernîğ şarusına meyl eylese ve yeşil firüzeye mâ'il olsa (10) ve içinde kızıl kan gibi noktalar olsa veyâ ak ekseri gibi noktalar (11) olsa delâlet ider kim şâhibi hâyin ola ve şerre ve yaramazlığı (12) mâ'il ola: **he**. Eger bir kişünûn gözi şulu olsa ve kapaqları (13) az az hareket itse ve alını yımşak olsa delâlet ider kim (14) şâhib mâl cem' itmege harîş ola ve 'ilme muhabbet ola: (15) **şad re**. Eger bir kişünûn gözi küçük olsa ve hareket [20b] (01) itmese, dursa ve kaşu alına çekilmiş olsa ve alını munkabız (02) olsa delâlet ider kim şâhibinûn hûlkı yaramaz ola ve halka (03) musallağ ola ve aldayıcı ola ve bahîl ola ve harîş ola ve mekkâr (04) ola ve izhâr-ı fakr eyleye: **he**. Eger bir kişünûn gözi şehlä (05) olsa ve şehläsi hafif olsa, yâ aq ile karadan (06) veyâ gök ile yeşilden olsa, ağı ile karadan olanı (07) 'ukâba beñzese ve yeşil ile gökden olanı arslan (08) gözine beñzese ve kirpikleri kara olsa ve şan' atda (09) gökçek olsa delâlet ider kim şâhibinûn fehmi ve 'aqlı (10) ve 'ilmi ziyâde ola ve şeci' ola ve fı'li hayr ola ve hûlkı (11) gökçek ola ve şıfâtı eyü ola ammâ ki ögülmegi

seve: **he.** (12) Eger bir kişinün gözi büyük olsa veyâ küçük olsa (13) ve taşrasına çıkmış olsa veyâ içerüsüne batmış olsa (14) ve kapaıkları kalıñ olsa ve tolu olsa ve gözünün bebegi (15) altına baksa ve rengi yeşil şırçaya beñzese ve ağı tonuğ olsa [21a] (01) veyâ şaruya yâ kızıla veyâ qaraya mâ'il olsa veyâ levni (02) muhteliğ olsa, hiç renginden bir renge beñzemesse ve gözi- (03) -yile kapağınınuñ ara yiri çevre yañı maražsuz şış olsa (04) ve zıbağ gibi gözünün içinde aqar nesne olsa ve kedi (05) gözi gibi yaldursa ve gözi her tarafına eyle dönse, (06) qarası gizlense delâlet ider kim şâhib eşerrü'n-nâs ve habîş (07) ü'n-nefs ola ve tab' kâfir ola, fikri fâsîd ve hayâli dâ'im (08) mekr ve hîle ola. Bu aşlı gözli kişiden gâyet hazer ide- (09) -ler kim mutlak nazâr itmesile zararî irişür: **he.** Eger bir kişinün (10) gözünün bebegi aşığa ve bir gözünün bebegi yukaru baksa (11) delâlet ider kim şâhib gaddâr ve mekkâr ve haşud ve hayin (12) ola. Allahu a'lem.

Yedinci Bâb Kulağın Kıyâfeti Beyânında- (13) -dur

he. Eger bir kişinün kulağı başınun miqdârına münâsib (14) olsa ve duruşında gâyet gökçek dursa, bükülmüş olmasa (15) ve yaşlanup yapışmış dağı olmasa ve ince olmasa ve kalıñ [21b] (01) dağı olmasa ve büyük ve küçük olmasa, içinde yivler çok (02) olmasa, ağızında kıl bitmese ve üstün yanı dik dursa (03) ve altında yımşak eti küçük olsa ağıla kızıla mâ'il (04) olsa delâlet ider kim şâhib 'âkil ve kâbil ola, hulku (05) eyü ola: **'ayn.** Eger bir kişinün kulağında kıl bitse delâlet (06) ider kim şâhib üşengen ola ammâ câhil ola, fehmi az ola: (07) **'ayn be.** Eger bir kişinün kulağı büyük olsa, dönmüş (08) olsa delâlet ider kim şâhib ahmaq ola, himmet red' (09) ola ve yalancı ola: **nün.** Eger bir kişinün kulağı iri olsa (10) delâlet ider kim şâhib harîş ola ve sü'ü'l-himmet ola: (11) **şad re.** Eger bir kişinün iri olsa ve delüginün ağızında (12) kıl bitse delâlet ider kim şâhib nakısü'l-fehm ola ve zânî (13) ola ve câhil ola ve ürkek ola: **he.** Eger bir kişinün kulağı (14) gâyet küçük olsa delâlet ider kim şâhibinün fehmi ziyâde (15) ola ammâ aldayıcı ola ve şerre mâ'il ola ve 'ömri az ola: **ñ.** Eger bir [22a] (01) kişinün kulağınınuñ içinde çok yivler olsa yumrı yumrı (02) delâlet ider kim şâhib kâmil ola ve gâfil ola: **'ayn be.** Eger bir (03) kişinün kulağı degirmi olsa, yufka olsa, deriye beñzese (04) ve ardına yatmış olsa delâlet ider kim şâhib 'âkil ola (05) ve zekî ve hafifü'n-nefs ola: **şad re.** Eger bir kişinün kulağı (06) büyük olsa ve uzunluğuna kâ'im olsa, hayvân kulağı (07) gibi zağarî dursa delâlet ider kim şâhib câhil ola (08) ve tama' ola ve 'ömri uzun ola: **ñ 'ayn.** Eger bir kişinün kulağınınuñ (09) yımşığı gâyet etlü olsa ve şarqmış olsa delâlet ider kim (10) şâhibinün tab' gâliz ola ve hayin ola.

Bâb Sekizinci (11) Burnun Kıyâfeti Beyânıdadur

Eger bir kişinün burnı hilkatinde (12) yüzine münâsib olsa, ne büyük ve ne küçük olmasa ve ne (13) uzun ve ne kısa olmasa, kemüğü ayrılıp etinden taşra (14) çıksa gâyet semüz ve gâyet aruğ olmasa ve gâyet ince (15) ve yüksek ve yoğun ve kalıñ dağı olmasa, yukarudan aşığa [22b] (01) dümdüz olsa ve alınma kavuşduğu yirdede çukur olmasa ve delükleri (02) büyük olmasa, iki-si berâber olsa, nefes gâyet tiz ve gâyet giç (03) çıkmayup i' tidâl ile çıksa ve gökçek koğsa ve rengi lañif (04) ağıla mâ'il olsa ve üstinde beñ ve sigil olmasa ve tamarlar olmasa (05) ve içinde kıl az olsa ve burnunun içinden ruñbet akmasa (06) ve gâyet yâbis dağı olmasa ve hiç bir cânibine egri olmasa (07) ve ortadur ki gâyet inçe ve yoğun olmasa ve dağı orta (08) kemüğü yumrı ve çukur olmasa ve üst

tuğâna bulaşduğı (09) yirde yumrı olmasa ve iki kanatları ğalız olmasa delâlet (10) ider kim şâhib 'âkil ve hulķi gökçek ola ve 'ömri uzun (11) ola: **nün**. Eger bir kişünñ burmunñ iki cânib ve orta direği (12) inçe olsa delâlet ider kim şâhib mütekebbir ola ve muhâşım (13) ola: **nün**. Eger bir kişünñ burm cümlesi ince olsa, etlü (14) olmasa delâlet ider kim şâhib serî'ü'l-ğazab ola (15) ve feraħı az ola ve ğayriyyeti sevmeye: '**ayn**. Eger bir kişünñ burmı [23a] (01) uzun olsa ve kaşları ince olsa delâlet ider kim şâhib (02) kaşılı'ü'l-fehm ve azğun ola, mütekebbir ve aħmak ve serî'ü'l-ğazab ola: (03) **he**. Eger bir kişünñ burmunñ kökünden aşağası ğalız olsa (04) ve etlü olsa delâlet ider kim şâhib kaşılı'ü'l-fehm ola ve azğun (05) ve lağ idici ola: **şad re**. eger bir kişünñ burmı hortum gibi burmunñ (06) üstine şarķmış olsa delâlet ider kim şâhibinñ tab' ğalız (07) ve şehveti ğalib ola, erkege mâ'il ola: **nün**. Eger bir kişünñ burmı (08) orta yirinde olan kemüği yüksek ve toğrı olsa delâlet (09) ider kim şâhibinñ fehmı ziyâde, tab' zekî ola: **şad**. Eger bir (10) kişünñ burmı yaşşı olsa delâlet ider kim şâhibinñ (11) tab' mütekebbir ve 'âşî ve 'abege tabî' ola: **nün t**. Eger bir kişünñ (12) burmı egri ve ğalız olsa, her kañğı cânibe egri olursa (13) olsun delâlet ider kim şâhibinñ hulķi yaramaz ola ve ħabiş (14) ü'l-fır ve ğalızü't-tab' ola ve hayâ ola ve ezâyı ve fesâdı seve: (15) **şad**. Eger bir kişünñ burmunñ orta kemüği yay gibi bir cânibe [23b] (01) egri olsa delâlet ider kim şâhibinñ fi'li tekebbürlük ve ħasüdüklük (02) ola: **nün**. Eger bir kişünñ burmunñ kaşabası şışmış olsa (03) 'illetüz delâlet ider kim şâhibinñ tab' ğalız ola ve ħalk (04) üzerine cevri ve zulmi seve: **nün**. Eger bir kişünñ burmunñ (05) delükleri büyük olsa ve iki cânib şışmış olsa 'illetüz (06) delâlet ider kim şâhib serî'ü'l-ğazab ola, mütekebbir ve leffâf (07) ve muntaķım ola: **nün**. Eger bir kişünñ burmunñ üsti ğalız olsa (08) delâlet ider kim şâhibinñ ħiss aılaması nâķıs ola: **t** (09) **şad 'ayn be re**. Eger bir kişünñ burmunñ üsti köpri (10) kemer gibi orta yirinden çıkmış, yüzünñ üstünde müdevver (11) muķantar dursa delâlet ider kim şâhib ħasüd ve kezzâb (12) ve tehevürlü ola ve baħil ve ħile-bâz ve yaramaz fi'li ola (13) ve kendüni öğmeği seve ve kendü nefsinde olmayan nesneyi (14) kendüde söyleye. Ba'z nâs sevmeye ve izħâr emânet eyleye: (15) **t nün**. Eger bir kişünñ burmı kışa olsa ve ardına [24a] (01) çekilmiş olsa delâlet ider kim şâhib ħabiş-nıyyet ola (02) ve uğrı ola: **t**. Eger bir kişünñ burmı kaşabasında kürek gibi (03) büküm ola delâlet ider kim şâhib mütekebbir ola ve leffâf ve ğalız (04) -tab' ola: **nün t**. Eger bir kişünñ burmı uzun olsa ve kemüği (05) yüksek ve aşağısı ğalız olsa delâlet ider kim şâhib (06) cür'etlü ola ve şecâ'atlı ola ve mütekebbir ve kavıyü'n-nefs ola, fehm (07) az ve kendü re'yinden ğayrı re'y sevmeye: '**ayn**. Eger bir kişünñ burmı (08) düz olsa ve ğâyet levnde güzel olsa delâlet ider kim (09) şâhib 'avrete mâ'il ola, şehveti ğalib ola: **nün**. Eger bir kişünñ (10) burmı müdevver olsa ve delükleri tar olsa delâlet ider kim (11) şâhib aħmak ola: **şad**. Eger bir kişünñ burmı alından kesilmiş (12) gibi ayru olsa delâlet ider kim şâhib mekkâr ola ve câhil (13) ve yaramaz ola: **şad**. Eger bir kişünñ burmunñ ucı yukarusına (14) baķsa delâlet ider kim şâhib mütekebbir ola ve ħod-re'y ola.

(15) Toğuzuncı Bâb Ağzuñ Kıyâfeti Beyâmindadur

he. Eger bir kişünñ [24b] (01) ağızı bollukda ve tarlıķda mu'tedil olsa ve tuğakları- (02) -nuñ rengi kızıl olsa ve tükürüğü tatlu olsa ve tu- (03) -tağmuñ iç yüzi kızıl olsa ve dişlerinñ eti berâber (04) ve kızıl olsa ve yımşak olsa ve tuğakları yiv yiv (05) olsa ve kaşılı olmasa ve taşrasına kıvrık olmasa, (06) aķ olsa, şaru olmasa ve dişlerinñ dirisi bir birinñ (07) yanında olsa ve aķ olsa

delâlet ider kim şâhib (08) 'aql ola ve kelimât laîf ola ve şâdkü'l-kavlı ola: (09) **nün**. Eger bir kişünün ağzı giñ olsa delâlet ider kim (10) şâhib şecî' ve cür'etlü ola: **tu**. Eger bir kişünün ağzı (11) tar olsa delâlet ider kim şâhib zekî ola: **tu**. (12) Eger bir kişünün tutaqları ince olsa ve birisi birinden (13) etlü olsa delâlet ider kim şâhib cür'etlü ola (14) ve şedîdü'l-gâzâb ola ve hasüd ola ve habîşü'n-nıyyet (15) ola: 'ayn. Eger bir kişünün tutaqları kalın olsa [25a] (01) delâlet ider kim şâhib ğalızü't-tab' ola ve ahmaq ola: (02) **re**. Eger bir kişünün ağzı bol olsa, tutağı üst tu- (03) -tağundan çok olsa delâlet ider kim şâhib önegü (04) ola ve koveci ola ve nefsi yaramaz ola: **he** Eger bir kişünün (05) alt dudağı üst dudağınun üzerinde dursa, (06) ya'nî ilerü dursa delâlet ider kim şâhib 'ilmi ve hikmet (07) ve naşîhat seve ve fehm ziyâde ola ve emîn ola ammâ ğâfil (08) ola: 'ayn **nün**. Eger bir kişünün tutaqları ilerüsüne çıkık (09) olsa delâlet ider kim şâhib ebleh ve çok sözlü (10) ola ve yaramaz hulku ola ve bañıl ola: **şad**. Eger bir kişünün (11) tutaqları şarkık olsa, üst tutağı alt (12) tutağınun üzerine düşmiş olsa delâlet ider kim (13) şâhibinün nefsi şâbit ola ve kuvvetlü ola: **nün**. Eger bir kişünün (14) tutaqları kâ'im dursa ve ağzı küçük olsa (15) delâlet ider kim şâhib kan dökücü ola, azğun ve bahâdır [25b] (01) ola: **nün**. Eger bir kişünün ağzı egri olsa, her kanğı (02) cânibe olursa olsun delâlet ider kim şâhib (03) şerri seve ve zinâya mâ'il ola ve zemmâm ola ve lehve mâ'il (04) ola: **şad**. Eger bir kişünün tutaqlarınun kızılı ağ (05) ola delâlet ider kim şâhib mürüvvet ola: **he**. Eger bir kişünün (06) alt dudağı ilerü olsa, üst dudağı yirinde dursa (07) delâlet ider kim şâhib hasüd ola ve yaramaz fehmlü ola. (08) Bâb dışün kıyâfeti beyânıdadur: **he**. Eger bir kişünün (09) dışı ağ olsa ve şıravardı dizilmiş olsa, bir birinün (10) üzerine olmasa, bir birinün araları açuk olsa delâlet (11) delâlet¹¹ ider kim şâhib 'âkil ola, emîn ve müdebbir ola: (12) **he**. Eger bir kişünün azu dişleri uzun olsa ve büyük (13) berk olsa delâlet ider kim şâhibinün bedeni kuvvetlü ola (14) ve şecâ'atlı ola ve şevveti ziyâde ola ve yalancı ola: (15) **nün**. Eger bir kişünün dişleri hurde olsa ve şıravardı [26a] (01) dizilmiş olsa delâlet ider kim şâhib yalancı ve koveci ola (02) ve ozancı ola: **şad**. Eger bir kişünün dişlerinün dizisi (03) muhâlif olsa, kelb dişleri gibi kimi uzun ve kimi kısa (04) olsa, bir birinün üzerine olsa delâlet ider kim (05) şâhibinün şevveti ziyâde ola ve aldayıcı ola ve hasüd ola: (06) **be**. Eger bir kişünün dişleri ğâyet seyrek olsa ve seyr- (07) -eklüğinde müsâvî olsa delâlet ider kim şâhibinün tab'(08) zekî ola: 'ayn. Eger bir kişünün dişleri arasında ba'zısı (09) seyrek olsa delâlet ider kim şâhib ğâyet redî'ü't-tab'(10) ola: **re**. Eger bir kişünün dişleri tutağınun üzerine (11) çıkmış olsa delâlet ider kim şâhib harîş ola ve yaramaz (12) himmetlü ola: **tu**. Eger bir kişünün üst dişleri alt dişlerinün (13) öninde dursa delâlet ider kim şâhib cür'etlü ola ve hasüd (14) ola ve bañıl ola: **nün**. Eger bir kişünün dişleri yaşsı olsa delâlet (15) ider kim şâhibinün hulki yaramaz ola, 'aklı nâkış ola ve bañıl ola: [26b] (01) **tu**. Eger bir kişünün dişleri ğâyet berk olsa, çürüğü (02) olmasa delâlet ider kim şâhibinün bedeni kavî ve 'ömri (03) uzun ola.

Onuncu Bâb Yañağ ve Lîhye ve Eñek Beyânında

(04) Eger bir kişünün yañağı kırmızı olsa ve dâ'iresinde ağ olsa (05) ve eñegi ile yañağı müdevver olsa ve eñegi ilerüsüne çıkup (06) ve girüsüne batuk olmasa, eñegi ile yañağınun mâ-beyni (07) ne ğâyet semüz ve ne ğâyet aruk olmayup mu' tedil olsa (08) ve şakalınun rengi ne 'unnâbî ne ğarnübî olsa yâhüd

¹¹ Tekrarlanmış.

siyâh (09) olsa, gâyet az ve gâyet çok olmasa, uzun ve gâyet (10) kışa olmasa ve bir birine karşıtık olmasa, gâyet iri ve gâyet (11) yımşak olmasa ve alt dudağına eñegi arası açuık (12) olmasa ve alt çenesinin iki yanları açuık olmayup (13) saçlu olsa ve kıvrıruık gibi iki çatal olmasa ve her (14) cânibine tartıağan olmasa, altına bükülmüş olmasa, müdevver (15) ve murabba' olmasa, boğazı altında kıl bitüüp sağala ulaşmamış [27a] (01) olsa ve bař sağıma ulaşduğı yırde sağalı gür olmayup (02) az olsa ve yañađklarına ulaşuık olmasa delâlet ider kim (03) şâhib 'âkil ve 'âlim ve pâk ve zekî ola ve řeci' ve gökçek (04) hulılu ola: **nün**. Eger bir kişinin eñegi olsa delâlet (05) ider kim şâhibinin 'âklı az ola ve ser'ü'l-gâzab ola ammâ ki (06) tiz giçe, mütekalibü'l-hâl ola: **nün**. Eger bir kişinin eñegi kışa (07) olsa delâlet ider kim şâhibinin 'âklı za'if ola (08) ammâ himmetlü, ihtimâmlu ve cür'etlü ola, şerri seve: **he**. Eger bir kişinin (09) sağalı büyük olsa ve murabba' olsa ve kılları her cânibe (10) tağılmış olsa delâlet ider kim şâhibinin niyyet habiş (11) ola ve hulıki yaramaz ola ve fesâdı seve ve 'azım işlere (12) cür'et eyleye: **he**. Eger bir kişinin sağalı iki bölük olsa (13) delâlet ider kim şâhib řeci' ola ve aldayıcı ola ve habiş (14) ü'n-niyyet ola: **ř re**. Eger bir kişinin sağalı müdevver olsa (15) ve eñeginin üsti açuık olmasa delâlet ider kim şâhib [27b] (01) mekkâr ola ve önegü ola: **nün he**. Eger bir kişinin eñegi uzun (02) olsa delâlet ider kim ve ince olsa ve iki çatal olsa (03) delâlet ider kim şâhibinin halıa sū'-i zann ola defateyi (04) seve ve câhil ola ve küfrânü'n-ni' met ve yalancı ve aldayıcı ola: (05) **řad**. Eger bir kişinin sağalı yaşşı olsa delâlet ider kim (06) hulıki gökçek ola ve fehmi az ola: **ř**. Eger bir kişinin sağalı (07) müdevver olsa ve tamâm bitmiş olsa, açuık yiri olmasa (08) delâlet ider kim şâhibinin müsâhabet gökçek ola ve cevdet (09) zirek-tab' ola ve fehmi tiz ola: **ř nün**. Eger bir kişinin (10) sağalı murabba' olsa, taşrasına tağuık olmasa delâlet (11) ider kim şâhibi 'âkil ola ve halıa menfa' at ola: **he**. (12) Eger bir kişinin sağalı kılı seyrek olsa ve rengi (13) aklığa mâ'il olsa delâlet ider kim şâhibinin fehmi (14) ziyâde ola ve kitâbeti ve rengleri ve řa'bedeyi seve: **řad**. (15) Eger bir kişinin sağalı keçi sağalı gibi olsa delâlet ider kim [28a] (01) şâhibi câhil ve ebleh ola ve şehveti ziyâde ola ve mâli seve: (02) **ř re**. Eger bir kişinin sağalı köse olsa, yañađında olmasa (03) iki yañlarında bitse delâlet ider kim şâhibinin fehmi (04) ziyâde ola ve tab' zirek ve cür'etlü ola: **he**. Eger bir kişinin (05) sağalı köselikten hiç olmasa delâlet ider kim şâhibinin (06) niyyet habiş ola ve řa' redi ola: **he**. Eger bir kişinin (07) sağalı bir birine karşıtık olsa delâlet ider kim şâhibi (08) zekî ve ikdâmlu ve řâhi ola.

On Birinci Bâb Boynuñ (09) ve Boğazı Kıyâfeti Beyânnadur

Eger bir kişinin boynu (10) toğrı olsa ve ne gâyet kışa olsa ve aık olsa (11) ve duru olsa, siñirleri görünmese ve kılı olmasa (12) ve yımşak olsa, üstinde siñirleri olmasa delâlet (13) ider kim şâhibinin 'âklı kâmil ve şuret gökçek ve hulıki (14) eyü ola: **nün lâm**. Eger bir kişinin boynu kışa ve kâlin olsa delâlet (15) ider kim şâhibi ikdâmlu ve cür'etlü ve şabrlu ola ve şeci' ola: [28b] (01) **şad re**. Eger bir kişinin boynu yoğun ve başı küçük (02) olsa ve yüzi uzun olsa delâlet ider kim şâhibi (03) önegü ve ikdâmlu ola ve hulıki yaramaz ola: '**ayn nün**. Eger bir kişinin (04) boynu uzun ve ince olsa delâlet ider kim şâhibi (05) bağıl ve za'ifu'n-nefs ola ve göñli yufka ola: **şad re**. (06) Eger bir kişinin boynu uzun olsa, yâ şağına yâ şolına (07) mâ'il olsa ammâ hareket itse, teşennü olmış gibi durmasa (08) delâlet ider kim şâhibi nâkışü'l-'âklı ola. Himmet yaramaz ola (09) ve nefis za'if ola. Zelil ve řor ola ve tabansuz ve âvâzi (10) eyü ola: **nün**. Eger bir kişinin boynu uzun olsa, başı (11) küçük olsa delâlet ider kim şâhibinin

‘aklı az ola: **şad re** (12) ‘**ayn t**. Eger bir kişünün boğazının hanceresi ve iki yanındağı (13) sinirleri boynından ilerü olsa ve yumurlanıp çıkmış (14) olsa delâlet ider kim şâhibinün zann yaramaz ve şerr işlere (15) ikdâmlu ve bahîl ve câhil ola: **nün**. Eger bir kişünün boynu geñsek [29a] (01) olsa delâlet ider kim şâhibinün ‘aklı ve ‘ömri az ola (02) ve fehmi yaramaz ola ve âvâzı eyü ola: **he**. Eger bir kişünün boynu (03) başıla bile bir yanına egri olsa delâlet ider kim şâhibinün (04) tab’ı ğalız ola ve hulķı yaramaz ola ve seçci’ ola nün tı eger bir (05) kişünün boynu kalın olmasa ve başı büyük olsa delâlet (06) ider kim şâhib ebleh ola ve nefsin öğücü ola. Va'l-lâhu (07) a' lem.

On İkinci Bâb Omuzun Kıyâfeti Beyânıdadur

(08) Eger bir kişünün omuzları yaşşı olsa, etlü olsa, üstü (09) semiz olsa ve kürekleri etlü olsa ve aķ ve berk olsa (10) ve üstü düz olsa, çıkmış olmasa delâlet ider kim şâhibinün (11) kuvveti ve şecâ'ti ziyâde ola, fehmi artuķ ola ve ehl-i (12) kerem ola: **nün şad ‘ayn**. Eger bir kişünün omuzları-nun başı (13) kanat başı gibi sürülmüş olsa delâlet ider kim şâhibi (14) bahîl ola ve ħariş ola ve mâli cemf itmegi seve ve mekkâr ola (15) ve za'ifü'n-nefs ola: **nün**. Eger bir kişünün omuzları düşük [29b] (01) olsa ve etlü olsa delâlet ider kim şâhibi ehl-i kerem ve şecci' (02) ve zekiyü't-tab' ola ve gökçek hulķlu ola ve şâhihü'l-mizâc ola: **nün t**. (03) Eger bir kişünün bir omuzından bir omuzı alçaķ olsa delâlet (04) ider kim şâhibinün nefsi za'if ola ve fâlic marazına uğraya: (05) ‘**ayn be** Eger bir kişünün omuzunuñ sinirleri berk ve kuvvetlü (06) olsa delâlet ider kim şâhibinün nefsi kavî ola ve dâ'im şad (07) ola: **t**. Eger bir kişünün omuzunuñ üstinde çekük ve çukur (08) olsa delâlet ider kim şâhibinün nefsi za'if ve ħor ve zelil: (09) **he**. Eger bir kişünün iki omuzunuñ arasını ħar olsa ve orta (10) yiri çukur olmayup et örtmiş olsa delâlet ider kim (11) şâhibinün nefsi kavî ola ve dâ'im şad ola ve fehmi (12) yaramaz ola: **şad re**. Eger bir kişünün iki omuzunuñ arası (13) giñ olsa ammâ ki ariķ olmayup tolu et olsa delâlet (14) ider kim şâhibinün bedeni şâhih ola ve kalbi kavî ola ve fehmi (15) gökçek ola ve şecci' ola. Va'l-lâhu a' lem.

On Üçüncü [30a] (01) Bâb

Eger bir kişünün bázüsü tolu ve müdevver olsa ve aķ (02) olsa ve iki berk olsa ve sinirleri iri ve kavıyyü'l-ħareket (03) ola, omuzından müdevver itse ve üstünde kıl olmasa (04) ve iri tamarları olmasa ve dirsegi sivri olmasa ve bükdükde (05) etle tolu olsa ve derisi yımşak olsa, bilegi dirseğinden (06) cânibe olan eti balıķ ħarnı gibi cüsselü olsa ve yımşak (07) olsa ve kemükleri ortalu olup gözükmese ve müdevver (08) olsa ve derisi yımşak olsa ve üst yanında kıl olsa (09) ammâ çok olmasa, orta olsa ve tamarları gizlü olsa, (10) gözükmese ve bázüda bilegi ince olsa delâlet ider kim (11) şâhib şecci' ola ve ‘aķlı kâmil ola: **nün be**. Eger bir kişünün (12) bázüsü ħatı kısa olsa delâlet ider kim şâhibinün niyyet (13) ħabiş ve mekkâr ola, aldayıcı ola: **şad**. Eger bir kişünün bázüsü (14) yukarısından ince ve aşâğı-sından kalın olsa delâlet (15) ider kim şâhibinün hulķı yaramaz ve mizâcı bozğun ve cigeri [30b] (01) za'if ola. Sevdâ ve talaķ ‘arız ola: **t**. Eger bir kişünün (02) bázüsü ve bilegi kısa olsa delâlet ider kim şâhibinün (03) fehmi yaramaz ola ve hulķı yaramaz ola: **şad nün**. Eger bir kişünün (04) dirsegi sivri olsa, kemügi igne gibi çıķsa ‘illetüz (05) delâlet ider kim mizâcı fâsîd ola, tabi'at yaramaz ola: (06) **şad**. Eger bir kişünün dirsegi-nün derisi iri olsa (07) ‘illetüz delâlet ider kim şâhibinün hulķı yaramaz ve ħovcı

(08) ola: **şad** Eger bir kişünün bilegi kışa olsa, bedenine uymasa (09) delâlet ider kim şâhibinün hulkı tar ola ve 'aqlı za'if (10) ola ve niyyet şerr ola: **nün şad**. Eger bir kişünün bilegi (11) kılsuz olsa delâlet ider kim şâhibinün fehmi gökçek (12) ola: **nün tı**. Eger bir kişünün bilegi tolu kıl olsa delâlet (13) ider kim şâhibinün fehmi yaramaz ola: **şad**. Eger bir kişünün (14) elleri ve bilegi gayet kıllu ola ve kıllı uzun ola delâlet (15) ider kim şâhibinün şehveti ziyâde ola: **he**. Eger bir kişünün [31a] (01) bilekleri uzun olsa, hattâ parmakları-nuñ ucu dizinün (02) gözine yetişse delâlet ider kim şâhib seçi' ola.

On (03) Dördüncü Bâb Parmağ ve Tırnağ Kıyâfeti Beyânındadır

(04) Eger bir kişünün eli düz olsa ve yımşak olsa ve beşeresi (05) gökçek olsa, gayet etlü olsa, aruk olmasa, uzun (06) ve kışa olmasa, müdevver olmasa, murabba' olsa, uzunluğa (07) mâ'il olsa ve parmaklarının ek yirinün siñirleri gö- (08) -zükmeyüp ortulu olsa ve tamarları yumrılanup taşra (09) çıkmasa, etile düz ve parmakları uzun olsa ve aş- (10) ğı-sından yukaruları ince olsa ve ek yirlerinin siñir- (11) -leri iri ve yumrılanup çıkşa ve tırnakları şeffâf (12) ve ağ olsa ve tırnaklarının etün içinden çıkışı şâfi (13) düz olsa ve üstüne başdukdâ şâfi kızıl reng (14) olsa ve kesdükte şulu olsa, kuru olmasa ve vâsi' (15) olsa ve uzun olsa delâlet ider kim şâhibinün [31b] (01) hulkı gökçek ola ve fehmi tiz ola ve 'aqlı derin ola (02) ve mizâcî şâhih ola ve cigeri ten-dürüst ola ve zekâveti (03) kavî ola ve nefsi münbaşit ve ferağ üzerine ve hulk kendüyi (04) ögmeği seve: **nün şad**. Eger bir kişünün eli büyük ve parmakları (05) kışacuk olsa delâlet ider kim şâhib kuvvetlü ve şecâ'atlı (06) ola ve nefis fahr itmegi seve ve kan dökmeği seve: **tı 'ayn**. (07) Eger bir kişünün eli yufka olsa ve parmakları kışa olsa (08) delâlet ider kim şâhibinün fehmi yaramaz ve nefis za'if (09) ve hile-bâz ola: **he**. Eger bir kişünün eli aruk olsa, (10) tamarları iri iri çıkmış olsa ve elinün parmakları (11) üstinde kıllar bitse ve parmakları kışa delâlet (12) ider kim şâhibinün hulkı yaramaz ola ve mizâcî muhâlif (13) ve 'aqlı za'if ola ve şehveti ziyâde ola: **tı**. Eger bir (14) kişünün eli egri olsa ve ğaliz olsa delâlet (15) ider kim şâhibinün fikri fâsid ola ve mu'taribü'l-hâl ola: [32a] (01) **nün tı**. Eger bir kişünün eli ditregen olsa ve 'illetsüz olsa (02) delâlet ider kim şâhibinün fikri fâsid ve 'aqlı za'if ve mizâcî (03) yaramaz ola: **nün**. Eger bir kişünün eli yımşak olsa ve parmakları (04) uzun olsa delâlet ider kim şâhibinün fehmi ziyâde (05) ola ve 'aqlı derin ola ve tab' zekî ola: **nün tı**. Eger bir kişünün (06) parmaklarından ziyâde parmak olsa delâlet ider kim (07) şâhibinün hulkı yaramaz ola ve nefis tar ola ve 'aqlı za'if (08) ola ve mu'taribü'l-hâl ola: **nün tı**. Eger bir kişünün eli küçük (09) olsa ve kışa olsa ve parmakları ince ve uzun olsa, (10) miğdârî bedeninin sâ'ir a'zâsına uymasa delâlet ider kim (11) şâhibinün hulkı yaramaz ola, uğrı ve hâyin ola: **tı**. (12) Eger bir kişünün parmakları uzun olsa ve bitdüğü (13) yirde egri bitse cümleten bir cânibe delâlet ider kim (14) şâhibinün hulkı yaramaz ola, 'aqlı az ola: **'ayn**. Eger bir kişünün (15) parmaklarının ucu kötek olsa 'illetsüz delâlet ider kim [32b] (01) şâhibinün fehmi yaramaz ola ve ahmağ ola: **nün**. Eger bir kişünün (02) tırnakları çara olsa ve haşin olsa delâlet ider kim (03) şâhibinün hulkı yaramaz ve önegü ola: **he**. Eger bir kişünün tırnakları (04) kirec gibi kuru olsa delâlet ider kim şâhibinün hulkı yavuz (05) ola ve şehveti ziyâde ola: **tı şad**. Eger bir kişünün tırnakları (06) düz olmasa ve rengi şeffâf gibi olmayup tonuk olsa (07) ve dâ'iresi ditmik olsa delâlet ider kim şâhibinün (08) fehmi ve hulkı yaramaz ola ve nefsi mu'tarib ola: **nün**. Eger bir kişünün (09) tırnaklarının rengi şaruya ve göge mâ'il olsa delâlet ider kim (10) şâhibinün fikri ve mizâcî fâsid ola: **re**. Eger bir kişünün

tırnağı (11) gâyet gök olsa delâlet ider kim şâhibinüñ muhannes ve hîle- (12) -
bâz ola.

On Beşinci Bâb Gögüs ve Kıyafeti Beyânıdadur

(13) Eger bir kişinüñ gögsü inlü ve yaşşı olsa ve etile tolu (14) olsa ve üzerinde saç olsa ammâ ki seyrek olsa ve döşenmiş (15) olsa ve memeleri etlü olsa ve aşğa yanı müdevver ve yımşak olsa, [33a] (01) içerüsine çökük ve taşrasına çıkmış olmasa ve şekl müdevver (02) olsa, üzerinde kıl olsa ammâ çok olmasa, göbgeile (03) gögsinüñ ma-beyni ne-kaçar ise boynı ile gögsinüñ dağı (04) ara yiri ol-kaçar ola delâlet ider kim şâhibinüñ 'aqlı ziyâde (05) ola ve şec'î ve memdühü'l-hışâl ola: **nün ṭ**. Eger bir kişinüñ gögsi (06) tar olsa delâlet ider kim şâhibinüñ nefsi za'if ola (07) ve 'âciz ola ve zelil ve bañıl ola: **nün**. Eger bir kişinüñ gögsi (08) çıkuk olsa ve yumrı olsa delâlet ider kim şâhibinüñ fehmi (09) ve hulkı yaramaz ola: **he**. Eger bir kişinüñ gögsi içerüsine çıkuk olsa (10) delâlet ider kim şâhibinüñ niyyet habiş ola ve tab' redi (11) ve 'aqlı az ola: **şad** Eger bir kişinüñ gögsi aruk olsa, kemükleri (12) çıkuk olsa delâlet ider kim şâhibinüñ nefsi ve 'aqlı za'if (13) ola: **ṭ**. Eger bir kişinüñ gögsinde çok kıllar olsa ve çara (14) olsa delâlet ider kim şâhibinüñ fehmi yaramaz ola ve şehveti ziyâde (15) ola: **nün**. Eger bir kişinüñ kırmı yımşak olsa, arkasına yapışmış [33b] (01) kılı olmasa delâlet ider kim şâhibi zarîf ve hafifü'n-nefs (02) ola: **he**. Eger bir kişinüñ kırmı üstinde tamarlar olsa ve kıllu (03) olsa delâlet ider kim şâhibinüñ fehmi yaramaz ve bañıl ola: (04) **nün 'ayn re**. Eger bir kişinüñ kırmı semüz ve yağlı olsa ve yımşak (05) olsa delâlet ider kim şâhibinüñ şehveti ziyâde ola ve cigeri (06) sağ ola ve halka muhabbeti ola: **şad**. Eger bir kişinüñ kırmı (07) küçük ve müdevver olsa delâlet ider kim şâhibinüñ fehmi (08) pāk ola: **'ayn şad**. Eger bir kişinüñ kırmı uzun olsa (09) ve giñ olsa delâlet ider kim, şâhibinüñ kırmı yapışuk (10) göbegi çıkuk olsa delâlet ider kim şâhibinüñ hulkı yaramaz (11) ve bañıl ola ve câhil ola: **ṭ**. Eger bir kişinüñ kırmı yapışuk, (12) göbegi çıkuk olsa delâlet ider kim şâhibinüñ nefsi za'if (13) ve fehmi nâkiş ola: **şad re**. Eger bir kişinüñ kırmınuñ iki (14) yanı inlü olsa ve kırmı ilerüsine çıkuk olsa ve berk (15) ve yumrı olsa delâlet ider kim şâhibinüñ niyyet habiş [34a] (01) ve şerre mâ'il ola, bañıl ola ve şaydı seve.

On Altıncı Bâb (02) Arka Kıyafeti Beyânıdadur

Eger bir kişinüñ arkası giñ olsa (03) ve ortası çıkuk olsa ve çukurında zencir gibi dizilmiş (04) olsa ve kırmından inlü olsa ve aşğasından omuzları (05) arası yaşşı olsa ve eti berk ve aq olsa ve kemükleri ve siñirleri (06) gizli olsa, görünme ve şağrı olsa ve kılsuz olsa (07) delâlet ider kim şâhibinüñ 'ömri uzun ve şıfatı gökçek (08) ve şec'î ola: **şad re**. Eger bir kişinüñ arkası çıkuk ve sivri (09) olsa ayu arkası, omuzları arasında yaşşı olsa (10) ve giñ olsa delâlet ider kim şâhibinüñ 'aqlı ziyâde ola (11) ve zekî ola ve nefsi gökçek ola: **'ayn şad re**. Eger bir kişinüñ (12) arkasınun iki yanları etlü olsa, orta yirindeki kemükleri (13) örtse ve siñirleri gözükse delâlet ider kim şâhibinüñ (14) bedeni kavî ola ve zekî ola ve hiss gâyet ola ve hafifü'n-nefs (15) ola: **şad re**. Eger bir kişinüñ arkası aruk olsa, [34b] (01) kemükleri gözükse delâlet ider kim şâhibinüñ tab' (02) redi ola ve aldayıcı ola. Eger boynu da kışa olacaq olursa (03) habişü'n-niyyet ola ve 'abeş ola: **ṭ şad**. Eger bir kişinüñ arkası (04) egri olsa delâlet ider kim şâhibinüñ niyyet habiş ola (05) ve bañıl ola ve müsahhar ola: **şad re**. Eger bir kişinüñ aşğası (06) ve yukarısı yaşşı olsa ve yapışıklıkda

berâber olsa ve etlî olsa (07) delâlet ider kim şâhibinûnîñ katle meyli ola ve zâlim
ola ve şaydı (08) seve.

On Yedinci Bâb Bud Başları ve Oturağ (09) Yiri Kıyâfeti Beyânnadur

Eger bir kişinûnîñ budı semüz- (10) -lükde ve aruqlukda ve gñilükde ve
tarlıkda ve uzunlukda (11) ve kışalıkda mütevassıt olsa, berk olmayup yımşak
olsa (12) ve aq olsa ve yan başları gâyet semüz ve gâyet aruğ (13) olmasa ve
kemükleri gözükmeyüp etile örtülmiş olsa (14) ve oturağ yiri büyük olmasa ve
yumrı ve berk olmasa (15) ve iki yanına çıkuk olmasa ve yüzinûnîñ kılı ne çok ve
ne az [35a] (01) olsa delâlet ider kim şâhibinûnîñ tab' zekî ola ve hulķı gökçek
(02) ola ve şıfatı maħmūd ola: **be t nün**. Eger bir kişinûnîñ budı (03) etlî ve
büyük olsa delâlet ider kim şâhibinûnîñ şehveti ziyâde (04) ola ve kâhil ola ve
muħannes ola: **şad**. Eger bir kişinûnîñ budnuñ (05) etleri az olsa delâlet ider kim
şâhib şeci' ola: **nün**. (06) Eger bir kişinûnîñ budnuñ ini az olsa ve baldırları ince
(07) olsa ve boyı uzun olsa delâlet ider kim şâhibinûnîñ zekâveti (08) az ola ve
gâyet yürigen ola ve ħafifü'r-rüh ola: **t şad**. (09) Eger bir kişinûnîñ budı kışa olsa
ve kıllı olsa delâlet (10) ider kim şâhib kuvvetlü ve fehmi yaramaz ola ve câhil
ola (11) ve şehveti ziyâde: **re**. Eger bir kişinûnîñ budı şişmiş ve yumrı (12) olsa
'illetüz delâlet ider kim şâhibinûnîñ mizacı yaramaz ola: (13) **nün**. Eger bir
kşinûnîñ budı siñirli olsa delâlet ider kim (14) şâhib kuvvetlü ve şehveti ziyâde
ola: **t**. Eger bir kişinûnîñ oturağ (15) yiri büyük olsa delâlet ider kim şâhib
kuvvetsüz ola: **he**. [35b] (01) Eger bir kişinûnîñ oturağ yiri düz ve az olsa delâlet
(02) ider kim şâhibinûnîñ hulķı yaramaz ve yürigen ola ve şeci' ola: (03) **t**. Eger
bir kişinûnîñ yan başları etlî olsa, siñürleri (04) örtük olsa delâlet ider kim
şâhibinûnîñ bedeni kuvvetlü ola (05) ve mizacı şâhîh ola ve şabür ola ve şehveti
ziyâde ola: **nün**. (06) Eger bir kişinûnîñ yan başı aruğ olsa delâlet ider kim (07)
şâhibinûnîñ 'aqlı ve fehmi za'if ola.

On Sekizinci Bâb (08) Diz Gözi ve Baldır ve Ayağ ve Parmağları Kıyâfeti Beyânnadur

(09) Eger bir kişinûnîñ baldır etlülükde ve aruqlukda mu'tedil (10) olsa ve
siñirli olsa ve baldırdan çıkuk olsa (11) ve diz gözi tolu olsa ve yımşak olsa ve
kemügi murabba' (12) olsa ve baldırınunîñ kılı ne kıatı uzun ve ne kıatı çok (13)
olmasa delâlet ider kim şâhibinûnîñ tab' zekî ola ve hulķı (14) gökçek ola ve
fehmi ziyâde ola ve 'âkil ola: **he**. Eger bir kişinûnîñ (15) baldırı gâliz olsa olsa¹²
ve etlî olsa delâlet ider kim [36a] (01) şâhib ħodbin ola ve şahî ola: **he**. Eger bir
kşinûnîñ baldır (02) kışa ve egri olsa delâlet ider kim şâhib fitne ve fesâdı (03)
seve ve tab' redî ola: **he**. Eger bir kişinûnîñ ayağı düz olsa (04) ve yâhüd topuqları
degirmi olsa, ökçesinûnîñ eti olsa (05) ve siñürü gizlü olsa ve parmağlarınunîñ siñürü
çıkuk olsa (06) ve tırnağları şağ olsa delâlet ider kim şâhibinûnîñ tab' (07) lañif ola
ve 'âkil ola ve fehmi ziyâde ola: **re**. Eger bir kişinûnîñ (08) ayağınunîñ parmağları
uzun ve egri olsa ve siñürleri çıkuk (09) olsa delâlet ider kim şâhibinûnîñ fehmi
yaramaz ve kâhil ola: (10) **şad**. Eger bir kişinûnîñ parmağları artuğ olsa delâlet
ider kim (11) şâhibinûnîñ nefsi tiz ve mużtaribü'l-ĥâl: **he**. Eger bir kişinûnîñ (12)
ayağınunîñ parmağları bir birinûnîñ üzerine binmiş olsa delâlet (13) ider kim şâhib
güzele mâ'il ola ve ħafifü'r-rüh ve tarab (14) seve: **şad**. Eger bir kişinûnîñ ökçesi

¹² Tekrarlanmış.

ve toþukları ğalîz olsa (15) delâlet ider kim şâhîb cebbâr ola ve cevr seve ve þorlayıcı ola [36b] (01) ve zâlim ola.

On Toþuzuncu Bâb Boy ve Yürimek Kıyâfeti (02) Beyânnıdadur

Eger bir kiþinin boyı ne uzun ve ne kıþa (03) olsa ve ne kötek ve ne erri olsa delâlet ider kim şâhîb (04) seçîcî ve şahî ola: **nün**. Eger bir kiþinin boyı ince ve uzun (05) olsa ve yüzünün kıllı ağ olsa delâlet ider kim şâhîb (06) mekkâr ve aldayıcı ola ve 'aqlı hafîf ve behvî seve ve erkege (07) mâ'il ola: **nün þ**. Eger bir kiþinin boyı kıþaçuk olsa delâlet (08) ider kim şâhîb cür'etlî ola ve keyd ve mekr ve hîle fikr şâhîb (09) ola: **þ**. Eger bir kiþinin yürüdükte ser-þoþ gibi yürise (10) delâlet ider kim şâhîb mütekebbir ola ve müte'accib ola: **'ayn**. Eger bir (11) kiþinin adımı tîz atup sür'atle yürise (12) delâlet ider kim şâhîbinin himmet yaramaz, iþinde 'aceleli ola: (13) **he**. Eger bir kiþinin yürürken bir elini şala şala yürise (14) delâlet ider kim şâhîb müte'accib ve mütekebbir ola ve seçîcî ve 'âkil (15) ola.

Yıgırmıncı Bâb Âvâz ve Gülmek Kıyâfeti Beyânnıdadur

he. [37a] (01) Eger bir kiþinin âvâzı gökçek ve yımşak olsa delâlet (02) ider kim şâhîbinin nefsi latîf ve 'aqlı az ola: **he**. Eger bir (03) kiþinin âvâzı kıba olsa delâlet ider kim şâhîb (04) bahâdır ve tab' ğalîz ola: **şad**. Eger bir kiþinin âvâzı at (05) âvâzına beñze se delâlet ider kim şâhîb kuvvetlî ve ikdâmlı (06) ola: **he**. Eger bir kiþinin âvâzı kuş âvâzı gibi olsa (07) delâlet ider kim şâhîbinin hulķı gökçek ola: **he**. Eger bir kiþinin (08) âvâzı her kañı hayvân âvâzına beñze se delâlet ider kim (09) şâhîb ol hayvânın şıfatında ola: **nün**. Eger bir kiþinin âvâzı (10) tonuķ olsa, geñizinden söylese delâlet ider kim şâhîbinin (11) hulķı yaramaz ola ve mekkâr ve aldayıcı ola ve hîle-bâz ola: (12) **'ayn**. Eger bir kiþinin âvâzı ğâyet 'âlî olsa delâlet (13) ider kim şâhîbinin şehveti çok ola ve kuvvetlî: **nün**. Eger bir kiþinin (14) söylerken ağızından tükürük aķsa ve âvâzı çağırduğı (15) vaķtın öksürük dutsa delâlet ider kim şâhîbinin tab' [37b] (01) yaramaz ola, habîşü'n-nefs ola: **nün**. Eger bir kiþinin güldüği (02) vaķtın gözlerini yumsa delâlet ider kim şâhîb mekkâr (03) ola: **'ayn**. Eger bir kiþinin güldüği vaķtın ağızından Şu aķsa (04) delâlet ider kim şâhîb câhil ve mütekebbir ola: **re**. Eger bir kiþinin (05) güldüği vaķtın elini eline ursa yâ dizine ursa (06) delâlet ider kim şâhîbinin 'aqlı hafîf ola ve bahîl ve haşud ola: (07) **nün þ**. Eger bir kiþinin güldüği vaķtın hayķurî âvâzla (08) gülse delâlet ider kim şâhîb câhil ola: **şad**. Eger bir kiþinin (09) güldüği vaķtın uđunmaķ istese delâlet ider kim şâhîb (10) nâķşü'l'aql ola.

Yıgırmı Birinci Bâb Avuç İinde Olan 'A- (11) -lâmetlerin Beyânnıdadur

Hükemâ-yı Hind'den naķl olur: Eger bir (12) kiþinin avucı içinde bu Şekl olsa ve Őalıb gibi arķurı (13) arķurı yivler ola, ne-ķadar 'aded olsa ol ķadar vilâyete (14) hükme eyleye: **nün**. Eger bir kiþinin avu içinde bu Şekl (15) olsa delâlet ider kim şâhîb cömerd ola ve kalîlü'l-mâl ola, [38a] (01) ğaniyü'n-nefs ola, kendüyü öğmegi seve: **nün**. Eger bir kiþinin (02) avucı içinde bu Şekl olsa delâlet ider kim şâhîb kerîm (03) ve halîm ve 'âkil ola ve mâli az ola ve 'ilmi seve ve dîn-dâr ola: (04) **þ**. Eger bir kiþinin avucı içinde bu Şekl olsa delâlet ider kim (05) şâhîb mâli 'azîm bula ve bî-ħaber iken ni' mete iriŐe ve 'ömri (06) uzun ola ve dirligi gökçek ola. Budur: Eger bir (07) kiþinin elinde bu Şekl olsa

delâlet ider kim şâhibinüñ (08) hulķı hüsñ ola ve mestürü'l-hâl ola ve sa'îd ola. Budur: (09) Eger bir kişünün elinde bu aşlı şekller olsa delâlet ider kim (10) şâhibi heybetlü ola ve mâlı çok ola ve tevâbî'i çok ola (11) ve çok tâ'ife kendüye muhabbet ve rağbet ideler: Eger bir (12) kişünün elinde bu aşlı şekller olsa delâlet ider kim (13) şâhib bahâdır ola ve muqaddem ve harî ola, serî' ü'l-ğazab (14) ola düşmânına manşür ola: Eger bir kişünün elinde (15) bu aşlı şekli olsa delâlet ider kim şâhib 'âlim ve 'ârif [38b] (01) ola, mâldan faķır ola, nefsi ğanı ola, kimseye muhtâc olmaya: (02) Eger bir kişünün elinüñ içinde bu aşlı şekli (03) olsa delâlet ider kim şâhibinüñ 'ömri uzun ola, (04) rızķı çok ola, ehl-i huzür ola, rafâhiyyet üzerine (05) geçe ve mâl cem' itmeye niçe gelürse şöyle gide: Eger bir kişünün (06) elinde bu şekller olsa delâlet ider kim şâhibinüñ rızķı az ola (07) ve dirliĝi tar ola ve şaķı ola ve ĝarîb ola: Va'l-lâhu (08) a'lem.

Yigirmi İkinci Bâb Benlerün Kıyâfeti Beyânıdadur

(09) Hâkim Buķrâţ naklınden: **he**. Eger bir kişünün yüzinde ve gö- (10) - gdesinde çok beñler olsa delâlet ider kim şâhibinüñ (11) halkıla ülfet az ola ve 'avret tâ'ifesini sevmeye (12) ve mizâcına sevda-yı marazlar vâķi' ola: **he**. Eger bir kişünün (13) elinüñ bir tarafında beñi olsa delâlet ider kim şâhib 'avrete (14) mâ'il ola: **şad**. Eger bir kişünün kaşınuñ kılı bitdüĝi yirde yâ üstinde (15) beñi olsa delâlet ider kim şâhibinüñ halkıla ülfet ola. [39a] (01) Eger bir kişünün yüzinüñ üstünde beñi olsa delâlet ider kim (02) şâhibinüñ oĝlı ve kıızı yaşamaya: **he**. Eger bir kişünün burınuñ (03) bir tarafında mercimek kadar beñi olsa delâlet ider kim halkuñ (04) sevgilü ola: **he**. Eger bir kişünün üst dudâĝınuñ orta (05) yirinde beñi olsa delâlet ider kim şâhib ere mâ'il ola, (06) oĝlı ve kıızı olmaya: **he**. Eger bir kişünün şaĝ yañaĝında beñi (07) olsa delâlet ider kim şâhib baħil ola, ehlinden hażz (08) olmaya: **he**. Eger bir kişünün şol yañaĝında beñi olsa delâlet (09) ider kim şâhib aldayıcı ve şaķı ola: **he**. Eger bir kişünün kulaĝınuñ (10) ardında beñi olsa delâlet ider kim şâhibinüñ tedbiri (11) yaramaz ola: **he**. Eger bir kişünün boynunuñ iki cânibinüñ bir- (12) -isinde beñi olsa delâlet ider kim şâhib pâk ve şâlih (13) ola: **he**. Eger bir kişünün boĝazında beñi olsa delâlet ider kim (14) şâhib sâzende ola ve sâzi seve: **he**. Eger bir kişünün (15) yüzinden yaña omuzunda beñi olsa delâlet ider kim şâhib [39b] (01) vüs'at üzerine ola ve hażür ide: **he**. Eger bir (02) kişünün şaĝ omuzunuñ başında beñi olsa delâlet (03) ider kim şâhib bir vilâyete hâkim ola: **he**. Eger bir kişünün (04) omuzunuñ ortasında beñi olsa veyâ üstünde kıl (05) bitmiş olsa ve kıızıl şekli gibi yumrı nesneleri (06) olsa delâlet ider kim şâhib ulu melik ola ve sa'îd ola: (07) **he**. Eger bir kişünün bâzuları-nuñ birisinde beñi olsa (08) delâlet ider kim şâhib ehl-i sefer ola ve seferlerinde (09) rızķlar taħşil ide: **he**. Eger bir kişünün iki elinüñ (10) birisinde beñi olsa delâlet ider kim şâhib dostuna (11) dost ola: **he**. Eger bir kişünün parmaĝlarınuñ birisinde (12) beñi olsa delâlet ider kim şâhibinüñ hulķı yaramaz ola: (13) **he**. Eger bir kişünün göĝsinde beñi olsa delâlet ider kim (14) şâhibinüñ fi'linde kimseye zarar olmaya, kendü bildüĝin işleye: (15) **he**. Eger bir kişünün kaşnında beñi olsa delâlet ider kim şâhib [40a] (01) 'avrete mâ'il ola: **he**. Eger bir kişünün arkaşınuñ orta- (02) -sında beñi olsa delâlet ider kim şâhibinüñ çok (03) mâlı ola, eline gire mirâşdan ve yâhüd definden: **he**. (04) Eger bir kişünün belinde beñi olsa delâlet ider kim şâhibinüñ (05) 'ulemâya muhabbeti ola ve 'ilmeden maħşûş ola: **he**. Eger bir kişünün (06) şaĝ uyluĝında

beñi olsa delâlet ider kim şâhib (07) kendü nefsinde re'îs ola ve ulu ola: **he**. Eger bir kişinüñ (08) şol uyluğında beñi olsa delâlet ider kim şâhib (09) ticâretten fâ'ide göre: **he**. Eger bir kişinüñ iki bir kişinüñ (10) iki¹³ dizinüñ birisinde beñi olsa delâlet ider kim (11) şâhib küşâde ola: **he**. Eger bir kişinüñ baldırnuñ (12) birisinde beñi olsa delâlet ider kim şâhibinüñ ma'îşeti (13) az ola: **he**. Eger bir kişinüñ ayağnuñ üstinde beñi (14) olsa delâlet ider kim şâhibi şaķı ola ve nefsi (15) beslemege 'âciz ola.

Yigirmi Üçüncü Bâb Parmaqlarunı [40b] (01) Ğınâ ve Faķır Cihetden Kıyas Bildürür

Hükemâ-yı Hind'ün (02) kavline delâlet ider kim bir ince ipi alasin ve baş (03) parmağı düz ve toğrı tuța ve her bir parmağı ırnaķ (04) ağızından iç yüzinden: **he**. Üçüncü boğunuñ çak (05) elüñ ayasındadır. Aña gelince bişi râst eksüksüz (06) ölçesin ve tamâm olduğı yirde ol ayaya 'âlâmet (07) idüp bir ucını bilek yanından toğrı çekesin. El (08) ayasından gele. Ucu nihâyet bulduğı yire nazâr idesin: (09) **he**. Eger bir kişinüñ büyük ucu serçe parmağınunı üçüncü (10) boğun aşağı el ayasından bir boğun vardur ki bir ucu (11) şehâdet parmağıla orta parmağınunı arasına varmışdır. (12) Ol boğun bitişüp üçüncü boğun ile ol boğunuñ (13) ortasında kâlaçak olursa delâlet ider kim şâhib (14) şaķı ve mahrûm ola. On dînâra mâluñ olmaya, olursa tiz bite, (15) dağı gide: **he**. Eger bir kişinüñ serçe parmağınunı üçüncü [41a] (01) bükümüne irişecek olursa delâlet ider kim şâhib (02) faķır ve 'âciz ola. Yigirmi dînâr kesb itmege kâdir olmaya. (03) Olursa dağı gine tiz gide: **he**. Eger bir kişinüñ üçüncü (04) bükümüñ geçüp boğunuñ nuşfına vara. Çok olursa (05) ve yâhüd dağı girüsine kalup bükülmünden geçecek olursa (06) delâlet ider kim şâhib ehl-i kesb olup ma'âşına kâdir (07) ola. Kimseden istemeden ve eger aķça şaklamak istese yüz (08) dînârdan artuķ cem' itmege kâdir olmaya: **he**. Ve eger iplüğüñ (09) ucu ol boğunu geçüp orta bükümüne irişecek olursa (10) ve yâhüd yukarusına geçecek olursa delâlet ider kim (11) şâhibinüñ hâli hoş ola. Zinde-gâni 'âfiyet üzerine (12) ola ve beş-yüz dînâra mâlik, ziyâdeye olmaya: **he**. Eger iplüğüñ (13) ucu yukaru bükümüne irişse delâlet ider kim şâhibinüñ (14) hâli hoş olup işi murâd üzerine geçe ve biñ dînâra (15) mâlik ola. Artuğına dağı mâlik ola ammâ harcda gine toplaya. [41b] (01) Ve eger bir kişinüñ iplüğüñ ucu çak serçe parmağ ile (02) beraber olup veyâ yukaru bükümüñ geçecek olursa (03) delâlet ider kim şâhibinüñ cem' 'ömri Ğınâ üzerine (04) ola ve ehl-i sa'âdet ola ve aķar mâl-dâr ola ve hâkim ola, (05) vilâyet şâhibi ola ve yüz biñ dînâr hâzine eyleye.

(06) Yigirmi Dördüncü Bâb 'Ömr Uzunluğınunı ve Kısalıgınunı (07) ve Evlâd Çoğluğınunı ve Azlıgınunı 'Alâmeti Beyânındadır

(08) Eger bir kişi elini düz duta ammâ ki açuķ tuta, nazâr ide, (09) eger serçe parmağınunı ırnağdan yanındadı barmagınunı evvelki (10) bükümünü geçecek olursa delâlet ider kim 'ömri uzun (11) ola. Eger ol bükümü beraber olacak olursa delâlet ider kim (12) 'ömri orta. Eger bükülmünden aşağı kâlaçak olursa delâlet (13) ider kim 'ömri az ola ve orta 'ömri elli ile altmış ortasıdır (14) ve bir nev'a dek elüñ ayasınunı içinde berkilmiş büküm (15) vardur kim anuñ bir ucu serçe parmağınunı altından gelmişdür. [42a] (01) Eger elüñ ayasından geçüp büküm uzanacak olursa (02) delâlet ider kim şâhibinüñ 'ömri uzun ola ve

¹³ Tekrarlanmış.

eger elüñ (03) ayasıla berâber olacağ olursa delâlet ider kim 'ömri orta (04) ola ve eger kışa olacağ olursa delâlet ider kim 'ömri az ola. (05) Eger bir kişünñ baş parmağınunñ içerü tarafınunñ bükümü çift (06) olacağ olursa delâlet ider kim şahibinünñ evlâd çok (07) ola: **he**. Eger tek olup eti yımşak olacağ olursa delâlet (08) ider kim evlâd az ola.

Yigirmi Beşinci Bâb Etraf-ı 'AII (09) kim Hülkânunñ Kıyâfeti Beyân İder ve 'Aklını ve Şan'atı (10) Şerh İder

Ehl-i Şarq: Zekî ola. Himmetleri 'âlî ola ve başire- (11) -tlü olalar ve mütekebbir olalar ve 'ağlları şağıl olalar. Umür- (12) -larında yalnız olalar ve mekkâr olalar. Müterreddid olalar (13) ve bağıl olalar ve ehl-i siyâset olalar.

Ehl-i 'Arab: Câhil (14) ve kuvvetlü olalar. Hülkaları yaramaz olalar. Bağıl, müfsid olalar. (15) Hile-bâz olalar. Tab'ları gâliz ola ve şirret olalar [42b] (01) olalar¹⁴ ve zekî ve hikâyetler ve şan'atlar te'lif ideler. Gaddâr (02) olalar ve münâfik ve bağıl olalar.

Ehl-i Hıta ve Hitre: (03) Ehlü's-Şubra gibi olalar ve vefâları ziyâde ve ma'melleri (04) gökçek ve gammları az olalar. Dâ'im şâd olalar.

Ehl-i Yemen: (05) Şâdik olalar ve tab' ve nefsleri hafif ve şevvetleri (06) ziyâde olalar ve hasedleri olmaya. 'Acz ve gaflet üzerine (07) olalar. Tahayyül üzerine olalar ve bağıl olalar.

Ehl-i (08) Hâbeşe: Gâfil olalar. Mu'tekid ve emîn ve 'ahdlerine (09) vefâ ideler ve muhabbetleri gökçek ola ve fehmleri az ola (10) ve tabi'atleri gâliz ola.

Ehlü'n-Nevbe: Ehl-i (11) lu'b olalar ve hafifü'l-'aql olalar ve bağıl ve hâyin olalar (12) ve câhil ve habîş ve hülkaları yaramaz ve şevvetleri ziyâde (13) olalar.

Ehl-i Mısr: Gafletleri gâlib olalar. Gayretsüz (14) ola, nefsleri zimmî olalar. Umûrlarınunñ tedbirleri (15) olmaya ve bağıl, önegü olalar ve 'ilme mültefit olmayalar [43a] (01) ve i'tikâdları olmaya ve nüçşden kaçalar ve 'avretlerinunñ şehveti (02) gâyet ziyâde ola.

Ehl-i Şâm: Gâfil olalar ve mütekebbir olalar (03) ve kalbleri selim olalar. İçlerinde hayr zâhirleri gibi ola. (04) Hasedleri olmaya. Müterreddid olalar ve şâdik ve nâşi' olalar. (05) Ögülmegi seveler ve şevvetleri gâlib olalar.

Ehl-i (06) Yünân:¹⁵ 'Âlim olalar ve 'âkil ve hakim ve zekî ve fağin (07) olalar. Tabi'atleri ince olalar ve himmetleri 'âlî olalar.

¹⁴ Tekrarlanmış.

¹⁵ Bu sözcük şöyle yazılmış:

(08) Yigirmi Altıncı Bâb Hâyvânâtüñ ve Tüyürüñ ve Hâşerât-ı (09)
Arzuñ Kıyâfeti Beyânındadır

İşad re. Arslan: 'Âli (10) himmetlü ola ve dağı sağı-dür ve şabürdür, cebbürdür, aldayıcıdır, (11) ceridür, gazübdür. Hilminden sonra nefsi şahindür. (12) Fi'li ürkekdür.

Kaplan: Mütekebbirdür, kendüzin görücüdür, (13) fahr idicidir, nefsinde olanın gizleyicidir, himmetlüdür, (14) utanacağıdır, hasüddür. Katli ve kahrı sever. Kendüyi (15) inçideni incidür ve fi'li dışıdır. Ne kendü kimseye ülfet [43b] (01) bağlar ve ne kimse kendü ile ülfet bağlar.

Pars: (02) Mütekebbirdür, gazübdür, kendü nefsin görücüdür, nefsi (03) tizdür, öykelüdür. Refâhiyyet ve hürmeti sever.

Ayu: (04) Cähildür, habışdür, gâfildür, yalancıdır, zânidür. Toğrı (05) varmaz, yanın varur ve turur kaçmaz. Şabirdür ve 'abeş (06) yire gazablanır.

Şırtlan: Kavîdür, ahmağdur. İnde (07) muhanneşdür ve yabânda yüreklüdür. Bağıl-dür, aldayıcıdır. Gafleti (08) gâlibdür.

Çurt: Ceridür, zâlimdür, uğridür, harışdür. (09) Zulmdede yoldaşına muvâfiğdür.

Toñuz: Nefsi murdârdur, (10) zânidür, hasüddür, cähildür, önegüdüdür. Ef'âli yaramazdur. (11) Her kimi görse hamle ider mağhürlük ile.

Meymün: (12) Zânidür, hîle-bâzdur, zekîdür, habışdür, cähildür.

(13) Kelb: Ülfetlüdür, vefâlüdur, başiretlüdür, tamâ'atdur, (14) bağıldür, harışdür, önegüdüdür. Himmeti alçağdur. Hülkî yaramazdur. (15) Hâyâsi azdur. Ğurbetede muhanneşdür, evinde bahâdırur. 'Azli [44a] (01) sevmez. Aldayıcıdır, mağşüd bitmek için ve dâ'im uyanığdur, (02) gâfil degüldür.

Dilkü: Mekkârdur, hîle-bâzdur, nefsi zelîldür, (03) ürküdüdür, uğridür, fi'li 'abeşdür.

Bebr: Ceridür, (04) 'âli himmetlüdür, aldayıcıdır ve şâddur ve mütekebbirdür ve dâ'im (05) şağınmak üzerinedür.

Kedi: Ülfetlüdür, nefsi görücüdür, (06) refâhiyyet sever. Şâddur, muhanneşdür, harış ve hîle-bâzdur. (07) İnsân ile degüldür, illâ murâd vaktindedür.

Tavşan: (08) Şabürdür, kalîlî's-şerrdür, kâni'dür, nefsinde ürkekdür.

(09) Kirpi: Habışdür, şerridür, cähildür, yaramaz tabi'atlüdür, (10) kaçıcıdır.

Sincâb: Cemi' cinsden zekîdür. Ülfetlüdür, (11) hîle-bâzdur, uğridür.

Şıçan: Habışdür, niyyet (12) nisyân gâlibdür. Fesâd çokdur. Rızkına harışdür, uğridür, (13) zânidür.

Fil: Nefs kavîdür, zekîdür, bahâdırur, (14) 'âli himmetlûdür ve ħabîşü'l-fikrdür. Ĥâyin-dür, fesâdı sever.

(15) Kergeden: Zekîdür, şerrîdür, nefsi kavîdür, zâlimdür. Hiç kimseye [44b] (01) ülfet immez.

Zürâfe: Lañfî' n-nefs-dür, câhildür, ülfetlûdür, (02) kîn-dârdur¹⁶, nefş görücidür.

Deve: Şabürdur, (03) câhildür, ülfetlûdür, kîn-dârdur, kerîmdür, zelîldür.

(04) Şu Şığır: Zekîdür, ġayretlûdür, ülfetlûdür, bahâdırur, (05) cebbârdur, kîn-dârdur. Yâd kişi sevmmez.

Şığır: (06) Ülfetlûdür, şâbirdür, zekîdür, tab' ġalızdür, şehveti (07) ziyâdedür, iğdâmludur.

Yabân Şığır: Fañr idicidür, (08) müsâññirdür, câhildür, fi' li ' abeşdür.

Keçi: Zekîdür, alda- (09) -yıcudur, zañmeti azdur, nefesine fâ'idelîdür, şehveti (10) ziyâdedür.

Çoyun: Ğâfildür, ülfetlûdür, ġayrludur. (11) Şerri yoğdur. ' Abeş yire iğdâmludur.

At: Kavîdür, (12) yürüycidür, ülfetlûdür, şabürludur, kendüni görücidür, (13) bahâdırur, iğdâmludur, ġayâl idicidür.

Çatır: (14) Ĥabîşdür, terbiyye kâbildür, ġâyindür, kavîdür, ülfetlûdür, (15) fi' li ' abeşdür.

Ĥimâr: Ĥasüddür, kaçıcudur, câhildür, [45a] (01) ħabîşü' n-nefs-dür, şehveti ziyâdedür.

Yil Atı¹⁷: Kuvvetlûdür, (02) şerri azdur, şâzdur.

Timsâñ: Mütekebbirdür, (03) cerîdür, zâlimdür, aldayıcudur, tab' ı yaramazdur.

Deñiz¹⁸ (04) Köpegi: Şerrîdür, ħile-bâzdur, ġayretlûdür.

Çunduz¹⁹: (05) Zekîdür, tîzdür, öġüntücidür.

Yengeç: Dönücidür, iki (06) yüzlidir, şañıncudur, uğrıdur, nefsinde olanı ketm idicidür, (07) avcıdır.

Çurbaġa: Câhildür, ħabîşdür, yaramazdur. (08) Vañti ħoros gibi bilir, öter.

¹⁶ Bu ifadenin üstü çizilmiştir.

¹⁷ Bu sözcük şöyle yazılmış:

¹⁸ Bu sözcük şöyle yazılmış:

¹⁹ Bu sözcük şöyle yazılmış:

Balık: Cümlesi câhildür, (09) şerri azdur, sâkindür, kaçıcıdır.

Çaplı Kurbağa: (10) Câhildür, şerri azdur, sâkindür, nesl çokdur.

Şu Yılanı: (11) Tab' yaramazdur.

Çuşlar beyân ider:

Çartal: (12) Çavidür, ülfetlüdür, aldayıcıdır, şâhindür.

Şunçur: (13) Şâhindür, cebbârdur, çavidür, berk yapışur. Nefsine (14) mütekebbirdür.

Çaçır: Çavidür, cerîdür, mütekebbirdür, şâbirdür. (15) Epsem olıcıdır, şâhindür, hacrı görücüdür, şakımcıdır. [45b] (01) Edâ' getirür.

Baba Çuşı: Hilesi çokdur, za' ifüdür, (02) nefsi murdârdur, ħulkı yaramazdur, 'ömri uzundur.

(03) Çaylak: Ĥabişdür, önegüdür, yalancıdır.

Çuzğun: (04) Zekîdür, şakımcıdır, aldayıcıdır, uğrıdur, tab' ğalîzdür. (05) Yalñuzluğı sever.

Legleg²⁰: Yavrusın sevicidür, (06) ħâyindür, fitnatlıdur, yaramazlığa şabludur.

Çarga: (07) Uğrıdur, şakımcıdır, ħile-bâzdur, muta' aşşıbdur, yolda- (08) -şarıludur.

Ördek: Cerîdür, şakımcıdır, uykusuzdur.

(09) Çaz: Ĥalîmdür, za' ifü'l-ħiledür. Güci yetmez kimseye. (10) İkdâm idicidir. Seferinde şâddur.

Çurna: Çavidür, (11) mütehevvidür, niyyetlüdür, câhildür, görücüdür.

Deve Çuşı: (12) Câhildür, aħmaçdur, şâbirdür, himmetlüdür, ħafifü'n-nefsdür.

(13) Çävüs: Mütekebbirdür, 'aşıkdur, nefş görücüdür, (14) yalñuz yürüyücüdür.

Çoros: Kerîmdür, kâ'imdür (15) 'ıyâlinün üzerine ve şaklayıcıdır ve faħrludur ve ğayretlüdür [46a] (01) ve uyanuçdur

Dürâc: Uludur, âvâzıla eglenicidür, kaçıcıdır, 'aşıkdur.

(02) Keklik: Ceng idicidir, şerrîdür, çavidür, kaçıcıdır, ħile- (03) -bâzdur.

Göğercin: Ülfetlüdür, şerri yoçdur ve şâddur.

(04) Bıldırcın. Çavidür, 'aşıkdur, kaçıcıdır, nefş şakımcıdır.

²⁰ Bu sözcük şöyle yazılmış:

(05) Şıgırcık: 'Āşıkdur

Serçe: Şakımcıdur, mütehevvidür, (06) fesâdı çokdur ve işine muğayyeddür.

Qırılç²¹: Qovcıdur, (07) mütekebbirdür, kâni'dür, nefis görücidür.

Yarasa: (08) Zâ'ifü'l-hiledür, şerrîdür.

Hüdhüd: Görücidür, (09) ülfetlüdür, nâşihdür, hâlimdür, şerri sevmez ve hayrı (10) ve hayrı²² beşâret ider.

Qıl Quyruk: Başîrdür, zekîdür, (11) şabûrdur, kaçıcıdur.

Haşerât-ı arz beyân ider:

(12) Yılan: Ülfetlüdür, korqucudur, habîşdür, gâfildür. (13) Tab' yaramazdur, zâlimdür, zulm tiz geçer.

Kertenkele: Qovcıdur, (14) şerri azdur, tab' gâlizdür. Ne yirde olsa ol yirin (15) toprağı renginde olur. Nefsi şakîdür.

'Akrab: [46b] (01) Şerrîdür, tab' redîdür, zâlimdür.

Çekirge: Ülfetlüdür, (02) mütehevvidür, mużtaribü'l-aĥlâkdur.

Şaru Aru: (03) Tab' zâlimdür. İninde şerrîdür, ğurbetde zelîldür. (04) Câhildür, ülfetsüzdür. Bir birini yir.

Bal Arusu: (05) Şakımcıdur, çalışıcıdur, baĥıldür, şâhibine tâyi'dür.

(06) Siñek: Önegüdüdür, nefsi deyyüzdür, kaçıcıdur, ĥarişdür.

(07) Qarınça: Ĥarişdür, şerrîdür, baĥıldür, aldayıcıdur, (08) cebbârdur, teşci'dür.

(09) temmet tamâm

KAYNAKÇA

Bozkurt, K. (2008). *Kıyâfet ilmi Türk edebiyatında kıyâfet-nâmeler ve Şa'bân-ı Sivrihisârî'nin Kıyâfet-Nâmesi (transkripsiyonlu metin-inceleme)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır.

Brockelmann, C. (1988). Dimeşki. *MEB İslâm Ansiklopedisi* (C. 3, s. 588). Milli Eğitim Basımevi.

Buğukcu, Z. (2018). 19. yüzyılda yapılmış bir kıyâfetnâme tercümesi: Dımaşkı'nın kitâbü'l-âdâb ve's-siyâset fî 'ilmi'n-nażari ve'l-

²¹ Bu sözcük şöyle yazılmış: قویج

²² Tekrarlanmış.

- fırâset'i. *Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature*, 4(4), 927-952.
- Can, Ç. (2019). *Muhammed Bin Ayas kıyâfet-name (inceleme-metin-dizin)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bingöl.
- Çakır, M. (2007). Kıyâfet-nâmeler hakkında bir bibliyografya denemesi. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 5(9), 333-350.
- Çaldak, S. (2005). Taşköprülüzâde'nin Mevzû'âtu'l- Ulûm'undaki ilimler tasnifi üzerine. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(2), 115-146.
- Çavuşoğlu, A. (2004). *Kıyâfet-nameler*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Çavuşoğlu, A. (2009). Kıyâfet ilmi ve Kutadgu Bilig'de kıyâfet ilmi / fizyonomi izleri. *Bilimname Dergisi*, 17, 293-302.
- Çelebioğlu, Â. (1979). Kıyâfe(t) ilmi ve Akşemseddinzâde Hamdullah Hamdî ile Erzurumlu İbrâhim Hakkî'nin kıyâfet-nâmeleri. *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Araştırma Dergisi*, 2(11), 305-358.
- Çolak, M. O. (2003). İstanbul kütüphanelerinde bulunan siyasetnâmeler bibliyografyası. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 1 (2), 339-378.
- Develioğlu, F. (2004). *Osmanlıca-Türkçe ansiklopedik lûgat*. Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.
- Dilçin, C. (Haz.) (1983). *Yeni tarama sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Direkci, B. ve Duyar, H. (2017). *Kıyâfetname nümüne-i enverî (inceleme-metin-dizin-ıtkıbasım)*. Konya: Palet Yayınları.
- Elbir, B. (2017). Yazarı bilinmeyen bir kıyâfetnâme üzerine. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 19, 37-58.
- Erkal, A. (1999). Kıyâfetnâmeler üzerine. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 13, 217-225.
- Göka, E. ve Beyazyüz, M. (2015). "Gerçek" insanın yüzünde yazar mı? – Batı, İslam ve bilim dünyasında kişiliği yüzden tanımak. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Güneş, B. (2015). Arapçadan Türkçeye tercüme edilen bir kıyâfetname metni üzerine. *Turkish Studies - International*

Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 10(8), 1259-1274.

Güneş, B. (2019). Silistrevî tarafından Türkçeye tercüme edilen Dımaşkı'nın Kıyafetname'sinde koşut sözler. *International Journal of Language Academy*, 7(4), 79-89.

<http://isd.ilem.org.tr/detay/785>, Erişim Tarihi: 23.03.2021

<http://lugatim.com/>, Erişim Tarihi: 15.10.2020

<http://www.yazmalar.gov.tr/eser/kiyafet-name/112727>, Erişim Tarihi: 27.03.2021

<http://www.yazmalar.gov.tr/eser/kiyafet-name/61634>, Erişim Tarihi: 27.03.2021

<http://www.yazmalar.gov.tr/eser/kiyafet-name/90769>, Erişim Tarihi: 27.03.2021

Kitâbü'l-âdâb ve's-siyâse fî 'ilmi'n-nazar ve'l-firâse (kıyâfet-nâme). Süleymiye Kütüphanesi Tahir Ağa No. 360.

Macdonald, D. B. (1977). Kıyâfet. *MEB İslâm Ansiklopedisi* (C. 6, s. 775-776). Milli Eğitim Basımevi.

Macdonald, D. B. (1988). Firâset. *MEB İslâm Ansiklopedisi* (C. 4, s. 640). Milli Eğitim Basımevi.

Mengi, M. (1977). Kıyafetnameler üzerine. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten*, 25, 299-309.

Mengi, M. (2002). Kıyafetnâme. *TDV İslâm Ansiklopedisi* (C. 25, s. 513-514). TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, (<https://islamansiklopedisi.org.tr/kiyafetname>, Erişim Tarihi: 17.12.2020).

Ökten, S. (1994). Dımaşkı, Şeyhürabve. *TDV İslâm Ansiklopedisi* (C. 9, s. 273-274). İslâm Araştırmaları Merkezi, (<https://islamansiklopedisi.org.tr/dimaski-seyhurabve>, Erişim Tarihi: 06.01.2021).

Pala, İ. (2005). *Ansiklopedik divan şiiri sözlüğü*. İstanbul: Kapı Yayınları.

Parlatır, İ. ve Hazai, G. (2007). *Macar Bilimler Akademisi Kütüphanesi'ndeki Türkçe el yazmaları kataloğu*. Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları.

- Sarıççek, R. (2012). Mustafa Bin Bâli ve ilm-i fırâset'i. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 7 (4), 2725-2754.
- Sarıççek, R. (2014). *Mustafa bin Bâli - risâle-i kıyâset-i fırâset - ilm-i fırâset - yüzler hâli söyler*. İstanbul: Büyüyen Ay Yayınları.
- Şemseddin Sami (2006). *Kâmûs-ı Türkî*. İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Tayşi, M. S. (1979). *Kıyâfet ilmi ve Seyyid Lokman Çelebi'nin kıyâfetnamesi*. İslâm Medeniyeti Mecmuası, IV (3), 91-112.
- Türkçe sözlük* (2009). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Uludağ, S. (1996). Fırâset. *TDV İslâm Ansiklopedisi* (C. 13, s. 117-118). TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, (<https://islamansiklopedisi.org.tr/firaset#1>, Erişim Tarihi: 17.12.2020).

Asıl Metinden Örnekler (01b-02a; 23b-24a)

